

Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 1. vaihemaakuntakaava

Luonnosvaiheen lausunnot, mielipiteet ja vastineet

Kunnat, maakuntien liitot, muut viranomaiset ja yleishyödylliset yhtiöt

HL/464/03.00.00/2023

Kanta-Hämeen maakuntahallitus 15.6.2026

Sisällysluettelo

Kunnat	3
Hausjärven kunta.....	3
Lopen kunta	4
Pälkäneen kunta	6
Janakkalan kunta.....	7
Hyvinkään kaupunki	15
Akaan kaupunki.....	16
Riihimäen kaupunki.....	16
Jokioisten kunta.....	18
Tammelan kunta.....	19
Loimaan kaupunki.....	22
Padasjoen kunta	23
Hämeenlinnan kaupunki.....	25
Forssan kaupunki.....	31
Humppilan kunta.....	33
Hattulan kunta.....	34

Maakuntien liitot	38
Uudenmaan liitto.....	38
Varsinais-Suomen liitto	42
Päijät-Hämeen liitto	44
Pirkanmaan liitto	45
Muut viranomaiset ja yleishyödylliset yhtiöt	48
Forssan kaupunki, ympäristölupalautakunta	48
Sosiaali- ja terveysministeriö	49
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes	49
Suomen Erillisverkot Oy	50
Etelä-Hämeen ympäristöterveys	50
Sisäministeriö	51
Geologian tutkimuskeskus.....	52
Väylävirasto	53
VR Group.....	55
Museovirasto.....	56
Fingrid Oyj	61
Caruna Oy.....	61
Metsähallitus	63
Lupa- ja valvontavirasto	65
Liikenne- ja viestintävirasto Traficom	80
Sisä-Suomen elinvoimakeskus.....	82
Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo	86
Puolustusvoimat, 2. logistiikkarykmentti	92

Kunnat

Hausjärven kunta	Vastine
Hausjärven kunta kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 1. vaihemaakuntakaavasta. Kaavaluonnos on hyvin ja laadukkaasti valmisteltu. Hausjärven kunta pitää luonnosta hyvänä pohjana 1. vaihemaakuntakaavan laadinnalle. Kaavan jatkotyössä tulee seurata muuttuvan lainsäädännön vaikutuksia mm. uusiutuvan energiahuollon osalta kaavassa huomioitavaksi. Erityisesti tulee varmistua, että luonnokseen merkityn Hausjärven ja Janakkalan rajalle sijoittuvan tuulivoima-alueen osalta huomioidaan tulevan lainsäädännön mukaiset etäisyysvaatimukset muuhun maankäyttöön nähden. Merkinnän mielekkyyttä tulee harkita, jos etäisyysvaatimusten vuoksi aluetta joudutaan pienentämään. Uusien voimajohtojen ja vetyverkon osalta tulee seurata hankkeiden suunnittelua ja etenemistä, ja huomioida muutokset kaavaehdotusta laadittaessa.	Kiitämme lausunnosta. Tuulivoima-alueiden suunnittelussa huomioidaan alueidenkäyttölain valmistelu ja seurataan muiltakin osin lainsäädäntöön ja suunnittelun ohjaukseen liittyvää keskustelua. Kuntien kanssa tullaan käymään myös työneuvottelut osana ehdotusvaiheen valmistelua, jossa kuntien kanssa yhdessä voidaan määrittää ja tarkentaa esitettyjä aluerajauksia. Vaihemaakuntakaavan valmistelussa otetaan huomioon myös energian siirtoon liittyvät kysymykset ja niiden osalta käynnissä olevat hankkeet. Lisäksi energiaoperaattoreiden kanssa pidetään tarvittaessa työneuvottelut.
Hausjärven puolelle sijoittuvan Vahteriston logistiikka-alue -merkinnän osalta on tunnistettu liikenteellisten kysymysten haasteet Hausjärven suuntaan. Riihimäen itäisen kehätien poistuttua kaavasta, on luonnokseen merkitty korvaavana yhteystarvemerkinä Vahteristosta Hausjärven suuntaan. Yhteystarvemerkinä tulisi osoittaa pidemmällä viivalla, jotta se kuvaisi paremmin tarvetta ratkaista Hausjärven suuntaan tulevat logistiikka-alueesta johtuvat liikenteelliset kysymykset. Yhteystarvemerkinän päättymisen Erköyläntielle voi antaa käsityksen, että itään päin suuntautuva liikennöinti olisi ratkaistavissa johtamalla liikenne Erköyläntien/ Selänojentien kautta. Suunnitellun toiminnan ollessa pysyvää, on ratkaisun oltava kestävämpi. Voimassa olevasta kaavasta esitetään kumottavaksi kevyen liikenteen yhteystarvemerkinät,	Tieliikenteen yhteystarve Hausjärven logistiikka-alueelta Erköyläntielle on esitetty vaihemaakuntakaavaluonnoksessa, sillä sen mahdollinen tarve on tunnistettu osana vaihemaakuntakaavan laadintaa. Yhteystarve liittyy uuden ratasillan tuomiin mahdollisuuksiin myös muun maankäytön osalta. Logistiikka-alueen liikenteelliset tarpeet tulee selvittää osana logistiikka-alueen

ja korvattavan ne jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve -merkinnällä. Uudet merkinnät perustuvat pitkälti Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkko 2050-selvitykseen. Merkintöihin esitetään lisättävän tarveyhteys myös Ryttylän taajamasta itään kohti Hausjärventietä (st 290), jonka varressa on kevyen liikenteen väylää jo toteutettuna välillä Turkhauta-Kara. Kunnanhallitus 9.2.2026 / 22 § D/302/10.02.00/2024	jatkosuunnittelua. Tieliikenteen yhteystarpeen sijaintia ja pituutta tarkistetaan osana ehdotusvaiheen valmistelua. Vaihemaakuntakaavaluonnokseen on merkitty lähtökohtaisesti sellaiset yhteydet, jotka on tavoiteverkossa tunnistettu pääreiteiksi tai joitakin sellaisia yhteyksiä, joilla on merkittävät toteutumismahdollisuudet. Ryttylä-Turkhauta-yhteys on tunnistettu Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkko 2050-suunnitelmassa alueritiksi, mutta kunnalla on selkeä tavoite Ryttylä-Turkhauta välisen pyörätien toteutukselle. Ryttylän ja Turkhaudan välinen jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve täydennetään kaavaehdotukseen.

Lopen kunta	Vastine
Vaihemaakuntakaavan selostuksessa todetaan, että maakuntakaavan aluevarauksissa on tunnistettu päivitystarpeita, mutta kaavatyön aikana on tehty linjaus, jonka mukaan aluevarauksiin ei tehdä muita kuin poikkeuksellisen vahvasti perusteltuja muutoksia. Lopen kunta toteaa, että itäisen Lopen työpaikka-aluevarauksien tarkistamiselle on olemassa tällaiset vahvat perusteet. Lisäksi kunta katsoo, että työpaikka-alueiden määrää tulee lisätä alueen elinkeinoelämän toimintaedellytysten sekä kunnan strategisten kehittämistavoitteiden turvaamiseksi.	Kiitämme lausunnosta. Työpaikka-alueiden aluevaraukset eivät ole osa tämän vaihemaakuntakaavan aihepiirejä. Hämeen liitto käynnistää 1. vaihemaakuntakaavan valmistumisen jälkeen seuraavan Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavan valmistelun, jossa myös työpaikka-alueiden varauksia tullaan tarkastelemaan koko maakunnan osalta. Aluevarauksien muutosten

	tarpeesta voidaan keskustella työneuvottelussa Lopen kunnan kanssa.
Puhdas siirtymä ja ympäristö Lopen kunta suhtautuu myönteisesti maakuntakaavatasolla sekä ampuradan lähistölle suunniteltuun tuulivoimala-alueeseen että kunnan alueen läpi itä-länsisuunnassa kulkevaan vetyputkilinjaukseen. Tuulivoimahankkeen toteuttaminen edellyttää asianmukaista kaavoitusta ja riittäviä vaikutusten arviointeja. Vetyputkilinja nähdään merkittävänä mahdollisuutena kunnan elinvoiman ja kilpailukyvyn vahvistamisessa erityisesti, jos infrastruktuuria voidaan hyödyntää uusien teollisuus- ja yritysalueiden kehittämisen tukena. Kunta pitää myös teollisen mittakaavan aurinkoenergian tuotantoa koskevaa suunnittelumääräystä perusteltuna, sillä se selkeyttää hankkeiden valmistelua ja edistää aurinkoenergian kestävä sijoittumista. Ekologisen verkoston ydinalue on uusi kaavamerkintä, jota ei aiemmin ole käytetty. Sitä esitetään Lopen järviylängön alueelle (186 km²) sekä itäisen Lopen Saarisuolle (8 km²). Lopen kunta pitää merkintää perusteltuna maakunnallisesti merkittävien, laajojen ja yhtenäisten metsäalueiden tunnistamisen kannalta. Ydinalueet luovat pohjaa luonnon säilymiselle ja monimuotoisuuden kehittymiselle sekä vahvistavat ekologisen verkoston toimivuutta. Kunnan näkökulmasta on kuitenkin tärkeää, että merkintä ei estä tavanomaista maa- ja metsätaloutta eikä rajoita haja-asutusluonteista rakentamista tai loma-asumista, vaan mahdollistaa luonnonarvojen ja maaseudun elinkeinojen yhteensovittamisen.	Vaihemaakuntakaavassa vaikutusten arviointi tehdään sillä tarkkuudella, kuin se soveltuu tehtäväksi kaavan yleispiirteisyys ja strategisuus huomioon ottaen. Tarkemmassa suunnittelussa ja tuulivoimahankkeissa mahdollisen hanketoimijan myötä vaikutusten arviointia tarkennetaan suunnitelmien tarkentuessa. Kaavaluonnoksessa esitetyn suunnittelusuosituksen mukaan ekologisen verkoston ydinaluumerkintä ei estä maa- ja metsätaloutta eikä rajoita haja-asutusluonteista rakentamista tai loma-asumista. Kaavamääräyksen sanamuotoja voi olla tarpeen vielä tarkentaa kaavaehdotukseen.
Kestävä liikkuminen Lopen kunta pitää kantatie 54:n merkittävää parantamista välillä valtatie 10 - Lopen kirkonkylä erittäin tärkeänä, sillä yhteys on keskeinen elinkeinoelämän, logistiikan sekä raskaan ja rengasliikenteen toimivuudelle. Tien parantaminen tukee yritystoimintaa, työssäkäyntiä ja alueen saavutettavuutta. Kunta korostaa myös jalankulun ja pyöräilyn yhteyden tarvetta Lopen ja Riihimäen välillä erityisesti Sipiläntien sekä kantatie 54:n varrella välillä Sipiläntie-Sajatie (MT 132). Yhteys on olennainen turvallisen arki- ja työmatkapyöräilyn sekä kestävien liikkumis- muotojen edistämiseksi ja parantaa alueen saavutettavuutta ja liikenneturvallisuutta. Lisäksi kunta pitää riistasillan sijoittumisen siirtämistä Silmäkannon länsipuolelta Riihimäen puolelle myönteisenä ratkaisuna. Muutos vahvistaa Silmäkannon alueen kehittämismahdollisuuksia länteen ja tukee pitkäjänteistä maankäytön suunnittelua.	Merkitään tiedoksi.

Kulttuuriympäristö Lopen Vanhan kirkon alue on valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde ja keskeinen osa Lopen kulttuuriperintöä ja paikallisidentiteettiä. Kyseinen alue on tärkeä sekä kunnan historian että maisemallisen kokonaisuuden kannalta, ja sen arvot tulee turvata alueidenkäytön suunnittelussa. Merkintä perustuu valtioneuvoston vuonna 2024 hyväksymään valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden luetteloon, joka tukee kohteen säilymistä ja huomioon ottamista tulevassa maankäytössä. Lopen kunta pitää merkintää perusteltuna ja katsoo, että se tukee alueen kulttuurihistoriallisten arvojen pitkäjänteistä vaalimista ja ohjaa maankäyttöä tavalla, joka kunnioittaa Vanhan kirkon alueen erityispiirteitä. Kunnanhallitus 9.2.2026 § 18 D/54/10.02.00.00/2024	Merkitään tiedoksi.

Pälkäneen kunta	Vastine
Pälkäneen kunta kiittää lausuntopyynnöstä ja pitää vaihemaakuntakaavan luonnosta pääosin hyvin laadittuna ja asianmukaisena. Kaavalla ei juurikaan ole vaikutuksia Pälkäneen kuntaan. Poikkeuksena tähän voidaan pitää maakuntarajat ylittäviin kaasulinjoihin liittyviä suunnitteluvaramuksia. Suomen valtio on antanut Gasgridille tehtäväksi kansallisen vetyverkon suunnittelun. Gasgrid on hankkeen alussa esitellyt kunnille alustavia vetyverkoston sijaintivaihtoehtoja, joihin on kuulunut myös vedyn siirtolinja Hämeenlinnasta Pälkäneen Murronmäen kautta Valkeakoskelle ja edelleen Tampereelle. Nyt Gasgridin vetyverkkohankkeen 1. vaihe on ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. 1. vaiheessa tutkitaan Kanta-Hämeen osalta linjausta Riihimäeltä Lopen kautta Forssaan ja edelleen rannikolle. Vaihemaakuntakaavan selostuksessa kerrotaan mahdollisista myöhemmistä vaiheista: "Gasgridin kansallisen vetyverkoston rakentamisen 1. vaiheeseen ei sisälly vetyputkikyhteyttä Hämeenlinnan tai Tampereen seudulle. Vetyverkoston kehitysmahdollisuuksien kannalta on tunnistettu, että myöhemmissä vaiheissa vetyverkostoa olisi tarpeen täydentää Riihimäeltä pohjoiseen kulkevalla haaralla. Riihimäki-Hämeenlinna-Toijala-linjalla kulkee myös nykyinen Gasgridin maakaasuverkko. Maakaasun ja vedyn verkostojen lisäksi myös hiilidioksidin kuljettaminen putkiverkostossa on tulevaisuudessa mahdollista. Maakuntakaavan merkintä kaasulinjan yhteystarpeesta pohjoiseen kuvastaa yleispiirteistä mahdollisen vety- tai monikaasuputken suuntaa. Merkintä kulkee pääasiassa nykyisen maakaasuverkoston tuntumassa, mutta yhteystarvemerkitä ei osoita kaasuputken tarkkaa sijaintia."	Kiitämme lausunnosta Vaihemaakuntakaavaan merkitty vetyputken linjaus osoittaa yhteystarvetta Riihimäen alueella kulkevan putken ja Pirkanmaan rajan välillä. Yhteystarvemerkitä ei ota kantaa putken mahdolliseen sijaintiin, vaan lopullinen sijainti määräytyy pitkälti sen perusteella, missä putkelle olisi tarvetta ja hyödyntäjiä tulevaisuudessa.

Tätä myöhempää linjausta varten luonnosvaiheen kaavakartalla on osoitettu kaasulinjan yhteystarve Helsinki-Tampere moottoritien suuntaisesti Hämeenlinnasta Toijalaan ja edelleen pohjoiseen päin. Pälkäneen kunta toivoo, että kaavaluonnoksessa esitetyn Hämeenlinna-Toijala yhteystarpeen lisäksi myös Pälkäneen kautta Valkeakoskelle kulkevaan vaihtoehtoon varaudutaan maakunnan tasolla. Yhteystarpeeseen Pälkäneen suuntaan tulisi varautua vähintään niin, ettei maakuntakaavoitus tulevaisuudessa rajoita yhteyden suunnittelua tai toteuttamista eikä aseta sitä muiden reittien kanssa eriarvoiseen asemaan.

Kunnanhallitus 9.2.2026 § 27

Janakkalan kunta

Vastine

Janakkalan kunta esittää vaihemaakuntakaavan luonnoksesta lausuntonaan seuraavaa.

Vaihemaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan kaavan tavoitteena on tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Kaavan maankäyttöratkaisuilla on tarkoitus tukea ja edistää uusiutuviin energialähteisiin nojautuvaa energiantuotantoa, päästöjen vähentämistä sekä pyrkimystä vähähiiliseen talouteen. Liikenteen aluevarauksilla pyritään turvaamaan kestävä ja turvallinen palvelutaso arjen liikkumiselle sekä elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuus taloudellisesti ja tehokkaasti. Kaavan keskeinen sisältö liittyy seuraaviin aihekokonaisuuksiin: Puhdas siirtyminen, Kestävä liikkuminen ja Kulttuuriympäristö.

Kaavakartalla esitetään kulttuuriympäristöä, pohjavesiä ja ekologisia verkostoja koskevia osa-alue- ja kehittämismerkintöjä. Lisäksi esitetään liikennettä ja logistiikkaa sekä yhdyskuntateknistä huoltoa koskevia merkintöjä, mitkä täydentävät tai päivittävät Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 merkintöjä. Kaavaselostuksessa kerrotaan muun muassa kaavaratkaisun kuvaus ja perustelut kaavamerkintäkohtaisesti.

Kaavakartalla osoitetut osa-alueet ja kehittämismerkinnät
Kaavakartalla on esitetty vain kokonaiskaavan hyväksymisen jälkeen ilmenneet uudet ja muuttuneet 1. ja 2. luokan pohjavesialueet Hämeen ELY- keskuksen määrittämin rajauksin, koska suurin osa maakuntakaava 2040:ssä esitetyistä pohjavesialueista on edelleen ajantasaisia. Janakkalan kunta esittää harkittavaksi, voisiko kaavakartalla tuoda

Kiitos lausunnosta.

Kaavakartan ja -määräysten informatiivisuutta tullaan täsmentämään ehdotusvaiheessa. Kaavaluonnoksen ratkaisuun päivitettävien pohjavesien suhteen päädyttiin, sillä aluerajaukseltaan muuttuvien alueiden määrä oli suhteellisen pieni, mutta ratkaisua voidaan harkita tarkemmin ehdotusvaiheeseen.

ehdotusvaiheessa selvemmin esille, että vaihemaakuntakaava täydentää ja päivittää maakuntakaavan 2040 merkintöjä. Kaavakartalla ei ole tästä nyt mitään mainintaa. Pelkkää kaavakarttaa katsoessa voi saada käsityksen, että Janakkalassa ei olisi muita tärkeitä ja vedenhankintakäyttöön soveltuvia pohjavesialueita. Kaavaselostus on hyvin laadittu, ja se auttaa onnistuneesti tulkitsemaan kaavamerkintöjä.	
Ekologisen verkoston ydinalue on uusi kaavamerkintä, ja niitä on Janakkalan kunnan alueelle osoitettu kaksi. Toinen näistä sijaitsee kunnan pohjoisosassa Sääjärven, Kesijärven ja Jylisjärven ympäristössä, niin kutsutulla Kontuvuoren alueella. Alueeseen kuuluu myös muun muassa Suurisuo ja Uraansuo. Toinen ekologisen verkoston ydinalue sijaitsee kunnan luoteisosassa, Suojärven länsipuolella, niin kutsutulla Suojärvenkulman alueella. Tällä merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittäviä luonnon ydinalueita, laajoja yhtenäisiä metsäalueita, jotka ovat osa maakunnan ekologista verkostoa. Kaavaselostuksen mukaan merkintä ei estä alueen maa- ja metsätalouskäyttöä tai käyttöä haja-asutusluonteiseen rakentamiseen tai loma-asumiseen. Ekologisen verkoston ydinalueiden osoittamisella pyritään edistämään luonnon monimuotoisuutta ja turvaamaan verkoston toimivuutta pitkällä aikavälillä. Merkinnät perustuvat 2016 valmistuneeseen Kanta-Hämeen ekologisten verkostojen selvitykseen. Janakkalan kunnan osalta ydinalueet on osoitettu tarkoituksenmukaisesti laajoille yhtenäisille metsäalueille, joilla ihmistoiminnan vaikutus on vähäistä. Kontuvuoren alueelle on tiedusteltu tuulivoiman sijoitusmahdollisuutta kahden eri yrityksen toimesta, viimeksi vuonna 2024. Suunniteltu ekologinen yhteys on uusi kaavamerkintä, ja niitä on Janakkalan kunnan alueelle osoitettu kaksi. Merkinnät perustuvat vuonna 2024 valmistuneeseen Ekologisen verkoston yhteyksien kehittäminen valtatie 3:n poikki välillä Hyvinkää-Hämeenlinna -selvitykseen. Selvityksessä on tunnistettu nykyistä ekologista verkostoa parhaiten palvelevat paikat eläinten yli- ja alikululle valtatie 3 poikki, huomioiden myös siltojen rakennettavuus ja alustavat rakennuskustannukset. Yhteyksien on tarkoitus parantaa lajiston (erityisesti hirvieläinten) mahdollisuuksia liikkua ja sopeutua muutoksiin. Janakkalan kunnan osalta suunnitellut ekologiset yhteydet on osoitettu tehdyn selvityksen perusteella tarkoituksenmukaisesti.	Merkitään tiedoksi. Kontuvuoren alue on tunnistettu yhdeksi potentiaalisesti tuulivoima-alueeksi Hämeen liiton vuonna 2022 teettämässä tuulivoimaselvityksessä (alue 5, Uraani). Jatkotarkastelussa alue todettiin edelleen ominaisuuksiltaan tuulivoimaan monilta osin soveltuvaksi, mutta jätettiin kaavaluonnoksesta pois pääasiassa luonto- ja lintuvaikutusten nojalla.
Kaavakartalla osoitetut kulttuuriympäristöjen merkinnät Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) merkinnällä on osoitettu uusia kaavakohteita. Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston vuonna 22.12.2009	Kiitämme muistutuksesta. Harvialan osayleiskaavan kulttuuriympäristöselvitys on maakuntakaavan valmistelijoilla

vahvistamaan inventointiin valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä sisältyvät viivamaiset kohteet, jotka eivät aiemmin ole olleet merkittynä maakuntakaavaan. Janakkalan kunnan alueelle ei sijoitu valtakunnallisesti arvokkaita kohteita.

Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö on uusi kaavamerkintä, jolla kumotaan ja korvataan aiempi vastaava kaavamerkintä. Kaavakartalla on osoitettu lukuisia maakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä. Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Pinta-alaltaan pienet kohteet on osoitettu kohdemerkinnällä. Kaavaluonnoksen kokonaisuus perustuu Hämeen liiton tekemään selvitykseen Hämeen maakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä, joka on valmistunut 2019. Selostuksessa todetaan, että inventoinnin päivystarpeista on käyty keskustelua. Janakkalan kunta haluaa tähän liittyen muistuttaa Harvialan alueelle laaditusta kulttuuriympäristöselvityksestä (2024), minkä mukaan alueella olisi kaavakartalla osoitettua laajemmin myös maakunnallista arvoa omaavia kulttuuriympäristöjä Harvialan asemarakennuksen lähiympäristössä sekä Harvialantien pohjoispuolella.

Valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue on uusi kaavamerkintä, jolla kumotaan ja korvataan aiempi vastaava kaavamerkintä. Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston vuonna 2021 vahvistamat valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet, jotka ovat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittama inventointi. Kaikki maakuntakaava 2040:n sisältämät, vuoden 1995 inventointiin sisältyvät kaavamerkinnot kumotaan (Maakuntakaavassa 2040 on esitetty vuoden 1995 valtioneuvoston päätöksen mukaiset valtakunnalliset maisema-alueet). Janakkalan kunnan osalta valtakunnallisesti arvokkaana maisema-alueena on osoitettu Hakoisten linnavuoren kulttuurimaisema.

Valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde (VARK) on uusi kaavamerkintä, mikä perustuu valtioneuvoston vuonna 2024 hyväksymään luetteloon valtakunnallisesti merkittävistä arkeologisista kohteista. Yli 4 hehtaarin alueet on esitetty aluevarauksena ja tätä pienemmät kohteet kohdemerkinnällä. Janakkalan kunnan osalta suurempi aluevaraus käsittää Hakoisten alueen ja pienempiä kohteita sijaitsee Janakkalan kirkonkylällä, Tarinmaalla. Kunnalla ei ole huomautettavaa näihin merkintöihin.

Historiallinen tielinja on uusi kaavamerkintä, jolla kumotaan ja korvataan aiemmat vastaavat, maakuntakaavassa 2040 olevat merkinnät historiallisista tielinjoista. Historiallisten tielinjojen osalta kaavaratkaisu perustuu Hämeen liitossa tekeillä olevaan

tiedossa, ja selvitys on hyvä aineisto maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventoinnin päivittämisessä käytettäväksi.

Muilta osin merkitään tiedoksi.

selvitykseen, jossa kartoitetaan maakunnan tärkeimmän keskiajalta periytyvät yleiset maantiet. Selvitys on kaavaluonnosta tehtäessä vielä kesken, joten kaavaluonnoksen ratkaisu perustuu alustaviin tuloksiin. Selvitys valmistuu suunnitelmien mukaan ennen kaavaehdotuksen nähtäville tuloa. Merkinnällä osoitetaan Kanta-Hämeen merkittävät historialliset päätiet. Janakkalan kunnan osalta historiallisiksi tielinjoiksi on osoitettu seuraavat tiet: 1. Hämeentie: Hämeenlinnasta Turengin, Turkhaudan, Hikiän ja Hyvinkään kautta etelärannikolle Helsinkiin johtanut tie. Tie kulkee pitkälti samaa linjaa nykyisen seututien 290 kanssa. 2. Meritie: Hämeenlinnasta etelään Janakkalan kirkonkylän ja Lopen kautta Lohjalle ja Raaseporin linnaan johtanut tie. Tien reitti seurailee paikoin nykyisiä paikallisteitä mutta on myös suurelta osin hylätty. Meritie ja Hämeentie kulkevat yhtä reittiä Hattelmalan ja Miemalan läpi ennen haarautumista toisistaan. Muinaisjäännösalueiden osalta vaihemaakuntakaavan kartalle on lisätty sellaisia yli 4 hehtaarin alueita, jotka on lisätty muinajäännösrekisteriin maakuntakaavan 2040 valmistumisen jälkeen ja ennen 1. vaihemaakuntakaavan kaavaluonnoksen valmistumista. Lisäksi vaihemaakuntakaavan kartalla on huomioitu rajaukseltaan oleellisesti muuttuneet kaavassa jo olleet muinaismuistoalueet. Janakkalan kunnan osalta kaavakartalla on osoitettu uusia, muinajäännösrekisterin mukaisia alueita kolme, yksi Vähikkälään (SM 1005) ja kaksi Kernaalaan (SM 1004, 1003).	
Kaavakartalla osoitetut liikenteen ja logistiikan merkinnät Liikenteen ja logistiikan osalta kaavaluonnoksessa on osoitettu vain muutamia merkintöjä Janakkalan kunnan alueelle. Merkittävä yhdystie -merkinnällä on osoitettu uusia ja kumottavia kaavakohteita. Merkinnällä osoitetaan maaseudun tieverkkoa täydentäviä tieyhteyksiä. Janakkalan kunnan osalta on osoitettu seuraavat kohteet, joiden sijaintia tarkistetaan: Hyvikkäläntien (YT 2872) itäinen osa sekä Janakkalan ja Lopen kuntien alueelle sijoittuva Launostentie/Vähikkäläntie (YT 2873). Uusi tielinja -merkinnällä on osoitettu uusia ja kumottavia kaavakohteita. Uusi tielinja on merkitty ohjeellisena, jos tien linjaus perustuu esimerkiksi yleiskaavoitukseen tai tiestä tehtyyn muuhun suunnitelmaan, jonka perusteella tien likimääräinen sijainti on	Merkitään tiedoksi.

mahdollista määrittää. Janakkalan kunnan osalta kaavaan on merkitty yksi uusi merkittävä yhdystie Etelä-Janakkalaan, Riihimäen rajalle. Merkintä on Punkan osayleiskaavan mukainen. Tieliikenteen yhteystarve -merkintöjä ei ole Janakkalan kunnan alueelle osoitettu.	
Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve on uusi kaavamerkintä, jolla kumotaan ja korvataan aiempi vastaava kaavamerkintä. Vaihemaakuntakaavalla kumotaan kaikki voimassa olevan kaavan Kevyen liikenteen yhteystarve -nimellä olevat kaavakohteet. Suurin osa kohteista, jäljempänä mainituin muutoksin, tuodaan takaisin vaihemaakuntakaavaan uudella nimellä Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve, joka terminä vastaa valmisteilla olevan alueidenkäyttölain uudistuksen mukaisia alueidenkäytön suunnittelun tavoitteita (5 §). Vaihemaakuntakaavan jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet perustuvat pitkälti Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkko 2050 (2024) selvitykseen. Merkinnällä osoitetaan kehitettäviä seudullisia jalankulun- ja pyöräilyn reittejä, jotka voidaan toteuttaa erillisinä jalankulku- ja pyöräteinä. Vähäliikenteisillä tieosuuksilla voidaan harkita jalankulun ja pyöräilyn olosuhteiden parantamista yhdysverkon osana tai levennetyin piennarratkaisuin (esim. kylätie). Merkinnällä osoitetaan myös jalankulkua ja pyöräilyä palvelevat merkittävät kehitettävät silta- ja alikulkuratkaisut. Janakkalan kunnan osalta uusia jalankulun ja pyöräilyn yhteystarvemerkeitä on osoitettu useita: Tervakoski-Riihimäki, Tervakoski-Ryttylä sekä Tervakoski-Janakkalan kirkonkylä välille. Nämä yhteydet ovat Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkkoselvityksen (2024) mukaisia. Maakuntakaavan 2040 mukaisena olevana merkintänä on osoitettu yhteystarve Turengintien (MT 292) ja Viralantien (YT 13838) varrelle välillä Rastilantie-Kuuslammintie, sekä Helsingintien (mt 130) varrelle Viralasta Miemalaan. Vaihemaakuntakaavaan on osoitettu uusi yhteystarve Rastila-Harviala välille, yli Hiidenjoen. Kaavaselostuksen mukaan yhteyttä on käsitelty Janakkalan Rastilan-Rastikankaan sekä Harvialan osayleiskaavoissa, ja yhteys täydentäisi Hämeenlinnan seudun virkistysreittejä ja pyöräliikenteen verkkoa. Janakkalan kunta toteaa tästä yhteydestä seuraavaa. Rastila-Rastikankaan osayleiskaavassa on osoitettu ulkoilun yhteystarve vastaavalle sijainnille, mikä mahdollistaa esimerkiksi retkeilyreitien osoittamisen joen yli, mutta ei kuitenkaan pysyviä siltarakenteita tms. Harvialan osayleiskaavan ehdotuksessa vastapäinen alue on osoitettu virkistysalueena, mikä on yhteensopiva Rastila-Rastikankaan osayleiskaavan merkinnän kanssa, eikä estä reitin	Merkitään tiedoksi. Hiidenjoen ylittävän yhteystarvemerkitään liittyvät huomiot ja jatkoselvitystarpeet merkitään tiedoksi. Yhteyden merkitystä ja käsittelyä yleiskaavatasolla tarkennetaan kaavaselostukseen ehdotusvaiheessa. Kävelyn ja pyöräilyn yhteystarve Turengin ja Kiipulan välille on mahdollista lisätä kaavaan. Yhteystarve on tunnistettu myös Kanta-Hämeen pyöräliikenteentavoiteverkko 2050 -selvityksessä verkon ulkopuolisena tärkeänä hankkeena.

toteuttamista. Harvialan osayleiskaava etenee seuraavaksi hyväksymiskäsittelyyn. Kunta puoltaa Hämeen liiton näkemystä siitä, että yhteys täydentäisi Hämeenlinnan seudun virkistysreittejä ja pyöräliikenteen verkkoa. Yhteys on perusteltua säilyttää vaihemaakuntakaavassa pitkän aikavälin tavoitteena. Hiidenjoki on kuitenkin vilkas veneilyreitti, ja joki on tarkasteltavalla kohdalla lähes 100 metriä leveä. Pysyvän sillan rakentamisella tulisi olemaan merkittävät kustannukset, minkä lisäksi reitin jatkuvuutta ei ole Rastila-Rastikankaan alueella tarkasteltu. Harvialan osayleiskaavassa reitin jatkuvuus Harvialantielle (kestävän liikkumisen laatukäytävä) saakka on otettu huomioon. Toteutuessaan silta edistäisi myös työvoiman liikkuvuutta vesistön itäpuolisilta alueilta MORE-alueelle.

Janakkalan kunta esittää, että vaihemaakuntakaavaan lisättäisiin vielä yhteystarve Turengin ja Kiipulan välille. Lisäksi kunta esittää, että yhteystarpeiden jatkuvuutta alueelta toiselle tarkasteltaisiin kaavaehdotuksessa mahdollisuuksien mukaan luonnoksessa esitettyä tarkemmin.

Kestävän liikkumisen laatukäytävä on uusi kaavamerkintä, millä osoitetaan kestävien kulkumuotojen laatukäytävät. Laatukäytävät ovat merkittäviä kävelyn ja pyöräliikenteen pääväyliä. Merkintä osoittaa myös joukkoliikenteen kehittämistarvetta keskusten välillä. Janakkalan kunnan osalta laatukäytävänä on osoitettu Harvialantie, Turengista Parolaan saakka.

Logistiikka-alue merkinnällä on osoitettu uusia ja kumottavia kaavakohteita. Merkinnällä osoitetaan logistiikka- ja liikenneterminaalialueita. Sijaintinsa puolesta alueet soveltuvat hyvin myös raide- ja tieliikenteen terminaali-toimintoihin. Janakkalan kunnan osalta on kumottu Turengin etelä- ja pohjoispuolelle pääradan varrelle osoitetut kaksi vaihtoehtoista rataverkon raakapuun kuormauspaikkaa logistiikkatoimintojen kohdemerkinnällä (It). Väylävirasto on myöhemmissä selvityksissä tutkinut raakapuukuormauksen paikkoja. Janakkalaan sijoittuva kuormauspaikka on tarkasteluissa osoittautunut toiminnallisesti puutteelliseksi, minkä vuoksi se ei ole vaihtoehtoissa enää mukana.

Merkittävästi parannettava päärata -merkintä on uusi kaavakohteena olemassa olevaan kaavamerkintään. Janakkalan kunnan osalta päärata on jo osoitettu merkittävästi parannettavana olevassa maakuntakaavassa 2040.

Merkitään tiedoksi.

Raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakelu on uusi kaavamerkintä, jolla osoitetaan potentiaaliset alueet raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakelun edistämiseksi. Kanta-Hämeen raskaan liikenteen jakeluinfraselvityksessä (2024) on tunnistettu maakunnasta kahdeksan tulevaisuuden raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien (sähkö, vety, metaani) jakelupistettä. Janakkalan kunnan osalta merkintä on osoitettu selvityksen mukaisesti Linnatuuleen, joka on keskeinen ja entuudestaan hyvin tunnettu paikka pääväylän varrella. Linnatuuli on valtion omistamaa aluetta ja siten myös kansallisesti ohjattu, eikä ainoastaan markkinavoimien alainen kohde.	
Kaavakartalla osoitetut yhdyskuntateknistä huoltoa koskevat merkinnät: Kaasulinjan yhteystarve on uusi kaavamerkintä, millä osoitetaan Gasgridin suunnittelema vetyputken linjaus Forssa-Riihimäki sekä maakunnallisiin tarpeisiin perustuva kaasuputken yhteystarve Riihimäeltä Hämeenlinnan kautta Pirkanmaalle. Merkintään ei liity AKL 33§:n mukaista rakentamisrajoitusta. Kaavaratkaisu perustuu Suomen valtion Gasgridille antamaan tehtävään edistää kansallisen vetyverkon, kansainvälisen infrastruktuuriyhteistyön sekä Itämeren alueen vetymarkkinan kehittymistä. Itä-länsisuuntainen yhteystarpeen merkintä perustuu Gasgridin suunnitelmaan vedyn runkoverkoksi Suomessa. Maakuntakaavan merkintä kaasulinjan yhteystarpeesta pohjoiseen kuvastaa yleispiirteistä mahdollisen vety- tai monikaasuputken suuntaa. Merkintä kulkee pääasiassa nykyisen maakaasuverkoston tuntumassa, mutta yhteystarvemerkintä ei osoita kaasuputken tarkkaa sijaintia. Janakkalan kunnan osalta merkintä on osoitettu osittain nykyisen kaasuverkoston mukaisena, kunnan halki kaakosta luoteeseen. Ohjeellinen uusi voimajohtolinja merkintä käsittää uusia ja kumottavia kaavakohteita. Janakkalan kunnan alueelle on osoitettu vain yksi uusi, ohjeellinen voimajohtolinja Harviala- Hangasmäki-välille. Suunnittelu on jo käynnissä. Alueelle suunnitellaan 2x110 kV voimajohdon rakentamista nykyisiin johtokäytäviin ja osittain olemassa olevia voimajohtoja korvaten. Tuulivoimaloiden alue (tv) on uusi kaavamerkintä, jolla kumotaan ja korvataan aiempi vastaava kaavamerkintä. Osa-aluemerkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät tuulivoimaloiden alueet. Maakunnallisesti merkittäväksi tuulivoima-alueeksi katsotaan vähintään kahdeksan voimalan kokonaisuudet. Janakkalan, Hausjärven ja Hämeenlinnan alueelle on osoitettu tuulivoimala-alue (Löyttymäki-Hietoinen), minkä todetaan vastaavan tuulivoimaselvityksen aluetta 7, mutta rajausta on tarkistettu. Alue sijaitsee Janakkalan	Merkitään tiedoksi.

Löytymäen ja Hausjärven Mommilan-Hietoisten välissä. Alueella ei ole vireillä tuulivoimahankkeita. Janakkalan kunta ei tunnista estettä tuulivoima-alueen osoittamiseen ko. alueelle. On huomioitava, että maakuntakaavan rajausta on tarkkuudeltaan yleispiirteinen ja tuulivoiman toteuttaminen edellyttää maakuntakaavaa tarkempaa suunnittelua. Tärkeää on säilyttää riittävä etäisyys asutukseen, kuten selostuksen suunnittelumääräyksissäkin todetaan sekä Mallinkaistenjärven suuntaan, sillä järven itäpuolella sijaitsee kunnan omistama metsäinen retkeilyalue. Luonnoksessa tuulivoima-alue on osoitettu lähimmillään noin 1,5 kilometrin päähän Mallinkaistenjärvestä (Saparo) ja aluerajauksen sisällä on asutusta.

Kaavaselostuksen mukaan aurinkovoimalle ei osoiteta aluevarauksia, vaan sen sijoittelua ohjataan yleismääräyksellä, joka korostaa ensisijaisesti olemassa olevan infran läheisyyteen sijoittumista sekä rakennettuun ympäristöön painottuvaa tuotantoa. Janakkalan kunta toteaa aurinkovoimaan liittyen, että kunta on luvittanut kaksi teollisen kokoluokan hanketta (Tervakosken Hallakorpi, Leppäkosken Rankinkulma). Luvat ovat lainvoimaisia.

Energiahuollon alue on uusi kaavakohde, jolla osoitetaan energiahuoltoa palvelevia laitoksia tai rakenteita, kuten voimaloita ja suurmuuntamoalueita varten varattuja alueita. Alueilla on voimassa AKL 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus. Merkinnällä osoitetaan uutena vain Hämeenlinnan Hangasmäkeen suunniteltu sähköasema-alue.

Lausunnon yhteenveto

Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnokseen ovat tutustuneet kunnan tekninen johtaja, elinvoimapäällikkö, kehittämispäällikkö, maankäyttöpäällikkö ja yleiskaavasunnittelija. Janakkalan kunta toteaa edellä mainitun lisäksi ja yhteenvetona, että vaihemaakuntakaavalla on osaltaan merkittävä rooli kaavahierarkiassa ja kuntien elinvoiman edistäjänä. Kaavaratkaisu tukee osaltaan hallintorajat ylittävästi yhteiskunnan tarpeita. Näitä ovat mm. luonnonarvot, liikkuminen ja liikenne, elinkeinoelämän edellytykset ja kestävän kehityksen periaatteet.

Myös vihreä/puhdas siirtymä on otettu hyvin huomioon luonnoksessa. Talouden ja yhteiskunnan rakennemuutos kohti hiilineutraaliutta ja kestävä kasvua sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edellyttävät toimia yksittäistä kuntaa laajemmin. Vihreä siirtymä luo mahdollisuuksia puhtaasti teknologian investoinneille ja viennille.

Kaavaluonnos ja selostus on laadittu huolellisesti ja ymmärrettävästi. Janakkalan kunnalla ei ole muuta huomautettavaa luonnoksesta.

Kunnanhallitus 2.2.2026 § 28
JAN/321/00.04.01.01/2024

Hyvinkään kaupunki

Vastine

Hyvinkään maankäyttöön vaikuttavat vaihemaakuntakaavalla kumottavat merkinnät ovat sellaisia, jotka korvautuvat uusilla, ajantasaisesti määräyksillä.

Hyvinkään ja Riihimäen välinen tieyhteys (Riihimäentie 2850) on osoitettu kestävän liikkumisen laatukäytäväksi. Monninlinja-Koivikontie eli yhteydelle Lääninrajankadulta Monnin kautta Riihimäentielle on osoitettu jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve. Hyvinkään kannalta näiden yhteyksien osoittaminen on positiivista.

Suomen valtio on antanut Gasgridille tehtäväksi edistää kansallisen vetyverkon, kansainvälisen infrastruktuuriyhteistyön sekä Itämeren alueen vetymarkkinan kehittymistä. Vaihemaakuntakaavaluonnoksessa on osoitettu Itä-länsisuuntainen yhteystarve, joka perustuu Gasgridin suunnitelmaan vedyn runkoverkoksi Suomessa. Kansallinen vetyverkko jatkuu myös Hyvinkään puolella ja noudattelee suurin piirtein olemassa olevan maakaasulinjan linjausta. Kansallisen kaasulinjan osoittaminen maakuntakaavassa on perusteltua.

Fingridin suunnittelema Hikiä-Inkoo 2x400 kV voimalinjalle on osoitettu Hyvinkään rajan pohjoispuolella kaksi vaihtoehtoista linjausta. Hyvinkään kannalta läntinen linjaus on perustellumpi, koska se haittaa vähemmän Hyvinkään maankäytön kehittymistä. Tämän vuoksi vaihekaavaluonnosta ehdotukseksi kehitettäessä itäisestä linjauksesta tulee luopua.

Kaupunginhallitus 9.2.2026 § 32
HYD/461/07.01.04.01/2024

Kiitämme lausunnosta ja kannustavasta palautteesta.

Fingrid Oyj:n Hikiä-Inkoo 2x400 kV:n voimajohdolle on vaihemaakuntakaavan luonnoksessa esitetty Fingridin valmisteluaineistojen mukaisesti kaksi linjausvaihtoehtoa. Merkitsemme Hyvinkään näkemyksen tiedoksi. Voimajohdon linjauksen suunnittelu tarkentuu kaavaprosessin aikana. Linjausratkaisuun vaikuttaa myös johtokäytävän kohdalle suunniteltu raakapuun kuormaustermiinaali.

Akaan kaupunki

Vastine

Akaan kaupungilla ei ole huomautettavaa Kanta-Hämeen 1.vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Pyydämme kuitenkin huomioimaan Kurvola - Lontilanjoen kulttuurimaiseman sijoittuminen maakuntarajalle. Annamme lausunnon mielellään myös kaavaehdotuksesta.

Elinvoimalautakunta 28.1.2026 § 3

Kiitämme lausunnosta. Kurvolan-Lontilanjoen kulttuurimaisema rajautuu maakunnan rajaan Hämeenlinnan Kalvolassa. Koska Lontilanjoen laakso ei jatku merkittävästi Kalvolan puolella, aluetta ei ole huomioitu Kanta-Hämeen maakunnallisissa maisema- ja kulttuuriympäristöselvityksissä. Lontilanjoelle ei ole osoitettu vaihemaakuntakaavan luonnoksessa muuttuvaa maankäyttöä Kanta-Hämeen puolella.

Kurvolan-Lontilanjoen kulttuurimaisema-alue tullaan ottamaan soveltuvien osien huomioon, kun Kanta-Hämeen maakunnallisen arvokkaita maisema-alueiden inventointia päivitetään, mitä ei kuitenkaan tässä vaihemaakuntakaavassa ole tarkoitus tehdä.

Riihimäen kaupunki

Vastine

Vaihemaakuntakaavassa käsiteltävien aihealueiden merkinnät eivät tuo suuria lisäyksiä tai muutoksia verrattuna voimassa olevaan maakuntakaavaan. Merkinnät perustuvat pääosin erillisselvityksiin tai meneillään oleviin yhdyskuntateknisiin suunnitelmiin, joiden perusteella ne on merkitty ja päivitetty kaavakartalle.

Vaihemaakuntakaavaluonnoksen ratkaisut varsinkin kumottavat Arolampi-Launosen selvitysalue sekä varaus Riihimäen itäiselle kehätielle Arolammintien, kantatien 54 ja Hausjärventien (seututie 290)

Kiitämme lausunnosta.

Esitetyt huomiot merkitään tiedoksi.

väliseltä osuudelta selkiyttävät ja yhtenäistävät kaavoitus- ja suunnittelutilannetta Riihimäellä ja lähiseudulla. Luonnoksessa on otettu hyvin huomioon myös jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet sekä suunnitellut ekologiset yhteydet kantatien 54 ja valtatie 3 yli. Riihimäen puolella oleva Kytäjä-USmin metsäalueen 10 km² osa Jussilankorpi on merkitty ekologisen verkoston ydinalueeksi. Ekologisen verkoston ydinalue on kokonaan uudenlainen kaavamerkintä, jota ei ole aiemmin ollut. Ekologisen verkoston ydinalueiden merkitseminen luo perustaa luonnon säilyttämiseen ja monimuotoisuuden edelleen kehittymiseen. Lisäksi Jussilankorven ekologisen verkoston ydinalueen kautta on mahdollista turvata jatkumoa maakuntakaavaluonnokseen ja Riihimäen yleiskaavaan 2050 merkitylle ekologiselle yhteydelle. Merkittävin aluevarausmuutos, joka koskee Riihimäkeä, on vaihemaakuntakaavalla kumottava Riihimäen ja Hausjärven rajalla sijaitseva logistiikka-alueen reservialue ja Hausjärven rajalle Vahteristoon lisätty logistiikka-alue (LT), jonka laajuutta on kasvatettu itäpuolelle. Riihimäen kaupunki toteaa, että kyseinen logistiikka-alueen kehittämisen ja raakapuuterminaalien mahdollistava aluevaraus tukee ja vahvistaa niin Riihimäen kaupungin kuin koko seudunkin maankäyttötavoitteiden toteutumista. Riihimäen kaupunki pitää hyvänä kaasulinjan yhteystarpeen osoittamista Itä-länsisuuntaisen yhteystarpeen lisäksi myös pohjoiseen Riihimäen ja Hausjärven rajan tuntumassa kulkevalla haaralla, vaikka sitä ei Gasgridin vetyverkkosuunnitelmassa ole esitetty. Merkintä kuvastaa yleispiirteistä mahdollisen vety- tai monikaasuputken suuntaa. Pohjoiseen suuntautuvan yhteystarpeen osoittaminen vahvistaa muun muassa kantatien 54 varren teollisuusalueiden tulevaisuuden kehitysmahdollisuuksia. Kaupunginvaltuusto on 26.5.2025 hyväksynyt Riihimäen yleiskaavan 2050. Hyväksymispäätöksestä on jätetty yksi valitus Hämeenlinnan hallinto-oikeuteen, joten kaava ei ole vielä lainvoimainen. Vaihemaakuntakaavaluonnokseen valitut aihealueet ja esitetyt merkinnät ovat hyvin perusteltuja ja vastaavat Riihimäen yleiskaavan linjauksia kyseisistä aihealueista.	
Vaihemaakuntakaavan selostuksessa todetaan, että maakuntakaavan aluevarauksissa todettiin tiettyjä päivitystarpeita, mutta kaavatyön aikana on tehty linjaus, että aluevarauksiin ei tehdä muita, kuin vahvasti perusteltuja muutoksia. Riihimäen kaupunki toteaa, että Riihimäen alueen taajamatoimintojen reservialueiden aluevarauksien tarkastelulle on olemassa vahvat perusteet ja yleiskaavassa esitetyt aluevarausmuutokset tulisikin ottaa huomioon myös valmisteilla olevassa vaihemaakuntakaavassa.	Taajamatoimintojen aluevaraukset eivät ole osa tämän vaihemaakuntakaavan aihepiirejä. Hämeen liitto käynnistää 1. vaihemaakuntakaavan valmistumisen jälkeen seuraavan Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavan valmistelun,

Kaupunginhallitus 26.1.2026 § 19

jossa taajamatoimintojen aluevarauksia tullaan tarkastelemaan koko maakunnan osalta. Aluevarauksien muutosten tarpeesta voidaan keskustella työneuvottelussa Riihimäen kaupungin kanssa.

Jokioisten kunta

Vastine

Maakuntakaava on yleispiirteinen suunnitelma alueiden käytöstä maakunnassa. Se sisältää kartalla esitettävän kuvauksen alueiden käytöstä ja yhdyskuntarakenteen kehittämisen periaatteista. Maakuntakaavassa ratkaistaan valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät alueiden käyttöön liittyvät kysymykset. Maakuntakaava ohjaa kuntien yleis- ja asemakaavoitusta ja viranomaisten muuta alueiden käyttöä koskevaa suunnittelua. Viranomaisten tulee toiminnassaan ottaa maakuntakaava huomioon ja myös pyrkiä edistämään kaavan toteuttamista. Maakuntakaavan laatimisesta vastaa aina maakunnan liitto ja sen hyväksyy maakuntavaltuusto.

Maakuntakaavan laadintaa ohjaavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) sekä alueidenkäyttölaki (AKL). Maakuntakaavoja voidaan laatia koko maakunnan kattavana kokonaismaakuntakaavana, pienemmän alueen kattavana osamaakuntakaavana, tai vain tiettyjä aihealueita käsittelevänä vaihemaakuntakaavana. Maakuntakaavoja voi olla voimassa monia yhtä aikaa. Kanta-Hämeessä on tällä hetkellä voimassa yksi maakuntakaava, nimeltään Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, joka on koko maakunnan alueen ja kaikki maankäytön muodot kattava kokonaismaakuntakaava. Maakuntakaava 2040 kuulutettiin tulemaan voimaan 12.9.2019 ja se sai lainvoiman valitusten käsittelyn jälkeen 21.10.2021. Voimaan tullessaan maakuntakaava 2040 on kumonnut kaikki edelliset maakuntakaavat.

Tämä kaava on nimeltään Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaava. Kaava laaditaan vaihemaakuntakaavana. Alueellisesti kaava kattaa kaikki Kanta-Hämeen kunnat, mutta kaavassa ei käsitellä kaikkia maakuntakaavan aihealueita, vaan keskitytään tiettyihin aiheisiin. Tämän vaihemaakuntakaavan vahvistuttua kaikki mitä ei erikseen tällä kaavalla kumota, jää Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavasta 2040 voimaan. 1.vaihemaakuntakaava täydentää ja päivittää voimassa olevaa kokonaiskaavaa. Vaihemaakuntakaavan tavoitevuosi on 2040 eli sama kuin voimassa olevan kokonaismaakuntakaavan. Kyseessä on siis luonnosvaihe, ehdotusvaiheeseen edetään myöhemmin

Kiitämme lausunnosta.

tänä vuonna. Luonnosvaiheessa on ollut asian tiimoilta yleisö- ja infotilaisuuksia, ja organisaatioilla ja yksityishenkilöillä on ollut mahdollisuus esittää kaavaan mielipiteitä. Luonnos täydentää maakuntakaavaa. Merkittävänä uutena asiana kaavaan on sisällytetty vetyverkon maakunnallinen kulku, toisaalta kaasuverkon varaus on poistettu. Kaavaselostus, kaavakartta ja muu valmisteluun liittyvä materiaali ovat nähtävillä Hämeen Liiton kotisivuilla.	
Kunnanjohtajan ehdotus: Kunnanhallitus pitää maakuntakaavaluonnosta mahdollistavana maakunnan tulevalle kehittämiselle. Vetyverkon linjaus ja seudun tulevaisuudessa positiivinen sekä mahdollistava seikka. 2-tien pohjavesisuojaus puolustusvoimien aktiivisessa harjoituskäytössä olevaan varalaskupaikkaan on toteutettava Jokioisten, Humppilan ja Forssan pohjavesien suojaamiseksi. Pelkkään onneen ei saa luottaa matkalla tuleviin vuosikymmeniin. Päätös: Kunnanhallitus hyväksyi kunnanjohtajan päätösehdotuksen. Kunnanhallitus 9.2.2026 § 24 D/43/08.00.00.02/2026	Kanta-Hämeen voimassa olevassa kokonismaakuntakaavassa 2040 valtatie 2 varalaskupaikan kohdalla on merkitty merkinnällä ”merkittävästi parannettava tieyhteys”, joka pitää sisällään erilaiset tien kehittämiseen liittyvät merkittävät toimet. Tätä kautta pohjavesisuojaus on otettu huomioon sillä tarkkuudella, kuin se maakuntakaavataso huomioon ottaen on mahdollista. Vaihemaakuntakaavassa varalaskupaikan kohdan merkintöihin ei esitetä muutoksia. Pohjavedensuojauksen edellyttämiä kaavamerkintöjä voidaan tarvittaessa tarkentaa kaavaehdotukseen.

Tammelan kunta	Vastine
Puhtaan siirtymän osalta Tammelan kunnan alueelle on osoitettu kaksi tuulivoima-alueita, toinen valtatie 10 ja kantatien 54 risteuksen tuntumaan, toinen valtatie 10 pohjoispuolelle Mustialan kohdalla, Särkijärven ja Heinijärven itäpuolella. Alueille ei sijoitu mitään suurta valtakunnan sähköverkon voimalinjaa, mutta kaavailtu vetykaasuputken linjaus seurailee Tammelassa valtatie 10 linjaa, tarjoten vaihtoehdon alueilta myös tuulivoimalla tuotetun vihreän vedyn tuottamisesta verkkoon. Koska vedyn tuottaminen suhteellisen pienten tuulivoima-alueiden yhteydessä ei ole todennäköistä, olisi maakuntakaavassakin hyvä tutkia mahdollisuutta tuulivoimalla-alueilta sähkönsiirtolinjaa Kaukjärven teollisuusalueelle, joka on liiton selvityksissä todettu potentiaalisesti vedyn tuotantopaikaksi. Tammelan kunnalla on joka tapauksessa tavoitteena liittää alue vetyverkkoon ja mahdollistaa vedyn hyödyntäminen teollisuusalueella.	Kiitämme lausunnosta. Sähkönsiirtolinjojen suunnittelu ja toteuttaminen on oma, maakuntakaavasta riippumaton prosessinsa. Kyseisen kaltainen sähkölinja voitaisiin merkitä korkeintaan yhteystarpeena. Yhteystarvemerkitä ei ota kantaa linjan lopulliseen sijaintiin.

Aurinkovoiman osalta maakuntakaavassa ei ole osoitettu aluevarauksia, vaan yleismääräyksellä ohjattu ensisijaisesti sijoittumaan olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen ja infrastruktuuriin tai niiden läheisyyteen. Lisäksi määräyksessä on todettu: - Sijoittumisessa on vältettävä metsäalueita, luonnontilaisen kaltaisia soita sekä viherrakenteen kannalta merkittäviä alueita. - Arvokkaiden luontoalueiden ja ekologisten yhteyksien pirstomista tulee välttää. - Maaseutualueilla aurinkovoiman tuotanto on pyrittävä toteuttamaan niin, että paneelialueella säilyy mahdollisuus maatalouden harjoittamiseen sähköntuotannon mahdollistamalla ja sitä tukevalla tavalla. - Tuotantoalueiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon eri hankkeiden yhteisvaikutukset sekä kulttuuriympäristöön, maisemaan, luontoon ja virkistykseen, elinkeinoin ja asutukseen kohdistuvat vaikutukset. Kunnan näkökulmasta aurinkovoimaan liittyvät linjaukset ovat sinällään hyviä, mutta aurinkovoiman käsittely maakuntakaavassa on jäänyt varsin teoreettiselle tasolle, sillä kunnassa ja seudulla käynnissä olevat hankkeet aurinkovoimahankkeet sijoittuvat leimallisesti suurten valtakunnan sähköverkkojen yhteyteen, mutta eivät rakennettuun ympäristöön, vaan pelloille ja metsäalueille. Asia on tällä hetkellä varsin konkreettinen paitsi kunnille myös maanomistajille, jotka saivat aurinkovoimalle vuokraamistaan maa-alueista maanviljelyä ja metsätaloutta paremman tuoton. Sähkön suuret siirtoverkot myös houkuttelevat eri kokoluokan akkuvarastoja niiden läheisyyteen, joko aurinkovoimaan liittyen tai vain sähkön siirtoverkkoa hyödyntävänä säätövoimana. Siirtoverkko vaikuttaakin muodostavan omanlaisensa kasvukäytävän energiatalouden hankkeille. Maakuntakaavan ohjausvaikutusta asioihin kuten uusiutuvan energian sijoittumisen suhdetta aikaisemmin viljeltyyn peltoalueeseen tai hoidettuun talousmetsään, tulisi vähintäänkin avata maakuntakaavaselostuksessa, ellei näitä ohjata tarkemmin kaavakartan / määräyksen tasolla.	Tuulivoimarakentamisen ohjeistuksen mukaan maakuntakaavassa ei ole tarpeen esittää tuulivoima-alueiden sähkönsiirtolinjoja, mikäli niiden lopullinen sijainti ei ole tiedossa. Siirtolinja voidaan toteuttaa myös maakaapelointina, mitä maakuntakaavassa ei esitetä. Kaukjärven pohjoispuolitse kulkee voimassaolevassa maakuntakaavassa ohjeellinen uuden voimajohtolinjan kaavamerkintä. Verkkoyhtiön kanssa käytyjen neuvottelujen pohjalta voimajohtolinjavaraus on edelleen ajantasainen. Aurinkovoiman sijoittamista ohjaava yleismääräys noudattelee Orpon hallitusohjelmaan sekä tulevaan alueidenkäyttölakiin kirjattuja periaatteita. Aurinkovoimaa koskevaa yleismääräystä ja sen perusteluita kaavaselostuksessa tarkennetaan ja täsmennetään ehdotusvaiheessa.
Liikenteen osalta maakuntakaavassa on osoitettu valtatie 10 Myllykyläntien risteyksestä itään päin merkittävästi parannettavana tienä, samoin kantatie 54. Kantatien 54 on kaavassa osoitettu joko kantatienä tai valtatieksi. Tammelan kunta kannattaa teiden parantamista ja liikenteen sujuvoittamista ja nopeuttamista, sillä tämä osaltaan parantaa myös Tammelan saavutettavuutta pääkaupunkiseudun suuntaan. Alemman tieverkon osalta Härkätien Porrassyrjäntien osuuden kehitettävän matkailu- ja maisematien merkintä kumotaan ja korvataan historiallisen tielinjan merkinnällä. Valtakunnallisesti arvokkaan Hämeen Härkätien yhteyteen on kaavassa esitetty tielinjausta leveämpi valtakunnallinen Härkätien	Merkitään tiedoksi. Ojajärventien yhteystarvemerkintää voidaan päivittää kaavaehdotukseen kunnalta saatavien suunnitelmien mukaisesti. Merkitään ehdotus jalankulun ja pyöräilyn yhteystarvemerkinnästä Härkätielle välille Eerikkilä-valtatie 2 tiedoksi ja

maisema-alue (myös Tammelan kulttuurimaisemien valtakunnallisesti arvokas maisema-alue on vastaavasti tarkentunut nykyisten valtakunnallisten rajausten mukaiseksi).

Maakuntakaavassa on Tammelaan osoitettu kaksi uutta tieliikenteen yhteystarvetta, Ojajärventien oikaisu Kuuslammilla sekä uusi tieyhteys valtatieltä 2 Eerikkilään Ruostejärven pohjoispuolella. Kummatkin hankkeet ovat kunnan kannalta kannatettavia, Ojajärventie sujuvoittaa liikennettä ja huomioi elinkeinoelämän tarpeet, yhteys Eerikkilään on etenkin pelastuslaitoksen tarpeeseen vaihtoehtoisena lähestymissuuntana. Ojajärventien oikaisun suunnitelmat ovat tarkentuneet, ja kunta toimittaa viimeisimmän aineiston liitolle.

Kaavassa kumotaan merkittävän yhdystien merkintä Rahamaantieltä ja sen tilalle tulee jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve. Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeita on kaavassa Tammelan kunnan alueella useita, suurin osa on jo aikaisemmassa kaavassa olleita, mutta koska merkintä määräyksineen uudistetaan, ovat aikaisemmatkin mukana. Uutena on edellä mainittu Rahamaantien ja Rahamaantieltä Härkätien vartta Eerikkilään johtavalle Urheiluopistontielle osoitettu yhteys. Eerikkilän pitkäaikaisena toiveena on ollut Härkätien varrelle sijoittuva kevyen liikenteen yhteys valtatielle asti, jolloin joukkoliikenteen pysäkit olisivat saavutettavissa Eerikkilästä. Kunta esittää, että yhteyden jatkamisen mahdollisuus Urheiluopistontieltä valtatie joukkoliikenteen pysäkeille tutkittaisiin kaavaa kehitettäessä.

Eerikkilään Saaren kansanpuiston suunnasta johtavan yhteyden myötä esitetään kumottavaksi Saaren kylästä Portaankylään johtava jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve. Tälle välille on kunnalla kuitenkin olemassa toteuttamiskelpoinen kevyen liikenteen väylän suunnitelma. Portaankylä on paitsi Härkätien historiallinen vanha kylä, myös vireä kulttuuritoimija, joten kunta esittää tämänkin osuuden säilyttämistä maakuntakaavassa. Toinen kumottava yhteystarve on Valtaimenkujan päästä Tupasuon teollisuusalueelle esitetty jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve. Alue onkin parhaiten saavutettavissa seututieltä 282 tähän liittyviä kevyen liikenteen väyliä pitkin. Teknisenä tarkennuksena Valtaimenkujan yhteystarpeen voisi päättää selkeästi ennen kevyelle liikenteelle turvatonta valtatie 2 liittymää. Nuutinkulmantien yhteystarve kuitenkin johtaa Riihivalkaman koulun kevyen liikenteen alitukseen, josta pääsee turvallisesti valtatie toiselle puolelle Viitakujalle.

Kaavassa on myös osoitettu uutena yhteytenä kestävän liikkumisen laatukäytävä Jokioisten keskustasta Forssan kautta Tammelan keskustaan, joka jo nykyisin käsittää kevyen liikenteen väylän koko merkinnän mitalla. Merkintä mahdollistaa yhteyden entistä paremman kehittämisen tulevaisuudessa, ottaen huomioon kevyen liikenteen väylien uudet liikkumismuodot mm. sähköpyörien, sähköpotkulautojen ja robottikuljetusten liikkumisen väylänä.

jatkoselvitetäviksi. Yhteystarvemerkinän jatkaminen 2-tielle on mahdollista.

Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarvemerkinä Portaantiellä välillä Rahamaantie-Porras on mahdollista jättää poistamatta.

Muokataan Valtaimenkujan jalankulun ja pyöräilyn yhteystarvemerkinää esitetysti kaavaehdotukseen.

Maakuntakaavassa on osoitettu uutena merkintänä ekologisen verkoston ydinalue, joka kattaa suuret alueet kuten Torronsuo ja Liesjärven kansallispuistot yhdistävä alue, kunnan koilliskulmalla Tammelan-Hattulan-Kalvolan järviylängön alue, kaakkoiskulmalla Tammelan-Lopen järviylängön alue, ja lisäksi Forssan puolelle jatkuva Saloistenjärven alue pohjoisosassa Tammelaa. Maakuntakaavan mukaan merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittäviä luonnon ydinalueita, laajoja yhtenäisiä metsäalueita, jotka ovat osa maakunnan ekologista verkostoa. Merkintä ei estä alueen maa- ja metsätaloustaloutta tai käyttöä haja-asutusluonteiseen rakentamiseen tai loma-asumiseen. Suurelta osin rakentaminen alueilla onkin tämän kaltaista, mutta poikkeuksen saattavat alueilla muodostaa maa- ja metsätalouteen liittyvä rakentaminen, kuten myös puhtaaseen siirtymään liittyvät energiataloushankkeet. Esimerkiksi Torronsuon ja Liesjärven yhdistävän alueen halki kulkee valtakunnallinen sähkön siirtolinja, ja alueella oleva maanomistaja selvittelee parhaillaan mahdollisuutta aurinkovoimakentän sijoittamiseen merkinnän alueelle. Vaikkakin merkinnän tavoitteet ovat kannatettavia, edellä mainitut seikat olisi hyvä huomioida kaavaa valmistellessa ja mietittäessä merkinnän mahdollisia vaikutuksia paikallisille hankkeille. Ekologisia alueita yhdistämään on kaavassa esitetty valtateiden alitukset / ylitykset osoittava nuolimerkintä. Tammelaan tällaista ei kaavassa ole esitetty, mutta Torronsuon ja Liesjärven ekologiselle alueelle on osoitettu virkistysreitteihin perustuva valtatie 2 alitusta osoittava jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve. Kunnan yhdessä Uudenmaan ely-keskuksen kanssa teettämässä virkistysreititalituksen/ylityksen esisuunnitelmassa tutkittiin myös ekologisen yhteyden mahdollisuutta, ja sijoitettiin virkistysreitit alitus sellaiseen kohtaan, johon alitus voitaisiin rakentaa myös ekologisen yhteyden mahdollistavana. Tämä olisi hyvä todeta maakuntakaavaselostuksessa ekologisia yhteyksiä listattaessa. Ympäristölautakunta 11.02.2026 § 4 142/10.02.02/2024	Ekologisen verkoston ydinaluumerkintä ei sinällään estä aurinkovoiman toteuttamista ekologisen verkoston ydinalueille. Aurinkovoimaloiden sijoittumista ohjataan yleismääräyksellä, joka noudattelee tulevan alueidenkäyttölain linjauksia. Lisätään maininta VT2 alittavan kävelyn- ja pyöräilyn yhteystarvemerkin toimivan myös suunniteltuna ekologisen yhteytenä. Yhteystarve voidaan harkinnan mukaan myös merkitä kaavakartalle ekologisen yhteyden merkinnällä.

Loimaan kaupunki	Vastine
Loimaan kaupunginhallitus (16.2.2026) toteaa lausuntonaan, että: 1. Turku-Toijala-rautatien kehittäminen on huomioitu kaavatyössä hyvin. Loimaan keskeisten alueiden osayleiskaavassa on myös huomioitu radan kehittämistarve. Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavaluonnoksen rautatien merkintään liittyen teknisenä tarkistuksena todetaan, että	Kiitämme lausunnosta. 1. Nähtävillä olleessa kaavaluonnosaineistossa merkintöjen selitteissä on valitettavasti ollut virhe. Kaava-aineiston merkinnät tarkistetaan

kaavakartan merkintöjen selitelmässä tulisi käyttää samanlaista viivatyyppeä, kuin kaavaluonnoksen kartalla ja selostuksen yhteydessä olevissa kaavan merkinnöissä ja määräyksissäkin on käytetty. 2. Luonnoksessa esitetyt Katinhännätien kehittämismerkinnät tukevat ylimaakunnallisia kulkuyhteyksiä, kuten Loimaan Hämeentien sekä Vanhan Hämeentien varsille yleiskaavassa ja asemakaavassa osoitettuja kevyen liikenteen tilavarauksia ja yhteystarpeita, jotka johtavat Loimaan keskustasta kohti Katinhännätietä.	asianmukaisiksi vaihemaakuntakaavaehdotukseen. 2. Merkitään tiedoksi.

Padasjoen kunta	Vastine
Padasjoen kunnan lausunto Kanta-Hämeen maakuntakaavasta 1. Yleiset huomiot Padasjoen kunta pitää tärkeänä, että maakuntakaavassa huomioidaan tasapainoisesti energia ja ilmastotavoitteet, luonnon monimuotoisuus sekä maaseutukuntien elinvoimaiset kehittämisedellytykset. Padasjoen näkökulmasta keskeisiä teemoja ovat energiaratkaisut, kuten tuuli, aurinko ja biokaasutuotanto, luontoarvojen ja ekologisten yhteyksien turvaaminen, liikennejärjestelmän ja matkaketjujen kehittäminen sekä asumisen ja kylärakenteen kokonaisvaltainen ohjaus. Maakuntaliiton laatimat taustaselvitykset energiaan, liikenteeseen, kulttuuriympäristöihin ja hiilinieluihin liittyen koskettavat potentiaalisesti Padasjoen aluetta ja vaikuttavat merkittävästi kunnan pitkän aikavälin maankäyttö ja elinkeinokehityksen edellytyksiin. 2. Energia-aluevaraukset 2.1 Tuulivoima Mikäli aluevarauksiin tulee muutoksia, pyydämme, että Padasjoen kuntaa informoidaan ajoissa mahdollisista vaikutuksista ja jatkosuunnittelusta. 2.2 Aurinkoenergia Maakuntakaavaluonnoksessa ei ole osoitettu aurinkoenergiaan liittyviä aluevarauksia. Mikäli aluevarauksiin tulee muutoksia, pyydämme, että Padasjoen kuntaa informoidaan ajoissa mahdollisista vaikutuksista ja jatkosuunnittelusta.	Kiitämme lausunnosta 1. Merkitään tiedoksi. 2. Merkitään tiedoksi.

2.3 Biokaasu ja muut uusiutuvat energiamuodot

Biokaasuun liittyvät kehityshankkeet ja ohjelmat (mm. BioKanta 2025) voivat avata uusia mahdollisuuksia myös Padasjoen kunnan puolella. Kunta kannattaa uusiutuvien energiaratkaisujen jatkosuunnittelua ja pitää tärkeänä, että biokaasun tuotantoa ja jakelua tarkastellaan myös yli maakuntarajojen yhteistyössä Päijät-Hämeen toimijoiden kanssa.

3. Luontoarvot ja ekologinen verkosto

Padasjoen kunta kannattaa Evon alueen sisällyttämistä osaksi maakunnallista ekologista verkostoa. Evo muodostaa laajan ja luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävän kokonaisuuden, joka tukee sekä seudullisia ekologisia yhteyksiä että alueellista virkistyskäyttöä.

4. Liikennejärjestelmä ja matkaketjut

Padasjoen kannalta on tärkeää, että Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen välinen liikkuminen on sujuvaa ja turvallista. Valtatie 12:n ja kantatie 53:n kehittämistoimet tulee suunnitella ja toteuttaa maakuntien yhteistyössä, sillä hyvin toimivat liikenneyhteydet ja matkaketjut ovat kunnan elinvoiman, työssäkäynnin ja palvelujen saavutettavuuden kannalta olennaisia. Padasjoki korostaa erityisesti valtatie 12:n toimivuuden varmistamista, kantatie 53:n kehittämistarpeiden huomioimista sekä kevyen ja joukkoliikenteen matkaketjujen parantamista, jotta alueen saavutettavuus ja liikenneturvallisuus voivat kehittyä pitkäjänteisesti.

5. Asuminen, kylärakenne ja kulttuuriympäristö

Padasjoen kunnan kannalta maakuntakaavan tulee tukea kylärakenteiden kestäväää kehittämistä, maaseutumaisen ja luonnonläheisen asumisen edellytyksiä sekä kulttuuriympäristöjen ja maisema-arvojen vaalimista siten, että ne mahdollistavat myös alueen hallitun kehittämisen. Kulttuuriympäristöjen huomioiminen ei saa estää elinkeinotoiminnan kehittymistä, vaan alueiden käyttöä tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja tasapainoisesti eri maankäytön tavoitteet yhteen sovittaen.

3. Merkitään tiedoksi.

4. Kaavaluonnoksen kaavaratkaisu ottaa huomioon valtatie 12:n kehittämistarpeet. Vaihemaakuntaluonnoksessa valtatie 12 on merkitty merkinnällä ”merkittävästi parannettava tieyhteys”. Merkinän taustalla on mm. valtatie 12 kehittämisselvitys Tampere–Lahti (2024)-selvityksen kehittämisselvitelmät. Valtatie 12 kehittäminen on siis otettu huomioon sillä tarkkuudella, kuin se maakuntakaavataso huomioon ottaen on mahdollista. Kantatie 53:n osalta ei ole tunnistettu vastaavia merkittäviä kehittämistarpeita, joiden merkitseminen maakuntakaavaan tulisi ottaa huomioon.

5. Merkitään tiedoksi.

Hämeen liitto on pyytänyt Hämeenlinnan kaupungilta lausuntoa Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaava 2040 luonnoksesta. Hämeen maakuntavaltuusto päätti kokouksessaan 27.11.2023 käynnistää vaihemaakuntakaavan laatimisen. Päätöksen mukaan maakuntakaava laaditaan kaikki Kanta-Hämeen kunnat kattavana vaihemaakuntakaavana, joka täydentää voimassa olevaa Kanta-Hämeen maakuntakaavaa 2040.

Puhdas siirtymä

Energian tuotanto:

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty mittakaavaltaan maakunnallisesti merkittävät tuulivoiman tuotantoalueet. Aurinkovoimalle ei sen sijaan ole aluevarauksia osoitettu. Aurinkovoiman tuotantoalueiden ohjauskeinona toimivien maakuntakaavamääräysten mukaan aurinkovoimaa tulisi pyrkiä sijoittamaan taajamien yhteyteen ja hyödyntämään myös rakennettua ympäristöä maakuntakaavaa tarkemman kaavan avulla. Kanta-Hämeessä ja Hämeenlinnassa on useita valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä kulttuurimaisemia. On nähtävissä, että em. energiantuotantolaitosten sijoituspaikan valintaan ja laitosten sopeuttamiseen ympäristöönsä tulee kiinnittää myös jatkossa erityistä huomiota.

Kiitämme lausunnosta.

Energiantuotantolaitosten sijoittamisen sääntelyä suhteessa arvokkaisiin kulttuurimaisema-alueisiin voidaan tarkentaa kaavaehdotukseen.

Maakuntakaavaan on merkitty Gasgridin vedyn runkoverkon Itä-länsisuuntainen yhteystarve, joka perustuu Gasgridin suunnitelmaan vedyn runkoverkoksi Suomessa. Gasgridin kansallisen vetyverkoston rakentamisen 1. vaiheeseen ei sisälly vetyputkiyhteyttä Hämeenlinnan tai Tampereen seudulle. Vetyverkoston kehitysmahdollisuuksien kannalta on tunnistettu, että myöhemmissä vaiheissa vetyverkostoa olisi tarpeen täydentää Riihimäeltä pohjoiseen kulkevalla haaralla. Riihimäki-Hämeenlinna-Toijala-linjalla kulkee myös nykyinen Gasgridin maakaasuverkko. Vety- / monikaasuputkiyhteyden tarve on tunnistettu Hämeenlinnan ja Tampereen seuduille. Maakuntakaavaan tulee osoittaa yleispiirteinen vety- tai monikaasuputken yhteystarvemerkinä Hämeenlinnan suuntaan.

Hämeen liiton tuulivoimaa koskevassa selvityksessä Hämeenlinnan alueelta ei ole löytynyt maakunnallisesti merkittävien tuulivoimalan alueita. Kaksi tuulivoimala-alueita sijoittuu pieneltä osin Hämeenlinnan puolelle (Löyttymäki-Hietoinen, joka sijaitsee Janakkalan Löyttymäen ja Hausjärven

Kaavaluonnokseen on merkitty yleispiirteinen vety- tai monikaasuputken yhteystarvemerkinä Riihimäeltä Hämeenlinnan kautta Pirkanmaan rajalle. Putken lopullinen linjaus määräytyy sen perusteella, mihin putken hyödyntäjät sijoittuvat/ovat sijoittuneet.

Kaavaluonnoksessa on merkitty kaavakartalle vain maakunnallisesti merkittävät tuulivoimatuotannon alueet. Pienempien, seudullisesti merkittävien tuulivoima-alueiden merkitseminen ei ole

Mommilan-Hietoisten välissä ja Vehmaankulma, joka sijaitsee valtatie 10 ja kantatie 54 risteuksen tuntumassa). Hämeenlinnan omien selvitysten mukaan, jossa näkökulmana on asutuksen läheisyys (1,5 km), ei ole löydetty yhtään merkittävää tuulivoimalan aluetta. Hallituksen esityksen mukaan tuulivoimalan etäisyys asutuksesta tulisi olemaan 1,25 km. Myös tällä etäisyysvaatimuksella Hämeenlinnasta on vaikea löytää maakunnallisesti merkittäviä tuulivoimala-alueita. Hanketoimijat ovat tutkineet kahta aluetta Hämeenlinnassa tarkemmin ja ne sijoittuvat maakuntakaavan luonnoksessa ekologisen luonnon ydinalueille. Maakuntakaavan tuulivoimalaselvityksen mukaan Hämeenlinnan alueella olisi mahdollista sijoittaa pieni tuulivoimapuisto Moreenin Pitkämäen alueelle. Alueelle ei ole mahdollista sijoittaa maakunnallisesti merkittävää määrää tuulivoimaloita. Pienten kokoluokan tuulivoimala-alueet olisi hyvä merkitä maakuntakaavaan, johtuen maakuntakaavan merkittävästä ohjausvaikutuksesta tuulivoimala-alueille. Merkintä maakuntakaavassa auttaisi osaltaan pienempien voimaloiden syntymistä.	poissuljettua, mutta alueidenkäyttölain uudistus saattaa muuttaa maakuntakaavan roolia siten, että kaavaan tulee merkitä enää vain maakunnallisesti tai valtakunnallisesti merkittäviä alueita ja kohteita, jolloin seudullisesti ja paikallisesti merkittävien asioiden merkitseminen maakuntakaavaan ei ole enää mahdollista. Ratkaisussa on tarpeen odottaa myös alueidenkäyttölain uudistuksen selvenemistä.
Ekologiset verkostot ja viheryhteydet: Maakuntakaavaluonnoksessa on esitetty 12 uutta ekologisen verkoston ydinaluetta, joista 7 on kokonaan tai osittain Hämeenlinnan alueella: Tammelan- Hattulan- Kalvolan järviylänkö, Seitsemänlamminsuu- Korpilamminsuu, Heinisuo, Poutunkangas, Janakkalan-Tuuloksen järviylänkö, Evo ja Vanajanselkä. Näillä alueilla pyritään edistämään luonnon moninaisuutta sekä turvaamaan maakunnan ekologisen verkoston toimivuutta pitkällä aikavälillä. Selostuksessa on tarkennettu viherverkoston maankäyttöä siten, että rajatuille alueille on mahdollista sijoittaa tarkemmassa suunnittelussa muuta maankäyttöä, kunhan huomioidaan viherverkoston ja sen välisten yhteyksien toiminnallisuuden säilyminen. Hämeenlinnan kaupunki pitää hyvänä, että maakuntakaavassa on kuvattu ekologisen verkoston ydinalueet ja annettu niiden huomioimiseksi tavoitteita. Samalla toisaalta on tuotu myös esille, että alueisiin kohdistuu erilaisia maankäyttötarpeita erityisesti taajamien läheisyydessä. Ekologiset verkostot tukevat samalla myös ihmisten virkistätymismahdollisuuksia ja hyvinvointia. Verkostojen huomioiminen tukee luonnon monimuotoisuuden säilymistä, ekologista kestävyyttä ja viherrakenteen jatkuvuutta kaupunkirakenteessa myös ylikunnallisesti. Esimerkiksi maakunnan itäosassa Evon seutu liittyy Padasjoen ja vireillä olevan Päijät-Hämeen maakuntakaavan maakunnalliseen viherverkostoon. Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnos kyseisellä Evon seudulla on myös voimassa olevan ja laadittavan yleiskaavamuutoksen mukainen.	Merkitään tiedoksi.

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty myös erityisesti valtateiden estevaikutuksien huomioimiseksi suunnitellut maakunnallisesti merkittävät ekologiset yhteydet, joiden toteutumista tulisi kuntatason suunnittelussa edistää. Vaikka Hämeenlinnan kaupungin alueelle ei kaavaluonnoksessa ole esitetty tällaisen maakunnallisesti merkittävän ekologisen käytävän varausta liikenneympäristöön, selkeyttää maakuntakaavan ratkaisu kaupungin strategista ja yleiskaavatasoista suunnittelua aiheen osalta. Ekologisten verkostojen huomioiminen edistää myös ilmastonmuutokseen sopeutumista.	
Kestävä liikkuminen Voimassa olevassa maakuntakaavassa on esitetty kevyen liikenteen yhteistarpeita. Uudessa vaihemaakuntakaavassa sana kevyt liikenne on korvattu termillä jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve. Tämä termimuutos on hyvä asia, koska nykypäivänä ei puhuta enää kevyestä liikenteestä vaan jalankulusta ja pyöräilystä. Voimassa olevassa maakuntakaavassa on esitetty jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet Hämeenlinnan kantakaupungista Eteläisiin ja Renkoon. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty uutena jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeena yhteys Hämeenlinnan kantakaupungista littalaan. Tämän lisäyksen kaupunki näkee tärkeänä ja hyvänä asiana. Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet Renkoon, Eteläisiin ja littalaan on tunnistettu myös Kanta-Hämeen pyöräiliikenteen tavoiteverkko 2050-selvityksessä seudullisina pääreitteinä, joissa on yhteyspuute. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty uutena jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeena Hämeenlinnassa ja Janakkalassa maantie 130 välillä Miemala–Virala merkitään jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeeksi, sillä yhteys on osa Kanta-Hämeen pyöräiliikenteen tavoiteverkkoa (pääreitti). Maakuntakaavassa on merkitty merkittäväksi uudeksi yhdyskaduksi Hämeenlinnan osalta Taipaleentie ja Länsiportintie Moreenissa. Seuraavien teiden sijaintia on tarkistettu: Hämeen Härkätie/Vuorentaantie/Pikku-Parolantie välillä Marssitien risteys–Tölkkimäentien risteys ja Lammilla Evolla Vappulantie (YT 14112) on kulkenut maakuntakaavassa pitkin Juuvintien yksityistietä. Vappulantien linjauksen päivittäminen vastaamaan nykytilannetta on hyvä päivitys maakuntakaavaan. Hämeen Härkätie/Vuorentaantie/Pikku-Parolantien tielinjaus kulkee nykyisessä maakuntakaavassa Parolannummentien risteykseen. Kaupunki katsoo, että tämän tieyhteyden kehittäminen tulevaisuudessa on tärkeää varsinkin, kun läntinen kantakaupunki kehittyy. Tielinjaus tulee kehittää nykyisen maakuntakaavan mukaisesti Marssitieltä kohti Parolannummentietä. Nykyistä tielinjausta Hämeen Härkätieltä Vuorentaantien kautta Pikku-Parolantielle ei ole mahdollista kehittää.	Hämeen Härkätie/Vuorentaantie/Pikku-Parolantien tielinjauksen osalta voimassa olevassa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:ssä esitetty yhteystarve on virheellisesti merkitty olemassa olevaksi yhdystieksi. Yhdystiemerkintä on tältä osin joka tapauksessa kumottava, sillä paikalla ei ole olemassa olevaa tietä. Merkintä voidaan kuitenkin korvata kaavaehdotukseen lisättävällä tieliikenteen yhteystarpeen merkinnällä Marssitieltä Parolannummentielle Hämeenlinnan kaupungin yleiskaavan 2035 mukaisesti.

Maakuntakaavasta on poistettu Hämeen Härkätien Ytm merkintä välillä Kuittila–Sotka. Tie on yksityistie ja Härkätien linjaus on osoitettu kokonaisuudessaan RKY-merkinnällä. Kaupunki katsoo, että nämä muutokset ovat perusteltuja.	
Hattulan ja Hämeenlinnan välisen Radanvarsitie-nimisen tien jatkeen linjausta muutetaan Hämeenlinnan päässä siten, että se alittaa pääradan ja liittyy Pikku-Parolantiehen Rautamonojantien kautta Hämeenlinnan yleiskaavan 2035 mukaisesti. Kaupunki ei näe tieyhteyttä tärkeänä ja esittää tieyhteyden poistamista maakuntakaavasta. Asia tulisi ratkaista vireillä olevassa yleiskaavassa.	Parolan ja Tiiriön välisen Radanvarsitien osalta lausunnossa esitetty kanta poikkeaa Hattulan kunnan näkemyksestä. Radanvarsitien tilannetta on tarpeen käsitellä kuntakohtaisissa työneuvotteluissa osana ehdotusvaiheen valmistelua.
Kestävän liikkumisen laatukäytävällä tarkoitetaan väylää, joka on merkittävä kävelyn, pyöräliikenteen ja joukkoliikenteen pääväylä. Kestävän liikkumisen laatukäytävät ovat osa Kanta-Hämeen pyöräliikenteen pääverkkoa. Kestävän liikkumisen laatukäytävät pohjautuvat Väyläviraston määrittämiin valtakunnallisesti tunnistettuihin pyöräliikenteen laatukäytäviin maantieverkolla. Hämeenlinnan osalta kestävän liikkumisen laatukäytävänä on esitetty reittiä Harvialantie–Turun valtatie–Vanajantie–Paasikiventie–Sibeliuksenkatu–Niittykatu–Tampereentie–Hakalanniementie–Härkiluhdantie–Kirstulantie–Pälkäneentie–Kalliolantie–Kinnalantie välillä Turenki–Hämeenlinna–Parola. Tämä yhteysväli on tunnistettu Kestävät matkaketjut Kanta-Hämeessä -selvityksessä yhdeksi maakuntarajoja ylittäväksi matkaketjuksi. Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkko 2050 -selvityksessä tämä yhteysväli on osoitettu seudulliseksi pääreitiksi ja kestävän liikkumisen laatukäytäväksi. On hienoa, että yhteysväli on osoitettu myös vaihemaakuntakaavan luonnoksessa kestävän liikkumisen laatukäytävänä. Laatukäytävä vahvistaa seudullisia yhteyksiä, tukee kestävien kulkutapojen edistämistä ja parantaa arjen palveluiden sekä työpaikkojen saavutettavuutta. Voimassa olevassa maakuntakaavassa on esitetty kevyen liikenteen yhteystarpeita. Uudessa vaihemaakuntakaavassa sana kevyt liikenne on korvattu termillä jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve. Tämä termimuutos on hyvä asia, koska nykypäivänä ei puhuta enää kevyestä liikenteestä vaan jalankulusta ja pyöräilystä. Voimassa olevassa maakuntakaavassa on esitetty jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet Hämeenlinnan kantakaupungista Eteläisiin ja Renkoon. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty uutena jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeena yhteys Hämeenlinnan kantakaupungista litalaan. Tämän lisäyksen kaupunki näkee tärkeänä ja hyvänä asiana. Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet Renkoon, Eteläisiin ja litalaan on tunnistettu myös Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkko 2050 -selvityksessä seudullisina pääreiteinä, joissa on yhteyspuute.	Merkitään tiedoksi.

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty uutena jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeena Hämeenlinnassa ja Janakkalassa maantie 130 välillä Miemala–Virala merkitään jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeeksi, sillä yhteys on osa Kanta-Hämeen pyöräliikenteen tavoiteverkkoa (pääreitti). Turvalliset yhteydet mahdollistavat matkoja, jotka ovat nykyisin liian hankalia tai turvattomia ilman autoa. Kestävän liikkumisen laatuikävä yhdessä jalankulun ja pyöräilyn uusien yhteystarpeiden kanssa muodostaa vahvan ja tavoitteellisen pohjan kestävän liikkumisen kehittämiseksi tulevina vuosina.	
Voimassa olevassa maakuntakaava 2040 on jo osoitettu merkittävästi parannettavaksi tieyhteydeksi valtatie 10 välillä Hämeenlinna – Tuulos. Valtatie 10 on tärkeä yhteys Turun ja Hämeenlinnan välillä, mikä on merkitty kaavaluonnokseen merkittävästi parannettavaksi tieyhteydeksi. Merkintä on tarpeen, sillä VT 10:llä koetaan ongelmaksi erityisesti liikenteen turvallisuus. Keskeiset liikenneturvallisuushaasteet valtatie 10:llä ovat useat yksiajorataiset osuudet, joissa ohitustilanteet ovat vaarallisia, riittämättömät ohituskaistat ja hirvieläinten suuri määrä. Valtatiellä 10 liikkuu paljon raskasta liikennettä ja valtatielle tulisi lisätä mm. ohituskaistoja turvallisen ohittamisen mahdollistamiseksi erityisesti Hämeenlinnan ja Forssan välille. Raideliikenteen kehittämisen osalta maakuntakaavassa on huomioitu lisäraide rataosalla Riihimäki–Hämeenlinna–maakunnan raja. Merkintä mahdollistaa pääradan pitkäjänteisen kehittämisen ja raidekapasiteetin merkittävän lisäämisen. Hämeenlinnan kaupunki näkee välttämättömänä pääradan ratakapasiteetin lisäämisen, joka mahdollistaa nykyistä tiheämmän ja monipuolisemman junatarjonnan. Neljäs lisäraide huomioidaan tarpeellisilta osin yleis- ja asemakaavatasolla. Maakuntakaavassa on esitetty Riihimäen kaupunkikeskustan eteläpuolelle ja Hausjärven rajalle Vahteristoon logistiikka-alue, joka sisältää rataverkon tärkeän raakapuun terminaalin. Alueelle on suunnitteilla raakapuunkuormausalue. Riihimäen uusi kuormausalue antaisi mahdollisuuden luopua Hämeenlinnan vastaavasta alueesta. Hämeenlinnan näkökulmasta raakapuuterminaalin siirto pois Viipurintien ja Harvialantien eteläpuolelta on erittäin tärkeää, sillä alue on osa Hämeenlinnan keskustan kehittämistä. Raakapuun terminaali ja sen lähiympäristö on tulevaisuudessa merkittävä keskustan laajenemisalue, johon sijoittuu keskustaan sopivia toimintoja kuten liike-, toimisto- tai asuntorakentamista. Voimassa olevassa oikeusvaikutteisessa kantakaupungin yleiskaavassa 2035 ko. kuormausalue on keskustatoimintojen aluetta, jossa painopiste on palveluilla.	Merkitään tiedoksi.
Kulttuuriympäristö	

Viimeisimmät kulttuuriympäristöselvitykset, kuten 2019 maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (2019), sisältävät runsaasti kohteita, joiden arvoa tulisi arvioida kriittisesti. Rakennusinventoinneissa tehdyt kartoitukset eivät ole erityisen tarkkoja tai kattavia vaan perustuvat pintapuolisiin havaintoihin. Siksi kohteiden suojelumääräysten tarve tulee selvittää asemakaavoituksen yhteydessä, jossa kohteesta tehdään tarkemmat arviot mm. rakennuksen käytöstä, kunnosta ja rakennus- tai kulttuurihistoriallisista arvoista. Maakuntakaavan selostuksen perusteella em. asia on tunnistettu. Kaavaselostuksessa todetaan arvokkaan rakennetun ympäristön olevan suunnittelun tärkeä lähtökohta. Selostuksessa todetaan, että arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön merkintä maakuntakaavassa ei ole suojelumerkintä eikä estä kohteiden kehittämistä. Rakennussuojelukysymykset ratkaistaan asemakaavalla tai erityissuojelulla. Selostuksessa oleva maininta merkinnän tulkinnasta ei ole riittävä. Käytäntö on osoittanut, että maakuntakaavan inventointikohteita ja kuten myös yleiskaavan merkintäkohteita käsitellään, mm. viranomaisten taholla, kuin nämä kohteet olisi jo suojeltu. Maakuntakaavan merkinnän selitykseen tulisi lisätä maininta: Rakennetun kulttuuriympäristön merkintä maakuntakaavassa ei ole suojelumerkintä eikä estä kohteiden kehittämistä. Rakennussuojelukysymykset ratkaistaan asemakaavalla tai erityissuojelulla.

Vuoden 2019 selvityksessä maakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä jokainen kohde on erikseen tarkastettu ja harkittu. Maakunnan kulttuuriperinnön rikkauden vuoksi kohteita on kuitenkin paljon, joten osa kohteista on voitu käsitellä kevyemmin ja selvityksessä on tunnistettavissa myös puutteita. Selvityksen kehittämismahdollisuuksia tutkitaan ennen kaavaehdotuksen laatimista.

Merkinnän kaavamääräyksiä voidaan harkita täsmennettäväksi, jotta kaikilla osapuolilla on yhtenevä käsitys maakuntakaavan ohjaus- ja oikeusvaikutuksista. Asiasta voidaan keskustella tarkemmin työneuvotteluissa.

Forssan kaupunginhallitus 16.2.2026 § 54 Kaupunginhallituksen lausunnon antaminen Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta

Kaupunginhallitus esittää lausuntonaan Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta seuraavaa:

1. Tuulivoimaloiden alueiden rajauksen pienentäminen:

Forssan kaupungin alueella on tullut voimaan Ratasmäki III asemakaavamuutos (M11), Rytökallio asemakaava (M12) ja Kiimassuo I A asemakaavamuutos (M13). Niissä tehdyt linjaukset vaikuttavat kahteen vaihemaakuntakaavan puhtaan siirtymän teemaan: tuulivoimaan ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseen. Tämän pohjalta kaupunki pyytää pienentämään Forssaan sijoittuvan tuulivoimaloiden alueen rajausta idästä.

Perustelut edelliseen: Ratasmäki III asemakaavamuutoksessa (M11) on tarkasteltu tuulivoimaloiden vaikutusta mahdollisen datakeskuksen sijaintiin. Kahden kaavassa osoitetun tuulivoimalan paikan on todettu olevan liian lähellä mahdollista datakeskusta. Tämän pohjalta käynnistettiin Kiimassuo I A asemakaavamuutos (M13), jossa poistettiin kaksi itäisintä tuulivoimalan paikkaa. Rajauksen pienentäminen tukee luonnon monimuotoisuuden edistämisen teemaa. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa esitetty tuulivoimaloiden rajausta ulottuu Rytökallion asemakaavassa (M12) osoitetuille suojaviheralueille, jotka ovat luonnon kannalta arvokkaita ja joilla edistetään luonnon monimuotoisuutta ja hiilivarastoja. Vaikka tässä vaihemaakuntakaavassa ei käsitellä työpaikka-alueita, voidaan todeta että nykyisessä maakuntakaavassa esitettyjä Tupasuontien itäpuoleisia työpaikka-alueita ei tulla toteuttamaan.

2. Kaupunki ehdottaa, että tutkitaan raskaan liikenteen vaihtoehtoinen käyttövoiman jakelu -merkinnän lisäämistä Kiimassuontien ja Jokioistentien risteykseen, johon on jo toteutettu raskaan liikenteen biokaasun tankkausasema.

3. Vaihemaakuntakaavan keskeisiin teemoihin on esitetty kuuluvaksi kestävä liikkuminen. Vaikka kaavatarkasteluun ei ole osoitettu lentoliikennettä, kaupunki esittää, että etsittäisiin uutta lentokentän paikkaa Forssan seudulle.

Kiitämme lausunnosta.

1. Kiimassuon tuulivoima-alue on esitetty kaavaluonnoksessa voimassaolevan maakuntakaavamerkinnän mukaisesti. Kiimassuon aluetta on tarpeen tarkastella lähemmin kaavaehdotukseen alueen maankäytön kehittäminen huomioiden.

Tupasuontien itäpuoleisiin työpaikka-alueisiin liittyvä huomio merkitään tiedoksi.

2. Raskaan liikenteen vaihtoehtoinen käyttövoiman jakelu -merkinnät perustuvat Kanta-Hämeen raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkkoselvitykseen. Kohteet on valittu liikenteellisten volyyymien ja ja maakunnallisen mittakaavan potentiaalilin perusteella. Selvityksen tavoitteena ei ole ollut tunnistaa kaikkia sellaisia nykyisiä tai tulevia huoltoasemapajakoja, joissa voisi olla fossiilittomien polttoaineiden jakelua tulevaisuudessa, vaan tunnistaa maakunnallisesti merkittäviä alueita ja sitä, mitä näiden kehittyminen tarkoittaa maankäytön ja energiaverkkojen jne. kannalta. Vaihemaakuntakaavassa raskaan liikenteen vaihtoehtoinen käyttövoiman jakelu -merkintä on osoitettu Forssan Autokeitaalle, joka sijaitsee esitettyä kohdetta hyvin lähellä. On todennäköistä, että maakunnallisesti merkittävä

4. Vaihemaakuntakaavan luonnoksen kaavamerkintöjen selitteestä puuttuu kaavakarttaan esitetty Im-merkintä. Kaupunki esittää selitteen lisäämistä kaavakarttaan. 5. Kaupunki ehdottaa jalankulun ja pyöräilyn yhteystarvemerkeitä välille Forssa-Eerikkilän tienhaara-Liesjärven tienhaara sekä väleille Forssa-Matku ja Forssa-Koijärvi.	jakelupaikka kehittyy/jatkaa kehittymistä markkinaehtoisesti Autokeitaan alueella. 3. Lentoliikenteen teemaa ei käsitellä osana vaihemaakuntakaavan teemoitusta. Hämeen liitto käynnistänee 1. vaihemaakuntakaavan valmistumisen jälkeen seuraavan Kanta-Hämeen kokonismaakuntakaavan valmistelun, jossa käsitellään kaikki maankäytön teemat. Hämeen liitto käy osana ehdotusvaiheen valmistelua asiasta työneuvottelun Forssan kaupungin kanssa. 4. Vaihemaakuntakaavan kaavamerkintöjen selitteeseen lisätään Im-merkintä, joka oli jäänyt nähtävällä olleesta kaavaluonnosaineistosta vahingossa pois. 5. Vaihemaakuntakaavaluonnokseen on merkitty lähtökohtaisesti sellaiset yhteydet, jotka on Kanta-Hämeen pyöräiliikenteen tavoiteverkossa tunnistettu pääreiteiksi tai joitakin sellaisia yhteyksiä, joilla on merkittävät toteutumismahdollisuudet. Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeiden täydentämistä mainituilta osin arvioidaan näitä perusteita vasten ja tullaan käsittelemään kaavaehdotusta laadittaessa..

Kunnanhallitus päättää esittää valtuustolle, että Humppilan kunta antaa alla olevan lausunnon Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1.vaihe- ja maakuntakaavan luonnoksesta.

Humppilan kunta kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 L. vaihe- ja maakuntakaavan luonnoksesta, joka on alueidenkäyttölain 62 5:n mukaisesti nähtävillä 7.1.-20.2.2026. Kunta toteaa, että luonnoksessa esitetyt ratkaisut ovat pääosin Humppilan kannalta perusteltuja ja tukevat maakunnan kehittämistavoitteita. Humppilan kunta pitää erityisen myönteisenä, että vaihe- ja maakuntakaavan luonnoksessa on huolellisesti huomioitu seuraavat kokonaisuudet:

- Humppilan sijainti valtateiden 2 ja 9 logistisena solmukohtana, mikä tunnustetaan kaavaratkaisuissa hyvin.
- Tieliikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien julkisen jakeluinfraan kehittämistavoitteet, jotka ovat linjassa valtakunnallisen liikennejärjestelmän sähköistymisen ja vetytalouden edistämisen kanssa.
- Valtatie 2 Helsinki-Forssa-Pori-yhteyden vaiheittainen palvelutason parantaminen, joka tukee elinkeinoelämän saavutettavuutta ja logistiikan toimivuutta.
- Alueen merkityksen tunnistaminen osana vetytalouden kehittymistä, mikä vahvistaa Lounais-Hämeen asemaa energiasiirtymä n solmukohtana.

Kunta toteaa, että nämä linjaukset ovat ajantasaisia, strategisesti hyviä ja tukevat sekä seudullisia että valtakunnallisia tavoitteita. Ne luovat selkeän perustan Humppilan elinkeinoelämän, yritystoiminnan ja maankäytön pitkäjänteiselle kehittämiselle.

Humppilan kunta esittää, että lukuun 3.6.3. lisätään logistisesti tärkeät VT 9 ja Turku-Toijala-rata. Näiden väylien kunnossapito on oleellisen tärkeää työssä käynnin ja maakunnan elinvoiman vahvistamisen kannalta.

Edellä mainittujen vahvuuksien lisäksi Humppilan kunta kiinnittää huomiota siihen, että maakuntakaavan maankäyttöratkaisut ja suojelumerkinnot eivät saa muodostaa perusteettomia rajoitteita kunnan tulevaisuuteen suuntautuvalla kehityksellä.

Humppilan alueella on maisemallisesti arvokkaita harjumaaisemia, jotka muodostavat tärkeän osan Lounais-Hämeen kulttuuriympäristöä. Humppila näkee, että tämä tulee huomioida tasapainoisesti

Kiitämme lausunnosta.

Lukuun Raskas liikenne ja logistiset solmut (luvun numero 3.6.3 vaihe- ja maakuntakaavan luonnosvaiheessa) lisätään maininnat valtatiestä 9 ja Turku-Toijala-radasta. Kyseiset väylät ovat kaavaluonnoksen selostuksessa jääneet tahattomasti vaille mainintaa.

Humppilan harjumaaisemat on huomioitu maakuntakaavassa Venäjän-Myllynkulman maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen välityksellä. Lisäksi osa harjumaaisemasta on merkitty maakuntakaavaan arvokkaana geologisena muodostumana. Maakunnallisten maisema-alueita ja geologisten muodostumia ei päivitetä tässä vaihe- ja maakuntakaavassa.

Maakuntakaavalla pyritään turvaamaan maakunnan elinvoiman kehittyminen ympäristöarvoja vaarantamatta.

siten, ettei maakuntakaavan kokonaisratkaisu heikennä elinkeinojen tai energiainfrastruktuurin kehittämisedellytyksiä.

Humppilan näkemyksen mukaan maankäytön ohjauksen tulee mahdollistaa sekä ympäristöarvojen turvaaminen että elinvoiman vahvistaminen ja joustava reagointi tulevaisuuden kilpailu kykyä tukeviin investointeihin.

Hattulan kunta

Vastine

Hattulan kunnan lausunto maakuntakaavaluonnoksesta

Kiitämme lausunnosta.

1. Johdanto

Hattulan kunta kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Luonnos käsittelee useita Hattulan kannalta keskeisiä teemoja, erityisesti kestävästä liikkumisesta, tieyhetyden, kulttuuriympäristöjen ja energiantuotannon ratkaisuja. Kunta pitää luonnoksen yleistä linjaa johdonmukaisena ja maakunnan strategiaan tavoitteisiin vastaavana. Esitämme kuitenkin jatkotyöhön täsmennyksiä, joiden huomioiminen on tärkeää kunnan maankäytön, liikennejärjestelmän ja elinkeinokehityksen kannalta.

2. Yleiset huomiot luonnoksesta

Hattulan kunta pitää myönteisenä, että luonnoksessa:

- edistetään seudullista yhteistyötä,
- päivitetään kulttuuriympäristöjen inventoinnit,
- tarkennetaan tie-, raide- ja energiaverkon kokonaisuuksia osana maakunnan puhtaan siirtymän tavoitteita.

Kunta kiittää erityisesti siitä, että Radanvarsitien jatke Katinalasta etelään on merkitty luonnokseen ohjeellisena uutena tielinjauksena, mikä tukee seudullista liikennejärjestelmää.

Hattulan kunta esittää kuitenkin, että kaavaa tulee täydentää erityisesti Merven elinkeinoalueen saavutettavuuden, kulttuuriympäristömerkintöjen vaikutusten ja liikenneverkon kokonaisuuden osalta.

3. Teemakohtaiset kommentit ja kehittämissesitykset 3.1 Liikenne Radanvarsitien jatke Hattulan kunta kiittää maakuntaliittoa Radanvarsitie-yhteyden sisällyttämisestä luonnokseen. Ratkaisu tukee Hattulan ja Hämeenlinnan välistä saavutettavuutta ja vahvistaa Parolan aseman roolia seudullisessa liikennejärjestelmässä. Pohjoinen eritasoliittymä valtatie 3:lle Hattulan kunta esittää, että maakuntakaavaan lisätään varaus uudelle pohjoiselle eritasoliittymälle valtatie 3:lle Merven elinkeinoalueen pohjoispuolelle, Parolan ja Iittalan moottoriteliittymien väliselle alueelle. Kunta on lähivuosina kehittämässä Merven aluetta maakunnallisesti merkittäväksi työpaikka- ja yritysalueeksi. Ottaen huomioon maakuntakaavan pitkän voimassaolon sekä sen, että kaavan ratkaisut ohjaavat alueidenkäyttöä vähintään 2040-luvulle saakka, Hattulan kunta katsoo, että Merven kehittäminen tulee todennäköisesti synnyttämään merkittävää maankäytön ja liikenteen kehittämispainetta Parolan keskustaajaman pohjoispuolella. Tämän kehityksen myötä uusi moottoriteliittymä valtatie 3:lle olisi liikennejärjestelmän toimivuuden ja turvallisuuden kannalta keskeinen ja mahdollistaisi alueen elinkeinoelämän kasvun ilman, että liikenne kohdistuu liiallisesti Parolan taajaman katuverkkoon. Liittymävarauksen puuttuminen luonnoksesta ei vastaa alueen kasvupotentiaalia eikä maakunnallisen logistiikan tarpeita. Kunta pyytää, että liittymävarausta arvioidaan uudelleen ja että se sisällytetään kaavaehdotukseen.	Vaihemaakuntakaavaluonnokseen merkityn Radanvarsitien osalta keskustelua tulee vielä jatkaa osana ehdotusvaiheen valmistelua tiehen liittyvien ristiriitaisten intressien vuoksi. Voimassaolevassa maakuntakaavassa valtatie 3 on esitetty merkittävästi parannettavana moottoritienä. Merkintä mahdollistaa myös uusien eritasoliittymien rakentamisen tapauksissa, joissa se osoittautuu tien suunnittelussa tarpeelliseksi. Merkintään ei esitetty muutoksia kaavaluonnoksessa. Merven uuden eritasoliittymän merkitseminen tulee harkittavaksi erityisesti silloin, mikäli valtatie 3 merkittävän parannustarpeen merkitsemistä ei jatketa.
Kestävä liikkuminen	Jalankulun ja pyöräilyn yhteistarve - merkintä kuvaa tarvetta yhteydelle

Kunta pitää myönteisenä, että jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet on päivitetty sekä maantie 130 Parola–littala -välin huomioiminen osana seudullista tavoiteverkkoa. Hattulan kunta kuitenkin esittää seuraavaa: 1. Rajauksia tulee tarkastella kunnan kanssa tapauskohtaisesti, jotta ne eivät aiheuta epäselvyyksiä asemakaavoituksen reunaehdoista. 2. Maakuntakaavan merkintä ei ole suojelumerkintä, mutta sen vaikutukset tulee kuvata selkeästi ja ennakoitavasti. 3. Kaavaehdotukseen toivotaan tarkennettuja perusteluja ja rajauskriteerejä, jotta vaikutukset kuntakaavoitukseen ovat ymmärrettäviä ja hallittavia. Kunta on valmis jatkokeskusteluun kohdekohtaisesti ennen ehdotusvaihetta.	päätepisteiden välillä. Yhteystarpeen mukaisen merkinnän lopullinen linjaus tarkentuu mahdollisessa jatkosuunnittelussa, kuten yleis- ja asemakaavoituksessa tai väyläsuunnittelussa, joissa yhteyden tilavaraukseen liittyvät kysymykset tulee ratkaista yhdessä elinvoimakeskuksen kanssa (maanteiden osalta). Tarkemmat suunnitteluratkaisut ja tilatarpeet määritetään edellä mainitussa jatkosuunnittelussa.
3.2 Raideliikenne Parolan asema on Hattulan kunnan kehityksen kannalta keskeinen liikenteellinen solmukohta, ja sen rooli on merkittävä sekä seudullisessa pendelöinnissä että Hattulan keskustaajaman elinvoiman vahvistamisessa. Luonnoksessa pääradan pitkän aikavälin kehittämistarpeet ja kapasiteetin lisäämistarve on tunnistettu yleisellä tasolla, mutta Parolan aseman merkitys ei vielä näy kaavaratkaisussa. Kunta esittää, että kaavaehdotuksessa Parolan aseman kehittämistä täsmennetään osana seudullista raideliikenteen kokonaisuutta, erityisesti aseman saavutettavuuden ja matkaketjujen toimivuuden näkökulmasta.	Parolan asema on esitetty voimassa olevassa maakuntakaava 2040:ssä merkinnällä "la taajamajuna-asema". Merkinnän suunnittelumääräyksen mukaan "Taajamajuna-asemia kehitetään osana kokonaisliikennejärjestelmää. [...] Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa otetaan huomioon liikennepalvelujen kehittäminen, liityntäpysäköinnin tarpeet, saattoliikenteen ratkaisut sekä joukkoliikenteen vaihtomatkojen sujuvuus ja esteettömyys." Valmisteilla olevassa vaihemaakuntakaavassa kaavaratkaisuun ei esitetä muutoksia la-merkinnän osalta.
3.3 Kulttuuriympäristöt Kunta pitää kulttuuriympäristöjen inventointien ajantasaistamista tärkeänä. Luonnoksessa esitetyt maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt perustuvat vuoden 2019. Kunta esittää,	Hattulan kunnan tarpeista maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriperintöjen suhteen voidaan keskustella tarkemmin työneuvotteluissa.

että rajoja ja vaikutusten arviointia tarkennetaan yhteistyössä Hattulan kunnan kanssa, jotta kaavaratkaisut ovat selkeitä ja maankäytön suunnittelua tukevia.	
3.4 Energiantuotanto Tuulivoima Luonnoksessa esitetty Niinimäen tuulivoima-alue vastaa vireillä olevan osayleiskaavan ratkaisuja. Hattulan kunta huomauttaa, että se ei ole käsitellyt päätöksiä Niinimäen tuulivoimakaavasta, lukuun ottamatta yksityisen toimijan kaavoitustyön vireille laittoa. Aurinkoenergia Kunta pitää perusteltuna, että aurinkoenergian ohjaus on koottu yleismääräykseen ja että kaavakartalle ei ole osoitettu laajoja tuotantoalueita, mikä tukee hankekohtaista ja joustavaa maankäytön suunnittelua.	Hämeen liitto toteaa, että Hattulan kunnanhallitus päätti 25.3.2024 §:ssä 81 kaavan vireille asettamisesta. Elinvoimalautakunta päätti 26.3.2024 §:ssä 32 asettaa osallistumis- ja arviointisuunnitelman (OAS) julkisesti nähtäville ja päätti pyytää siitä tarvittavat viranomaislausunnot. OAS oli nähtävillä 28.3.-30.4.2024. Elinvoimalautakunta päätti 4.3.2025 §:ssä 16 asettaa kaavaluonnoksen ja valmisteluaineiston nähtäville 12.3.-24.4.2025 väliseksi ajaksi ja päätti pyytää siitä tarvittavat viranomaislausunnot.
4. Yhteenveto ja esitykset jatkovalmisteluun Hattulan kunta pitää luonnosta kokonaisuutena onnistuneena ja maakunnan strategisia tavoitteita tukevana. Kunta esittää, että kaavaehdotukseen: 1. Lisätään varaus pohjoiselle eritasoliittymälle vt 3:lle Merven elinkeinoalueen kehittämisen turvaamiseksi. 2. Vahvistetaan Radanvarsitien uuden tielinjauksen asema seudullisena kehittämissyhteytenä. 3. Tarkennetaan kulttuuriympäristöjen rajoja ja vaikutusten kuvausta yhteistyössä kunnan kanssa. 4. Vahvistetaan Parolan aseman roolia seudullisena raideliikenteen solmupisteenä. Hattulan kunta on valmis jatkokeskusteluihin maakuntaliiton kanssa ja toivoo, että kunnan esittämät näkemykset huomioidaan kaavan ehdotusvaiheen valmistelussa.	Merkitään tiedoksi.

Maakuntien liitot

Uudenmaan liitto

Vastine

Hämeen liitto on pyytänyt Uudenmaan liitolta lausuntoa maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Lausunto pyydetään 20.2.2026 mennessä Lausuntopalvelun kautta.

Perustiedot kaavasta

Maakuntakaava laaditaan kaikki Kanta-Hämeen kunnat kattavana vaihemaakuntakaavana, joka täydentää voimassa olevaa Kanta-Hämeen maakuntakaavaa 2040. Vaihemaakuntakaavan vahvistuttua kaikki mitä ei erikseen tällä kaavalla kumota, jää Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavasta 2040 voimaan. Vaihemaakuntakaavan tavoitevuosi on 2040 eli sama kuin voimassa olevan kokonaismaakuntakaavan.

Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan tavoitteena on tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Tähän pyritään hyödyntämällä mahdollisimman hyvin olemassa olevia rakenteita, edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon voimavarojen kestävää käyttöä. Kaavan maankäyttöratkaisuilla tuetaan ja edistetään uusiutuviin energialähteisiin nojautuvaa energiantuotantoa, päästöjen vähentämistä sekä pyrkimystä vähähiiliseen talouteen. Liikenteen aluevarauksilla pyritään turvaamaan kestävä ja turvallinen palvelutaso arjen liikkumiselle sekä elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuus taloudellisesti ja tehokkaasti.

Maakuntakaavoitus on osa maakunnan strategista suunnittelukokonaisuutta. Nyt laadittava vaihemaakuntakaava osaltaan toteuttaa "Kun toimeen tartutaan" 2026–2029- maakuntaohjelman tavoitteita sekä vahvistaa sitä tukevaa infrastruktuuria.

Kiitämme lausunnosta.

Hämeen liitto tekee mielellään ylimaakunnallista yhteistyötä Uudenmaan liiton kanssa kaavatyön edetessä maakuntakaavojen yhteensovittamiseksi.

Vaihemaakuntakaavan keskeiseksi sisällöksi valikoituivat teemat, jotka on jaoteltu kolmeen eri aihealueeseen:

Puhdas siirtymä

- tuulivoima
- aurinkovoima
- vetytalouden mahdollisuudet
- pienydinvoiman mahdollisuudet
- energian siirtoverkosto
- bioterminaaliverkosto
- luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- ekologisen verkoston kriittiset kohdat

Kestävä liikkuminen

- liikenneväylien estevaikutukset
- pyöräliikenteen tavoiteverkko
- kestävät matkaketjut
- liikenteen ja logistiikan solmupisteet
- raideliikenteen kehittäminen ja kapasiteetin lisääminen nykyisissä maastokäytävissä
- sujuva, turvallinen ja kestävä liikennejärjestelmä

Kulttuuriympäristö

- valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet
- maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
- valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset alueet (VARK)

Lausunto

Uudenmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Uudenmaan liitto pitää kaavaluonnosta hyvin valmisteltuna sekä sen tavoitetta tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua tärkeänä ja valikoituja teemoja ajankohtaisina.

Uudenmaan liitto käynnisti uuden vaihemaakuntakaavan laadinnan keväällä 2024. Kaava täydentää lainvoimaista kaavakokonaisuutta vihreän ja puhtaan siirtymän teemoilla. Vuoteen 2050 tähtäävä kaava laaditaan koko maakunnan alueelle. Uusi kaava on nimeltään VISIO – Innovatiivinen vihreä siirtymä, ja se siivittää maakunnan kestävää kasvua Uusimaa-ohjelman mukaisesti. Tavoitteena on

tukea kuntien kaavoitusta ja sujuvoittaa vihreän ja puhtaan siirtymän hankkeiden toteutusta Uudellamaalla. Uudenmaan liitto pitää tärkeänä, että ylimaakunnallisten teemojen osalta tehdään yhteistyötä kaavatöiden edetessä.	
Liikenne Lausuttavana oleva maakuntakaava on huomattavasti yksityiskohtaisempi kuin Uudenmaan lainvoimaiset Helsingin seudun vaihemaakuntakaava ja Länsi-Uudenmaan maakuntakaava, johon lausuttavana olevan kaava Uudellamaalla rajautuu. Uudenmaan liitto katsoo, että Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa esitetyt Uudenmaan rajalle sijoittuvat yhdystie Hausjärvi, Sälinkääntie (YT 1430), jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet sekä kaavassa esitetty kestävä liikumisenlaatukäytävä eivät ole ristiriidassa Uudenmaan voimassa olevan maakuntakaavan kanssa, vaikka samantasoisia yksityiskohtaisia merkintöjä ei ole Uudenmaan voimassa olevissa kaavoissa. Uudenmaan liitto kuitenkin toteaa, että niiden Uudenmaan kuntien kanssa, joihin nämä yhteydet kytkeytyvät on hyvä tehdä yhteistyötä jatkosuunnittelussa. Historiallisiksi tielinjoiksi kaavassa osoitettavat tiet jatkuvat seudullisesti merkittävänä teinä Uudenmaan puolella voimassa olevissa maakuntakaavoissa ja niille kohdistuvan määräyksen mukaisesti väylän välittömään läheisyyteen ei saa tehdä toimenpiteitä, jotka heikentävät joukkoliikenteen tai kuljetusten palvelutasoa. Uudenmaan liitto katsoo, että näiden yhteyksien määräyksessä tulisi huomioida kulttuurihistoriallisten arvojen säilymisen lisäksi joukkoliikenteen ja kuljetusten palvelutaso. Uudenmaan liitto pitää kannatettavana, että kaavassa esitetään raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakelupaikat ja että suunnittelumääräyksen mukaan on otettava huomioon EU:n AFIR-jakeluinfra-asetuksen vähimmäisvaatimukset lataustehojen ja jakelupisteiden enimmäisvälimatkojen osalta TEN-T-verkolla. Kaavassa esitetyt sijainnit tukevat Uudenmaan raskaan liikenteen vaihtoehtoisten energialähteiden jakeluverkkoselvityksen mukaisia potentiaalisia jakelupisteiden sijainteja AFIR- vaatimusten täyttämiseksi.	Merkitään tiedoksi. Hämeen liitto tekee kaavan valmistelun aikana sekä hankkeiden jatkosuunnittelussa yhteistyötä myös maakuntarajojen yli naapurikuntien kanssa. Osa historiallisista tielinjoista on edelleen käytössä olevia merkittäviä liikenneväyliä, eikä merkinnällä ole tarkoitus vaikeuttaa teiden palvelutason ylläpitämistä. Kaavamääräyksiä voidaan ehdotusvaiheessa tarkentaa ja selventää sitä, ettei käytössä olevien teiden kunnostamiselle ja perusparantamiselle ole esteitä.
Viherrakenne, ekologiset yhteydet ja kulttuuriympäristö Uudenmaan liitto pitää ekologisten verkostojen jatkuvuuden vuoksi tärkeänä ylimaakunnallisten ekologisten yhteyksien keskeisimpien kohtien tuomista mukaan joko kaavakartalle tai	Kiitämme yhteistyötärjouksesta ja arvioimme muiltakin osin mahdollisia

oikeusvaikutteisena muutoin esiin kaavassa (suunnittelumääräykset, oikeusvaikutteiset liitekartat). Näitä keskeisiä kohtia ovat ensisijaisesti ne, joissa Uudenmaan puolella on maakuntarajalle asti merkitty joko MLY-alue (metsätalousvaltainen alue, joka on laaja, yhtenäinen ja ekologisen verkoston kannalta merkittävä) tai viheryhteystarve. VISIO-kaavan valmistelussa olemme osoittamassa kaavaluonnokseen uusia viheryhteyksiin liittyviä merkintöjä Uudenmaan ja Kanta-Hämeen rajalle. Uudenmaan liitolta voi kysyä valmistelun tuoreimmat tiedot. Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavaluonnokseen on tuotu uutena Ekologisen verkoston ydinalueet -merkintä, jolla osoitetaan maakunnallisesti merkittäviä luonnon ydinalueita ja laajoja yhtenäisiä metsäalueita, jotka ovat osa maakunnan ekologista verkostoa. Nämä alueet osuvat osittain samoille alueille, joissa Uudenmaan puolella on maakuntarajalle asti merkitty MLY-alue, mutta eivät ole täysin yhteneväisiä. Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella (2018) löytyy tiedot Uudenmaan maakunnallisista verkostoista ja yhteyksistä raporttina sekä paikkatietona. Selvitysten tarkastelualue ulottuu yli maakuntarajojen, ja niitä kannattaa hyödyntää ylimatekunnallisissa tarkasteluissa. Lopuksi, Uudenmaan ekologisten verkostojen kannalta on tärkeää, että Isolan kohdalle osoitettu uusi viheryhteyksimerkintä toteutuu mahdollisimman hyvin. Uudenmaan liitto pitää hyvänä, että kaavaluonnoksessa on täydennetty kulttuuriympäristöjä ja maisema-alueita koskevia merkintöjä, uusimpien inventointitietojen ja -päätösten pohjalta.	yhteensovituksia Uudenmaan VISIO-kaava-aineiston ja mm. Uudenmaan liiton laatiman Zonation-analyysin pohjalta. Kanta-Hämeen voimassaolevassa kokonaisuusmaakuntakaavassa on osoitettu ekologisten yhteyksien osalta vain kriittisimmät yhteystarpeet.
Energia Uudenmaan liitto toteaa, että Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaava-luonnoksen energiaratkaisut on yhteensovitettu kiitettävästi Uudenmaan maakuntakaavoituksen kanssa. Kaavaratkaisut tukevat varsin saumattomasti sekä Uudenmaan voimassa olevia kaavoja että parhaillaan laadittavana olevan maakuntakaavaluonnoksen ratkaisuja ja tavoitteita. Tämä on erityisen tärkeää ylimatekunnallisten energiansiirto- ja infrastruktuuriyhteyksien turvaamiseksi. Uudenmaan liitto pitää aurinkovoiman käsittelytapaa onnistuneena. Ratkaisu, jossa aurinkovoimaa ohjataan joustavalla yleismääräyksellä erillisten aluevarausten sijaan, on tarkoituksenmukainen. Määräys ohjaa tuotantoa perustellusti olemassa olevan infrastruktuurin yhteyteen ja rakennettuun ympäristöön säästäten luontoarvoja. Uudenmaan liitto kiinnittää huomiota pienydinvoiman (SMR) lähes olemattomaan rooliin kaavassa. Vaikka teknologian potentiaali on tunnistettu kaavaselostuksen taustateksteissä, itse kaavasta puuttuu aihetta koskeva ohjaus. Ottaen huomioon SMR-laitosten mahdollisen merkityksen	SMR- laitoksia koskevan suunnittelusuosituksen tai yleismääräyksen mukaan ottaminen on harkinnanarvoinen asia, mutta se riippuu ydinvoimalain uudistuksen aikatauluista. Ydinenergi laki nykyisellään ei tunne pienydinvoimaloita. Bioenergian ja bioterminaaliverkoston osuutta täydennetään kaavaselostukseen. Metsäkeskus on mittavassa TIESIT-hankkeessa kartoittanut yksityisteiden ja niiden siltojen kuntoa sekä selvittänyt energiapuuterminaalien tilannetta ja tarvetta. Selvityksen mukaan

tulevaisuuden huoltovarmuudelle ja kaukolämmöntuotannolle, olisi kaavaan ollut perusteltua sisällyttää aihetta koskeva yleismääräys tai suunnittelusuositus ennakoitavuuden luomiseksi. Lisäksi Uudenmaan liitto kiinnittää huomiota bioenergian ja biovoiman verrattain vähäiseen rooliin kaavaratkaisussa. Vaikka kaavan tavoitteissa mainitaan bioterminaaliverkosto, konkreettiset kaavalliset ohjauskeinot jäävät ohuiksi.	energiapuuterminaaliverkosto on Kanta-Hämeen alueella hyvinkin kattava, eli suurta lisäterminaalien tarvetta maakunnassa ei ole. Kaavakartalla energiapuuterminaalieja ei huoltovarmuussyistä tulla esittämään.

Varsinais-Suomen liitto	Vastine
Hämeen liitto on pyytänyt Varsinais- Suomen liiton lausuntoa Kanta- Hämeen maakuntakaavan 1. vaiheen luonnoksesta 20.2.2026 mennessä. Varsinais- Suomen liiton kokousaikataulujen vuoksi lausunnot on pyydetty ja saatu lisää aikaa 23.2.2026 asti. Maakuntakaava laaditaan kaikki Kanta- Hämeen 11 kuntaa kattavana vaihemaakuntakaavana, joka täydentää voimassa olevaa Kanta- Hämeen maakuntakaavaa 2040. Vaihemaakuntakaavan teemoja ovat puhdas siirtymä, kestävä liikkuminen ja kulttuuriympäristöt. Puhtaan siirtymän teemassa on käsitelty myös luonnon monimuotoisuuden ja ekologisten kytkösten aiheita. Aluesuunnittelujaosto päättää antaa Kanta- Hämeen liitolle seuraavan lausunnon koskien Kanta- Hämeen vaihekaava 1:n luonnosta: Kanta- Hämeen vaihekaavatyössä on tartuttu ajankohtaisiin aiheisiin kokonaisvaltaisesti puhtaan siirtymän, liikenteen ja kulttuuriympäristön teemoissa.	Kiitämme lausunnosta.
Puhdas siirtymä Kanta- Hämeen maakuntakaavatyötä on pohjustettu kattavilla ja mielenkiintoisilla taustaselvityksillä. Energiateemasta erityismaininnan ansaitsee Kanta- Hämeen innovatiiviset aurinkovoimaratkaisut rakennetussa ympäristössä - selvitys. Se keskittyy pienaurinkovoimatuotannon potentiaaliin rakennetussa ympäristössä. Muissa maakunnissa on eritelty pääosin teollisen aurinkovoiman eli laaja-alaisen maa- asenteisen aurinkovoiman potentiaaleja maaseutumaisilla alueilla. Kanta-Hämeessä ollaankin tehty arvokasta ennakoituvuustyötä. Esimerkiksi ajankohtaisessa uusiutuvan energian nopean kehittymisen alueiden nimeämisen prosessissa, jota lupa- ja valvontavirasto hallinnoi, suunnataan aurinkovoiman nopeaa kehittämistä ensisijaisesti rakennettuihin tai muutoin muokattuihin ympäristöihin. Kaavaratkaisuna Kanta- Hämeen aurinkovoiman yleismääräys on kattava, silti tiivis sekä hyvin perusteltu.	Merkitään tiedoksi.

Myös tuulivoiman taustaselvitys ja kaavaratkaisu ovat mielenkiintoisia. Kanta-Hämeen analyyseissä löydettiin ensi vaiheessa noin 30 teoreettisesti potentiaalista aluetta. Erittelyprosessin tarkempien jatkovaiheiden perusteella kaavaratkaisuna osoitetaan 8 tuulivoima-aluetta, joista 4 on uusia. Maakunnallisesti merkittäväksi tuulivoima-alueeksi on määritelty vähintään kahdeksan voimalan alueet. Pinta-alaltaan osoitetut alueet ovat 8- 27 neliökilometriä eli suuria.	
Kulttuuriympäristön teemasta Kulttuuriympäristö- osuutta voidaan pitää kokonaisuutena hyvänä ja maakunnan erityispiirteet tunnistavana. On arvokasta, että paitsi jo olevan tiedon yhteen kokoamista, vaihemaakuntakaavan valmisteluun sisältyy myös kulttuuriympäristötietoa täydentäviä selvityksiä, joiden pohjalta voidaan kokonaiskuvaa kulttuuriperinnöstä täydentää. Erityisen merkittävä ja ansiokas on Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt #selvitys (2019), jossa on mukana myös modernia rakennuskantaa 2000- luvulle asti. Selvityksen edelleen täydentäminen tältä osin osoittaa asian tärkeyttä ja tuo jatkuvuutta jo tehdyille työlle. Modernin rakennusperinnön inventoinnilla ja turvaamisella alkaa olla jo kiire ja on hienoa, että myös maakuntakaavatasolle saadaan tietopohja kuntoon ja ohjausvälineet käyttöön. Kiinnostava ja seurattava Varsinais- Suomenkin maakuntakaavoituksen näkökulmasta on myös valmisteilla oleva Historiallisten teiden täydennysinventointityö. Monet historiallisista teistä jatkuvat luontevasti naapurimaakuntien puolelle, muodostaen kulttuurisia ja maisemallisia kokonaisuuksia, joiden tarkastelu yksittäisen maakuntakaavan sisällä ei yksin riitä. Selvitys tukee merkittävästi sekä maakuntien välistä yhteistyötä että kansallisten kulttuuriympäristöarvojen tunnistamista.	Merkitään tiedoksi.
Liikenteen teemasta Luonnoksen liikenteen ratkaisuna maakuntien rajalla on valtatie 10 eli Turuntie. Se osoitetaan merkittävästi parannettavana rajalta Palikkalaan. Valtatien 10 hyvä liikenteellinen palvelutaso ja turvallisuuden parantaminen on myös Varsinais-Suomelle tärkeä tavoite. Tuoreessa VT 10 Turku–Forssa yhteysväliselvityksessä esitettyjen toimenpiteiden toteuttamisessa tarvitaan tiivistä yhteistyötä. Lisäksi uusi merkittävä yhdystie on osoitettu Someron suunnalta Palomäeltä Palikkalaan. Viime mainitun yhteystarvenuoli on myös Varsinais-Suomen maakuntakaavassa. Kantatien 52 pohjoisosan Salo–Jokioinen kehittämisestä on käynnistymässä selvitys Lounais-Suomen elinvoimakokeskuksen johdolla. Selvityksessä tullaan tarkastelemaan myös aiemmin ehdotetun uuden tielinjauksen, ns. Palikkalan oikaisun, kannattavuutta, mahdollisia vaihtoehtoisia linjauksia sekä	Merkitään tiedoksi. Myös Hämeen liitto odottaa Kantatie 52 Salo–Jokioinen esiselvityksen tuloksia ja työstä saadut tulokset huomioidaan mahdollisesti osana kaavaratkaisua. Kiitämme kannustavasta palautteesta ja teemme mielellämme ylimaakunnallista yhteistyötä maakuntakaavojen yhteensovittamiseksi.

nykyisen tien parantamista yhtenä ratkaisuna. Työ huomioidaan tulevassa Varsinais- Suomen kokonaismaakuntakaavassa.

Kestävän liikkumisen laatuikäytävä uutena kaavamerkintänä on mielenkiintoinen ja tukee maakuntien liikennejärjestelmäsuunnitelmien yhteisiä tavoitteita. Kestävän liikkumisen tavoitteiden edistämiseksi tärkeää on lisäksi jatkaa yhteistyötä Turku– Toijala–Tampere- lähijunaliikenteen käynnistämiseksi. Se toisi osaltaan uusia kehittymismahdollisuuksia myös Humppilalle.

Kaavaselostuksesta

Kaavaselostus on selkeästi jäsenetty ja siten hyvin hahmotettava. Esimerkiksi kaavaratkaisujen temaattisiin kuvauksiin on yhdistetty perustelujen lisäksi myös vaikutusten arviot.

Päijät-Hämeen liitto

Vastine

Päijät-Hämeen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua Kanta- Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Pidämme myönteisenä, että Kanta-Häme on tarttunut ajankohtaisiin teemoihin, ja koonnut kaava-aineiston selkeäksi kokonaisuudeksi.

Vaihemaakuntakaavassa tarkastellaan kolmea maankäytön kokonaisuutta, puhdasta siirtymää, kestävästä liikkumisesta sekä kulttuuriympäristöstä. Nämä vastaavat hyvin Päijät-Hämeen puolella käynnissä olevia tarkasteluja ja luovat edellytyksiä rajat ylittävälle yhteensovitukselle.

Vaihemaakuntakaavan luonnos esittää liikennejärjestelmän kehittämistä nykyisissä käytävissä ja kokoaa pääväylien tarkastelun osaksi kestävästä liikkumisen kokonaisuutta. Kaavaluonnoksessa valtatie 12 ja kantatie 54 on esitetty merkittävästi parannettavina tieyhteyksinä. Valtatie 12 on osoitettu kehittämismerkinnällä myös Päijät-Hämeen vireillä olevassa kokonaismaakuntakaavassa. Valtatien 12 kehittämistä edistää Päijät-Hämeessä käynnistynyt Mankala-Tillola osuuden (Lahti-Kouvola) toteutus, joka vahvistaa itä-länsi suuntaisten yhteyksien toimivuutta ja turvallisuutta. Päijät-Hämeen tavoitteena on kantatien 54 toiminnallisen luokan muuttaminen valtatieksi. Maantien merkittävimmät parantamistoimenpiteet kohdistuvat Kanta-Hämeen alueelle, ja kaavaluonnoksessa on tunnistettu hyvin tien luonne pitkämatkaisten kuljetusten reittinä maakuntien välillä. Jatkamme yhteistä edunvalvontaa Kanta-Hämeen kanssa pääväylien kehittämiseksi.

Kiitämme lausunnosta.

Tavoitetta kantatien 54 toiminnallisen luokan muuttamiseksi valtatieksi on hyvä edistää molempien maakuntien yhteisenä asiana.

Pidämme maakuntien välisen yhteistyön jatkuvuutta tärkeänä niin maakuntakaava, kuin hanke- ja edunvalvontasoillakin. Ylimaakunnallista yhteistyötä naapurimaakuntien kanssa jatketaan kaavatyön edetessä.

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on osoitettu ekologisen verkoston ydinalueet ja yhteydet. Kanta-Hämeen ja Päijät- Hämeen rajalle sijoittuu kokonaisuus, jossa Kanta-Hämeen puoleinen ekologisen verkoston ydinalue liittyy Päijät-Hämeen puolella maakuntakaavan luonnoksessa osoitettuun luonnon ydinalueeseen. Näin muodostuu maakuntien rajat ylittävä, yhtenäinen viherrakenteen kokonaisuus, jonka keskeisiä osia ovat Evon ja Taruksen metsäalueet sekä niihin kytkeytyvät ekologiset yhteydet. Maakuntien ratkaisut ovat tältä osin yhteensopivia ja tukevat ekologisen verkoston jatkuvuutta yli maakuntarajan. Päijät-Hämeen maakuntakaavan 2060 luonnos oli julkisesti nähtävillä loppuvuodesta 2025, ja käsittelemme parhaillaan luonnoksesta saatua palautetta. Luonnoksessa korostuvat kestävän kasvun malli, viherrakenne, energiajärjestelmän murros, raide- ja muun kestävän liikenteen kehittäminen sekä elinvoimaverkoston rakenteet. Näiden teemojen ja Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavan luonnoksen välillä on sisällöllisiä yhtymäkohtia, ja molemmissa maakunnissa kaavoitus etenee lähes samassa vaiheessa. On tärkeää, että jatkamme kaavojen valmistelua hyvässä yhteistyössä myös jatkossa, jotta rajat ylittävät ratkaisut voidaan sovittaa yhteen mahdollisimman sujuvasti.	

Pirkanmaan liitto	Vastine
Pirkanmaan liiton maakuntahallitus päättää esittää lausuntonaan Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1.vaihemaakuntakaavan luonnoksesta seuraavaa: Pirkanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Pirkanmaan liitto pitää tärkeänä ja ajankohtaisena Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavan tavoitetta tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Liitto toteaa, että Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavalla ja kesäkuussa 2025 voimaan tulleella Pirkanmaan elonkirjon ja energian vaihemaakuntakaavalla on monia yhtymäkohtia sekä tavoitteiden että suunnitteluteemojen osalta. Pirkanmaan liitto seuraa mielenkiinnolla Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1.vaihemaakuntakaavatyön etenemistä. Pirkanmaan liiton teemakohtaisia huomioita 1.vaihemaakuntakaavan luonnoksesta:	Kiitämme lausunnosta ja mielenkiinnosta. Hämeen liitto tekee mielellään ylismaakunnallista yhteistyötä maakuntakaavojen yhteensovittamiseksi.
Yhdyskuntatekninen huolto	

Pirkanmaan liitto toteaa, että Pirkanmaan elonkirjon ja energian vaihemaakuntakaavassa osoitettu Tarhtila-littala 110 kv:n uusi voimalinja jatkuu Kanta-Hämeen puolella kokonaismaakuntakaavassa osoitettuna ohjeellisena uutena voimajohtona. Pirkanmaan osuudella linjan merkintää on päivitetty yhteystarpeesta uudeksi linjaksi perustuen käynnissä olevaan johtoyhteyden hankesuunnitteluun, mutta Kanta-Hämeessä tämä on jätetty toistaiseksi ohjeelliseksi merkinnäksi. Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavassa osoitetaan Riihimäeltä Hämeenlinnan kautta Valkeakosken rajalle maakunnallisiin tarpeisiin perustuva kaasuputken yhteystarve. Molempien maakuntien kokonaiskaavoissa on osoitettu nykyinen olemassa oleva kaasuputki. Pirkanmaan vaihemaakuntakaavassa ei ole osoitettu uusia kaasulinjoja, vaan siirtoverkoston ja vedyn varastoinnin kehittämistä ohjataan yleismääräyksellä, joka edellyttää kunta- ja maakuntarajat ylittävien suunnittelutarpeiden tunnistamista. Mahdollisten uusien kaasulinjojen osoittamisen tarvetta tarkastellaan seuraavassa Pirkanmaan kokonaismaakuntakaavatyössä. Pirkanmaan liitto esittää huomiona, että Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 on osoitettu Hattulan rajalle Valkeakoski Lumikorpi-Uskila-yhdysvesijohdon yhteystarve, jota ei ole tunnistettu Kanta-Hämeen puolella. Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavassa ei kuitenkaan käsitellä vesihuollon merkintöjä, joten asiaa tultaneen tarkastelemaan jonkin seuraavan kaavatyön yhteydessä.	Voimajohtolinjojen merkintöjä tullaan tarkentamaan ehdotusvaiheeseen mennessä sähköyhtiöiden kanssa käytävien työneuvottelujen perusteella. Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:ssä ei ole merkitty uusia voimajohtolinjoja ”uusi voimajohto” -merkinnällä, vaan kaikki uudet yhteydet on merkitty ”ohjeellinen uusi voimajohtolinja”-katkoviivamerkinnällä, jolla on myös voimassa AKL 33§ rakentamisrajoitus. Vesihuollon merkinnät otetaan käsittelyyn myöhemmän maakuntakaavan päivittämisen yhteydessä.
Ekologinen verkosto Pirkanmaan liitto pitää hyvänä kaavaluonnoksen ratkaisuja ekologisen verkoston uusista, alueen kokonaismaakuntakaavaa täydentävistä kaavamerkinnöistä. Kaavassa esimerkiksi osoitetaan ekologisia yhteysmerkintöjä tiestön estevaikutukselta merkittäviksi tunnistettuihin sijainteihin. Pirkanmaalla tiestön estevaikutusta luonnon monimuotoisuudelle selvitetiin Pirkanmaan elonkirjon ja energian vaihemaakuntakaavan yhteydessä, ja selvityksen pohjalta kaavassa osoitettiin yleismääräys estevaikutuksen huomioon ottamisesta yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Pirkanmaan liitto pitää tärkeänä, että Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavan luonnoksessa osoitetaan kaavan taustaselvityksessä tunnistettuja luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä alueita ekologisen verkoston ydinalueina. Liitto katsoo, että Kanta-Hämeen kaavaluonnoksen ekologisen verkoston ydinalueissa on yhtymäkohtia Pirkanmaalla voimassa oleviin vastaaviin merkintöihin. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa osoitettu Vanajanselän ekologisen verkoston ydinaluumerkintä muodostaa ylimaakunnallisen jatkumon Pirkanmaan puolelle luonnonympäristöltä arvokkaaksi tunnistetulle alueelle. Yhteistyöpotentiaalia Vanajaveden alueella lisää seudun merkitys Pirkanmaan ja Hämeen yhteisenä Helmi-keskittymänä, maakunnallisesti monimuotoisuuden kannalta tärkeäksi tunnistettuna seutuna.	Merkitään tiedoksi. Ekologisen verkoston ydinalueiden kytkeytyvyyttä maakuntarajan yli voidaan tarkastella lähemmin ennen kaavaehdotuksen laatimista. Mainitun Urjalassa sijaitsevan sinivierluonnon monimuotoisuuden ydinalueen jatkuvuutta Forssan puolelle ei ole tunnistettu Kanta-Hämeen ekologisen verkoston selvityksessä.

Pirkanmaan liiton näkemys on, että myös Evon metsäistä aluetta kaavaluonnoksessa koskeva Ekologisen verkoston ydinalue -merkintä vahvistaa edellytyksiä edistää luonnon monimuotoisuuden ja ekologisen verkoston toimivuutta ylimaakunnallisesti. Pirkanmaan liitto näkee viherverkoston maakuntakaavamerkinnöissä yhtymäkohtia myös Hämeenlinnan, Forssan ja Urjalan rajavyöhykkeellä, vaikka kaavamerkinnät eivät maakuntarajalla toisiinsa kytkeydykään. Vaihemaakuntakaavan luonnoksen taustaselvityksessä alueelta tunnistettiin myös arvoa ylimaakunnallisena ekologisena yhteytenä, minkä vuoksi Pirkanmaan liitto kannustaa harkitsemaan merkinnän ulottamista Pirkanmaan maakuntarajaan saakka. Pirkanmaan liitto toteaa, että Urjalan ja Forssan kuntien rajavyöhykkeellä on maakuntakaavamerkinnöissä jonkin verran eroavaisuutta. Pirkanmaan elonkirjon ja energian vaihemaakuntakaavassa raja-alueelle ulottuvaksi on osoitettu sinivihherluonnon monimuotoisuuden ydinalue, kun taas Kanta-Hämeen vaihemaakuntakaavatyössä rajavyöhykkeen läheisyydestä ei ole tunnistettu luontoarvoilta merkittävää kokonaisuutta. Lisäksi Pirkanmaan liitto toteaa, että Pirkanmaan elonkirjon ja energian vaihemaakuntakaavassa on osoitettu myös valtakunnalliseen inventointiin perustuen uutena kaavamerkintänä valtakunnallisesti arvokkaat kivikot sekä alueelliseen inventointiin perustuvat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat perinnebiotoopit, joilla on merkitystä luonnonperinnön arvojen turvaamisessa.	
Liikenne Pirkanmaa ja Kanta-Häme kytkeytyvät liikenteellisesti ja aluerakenteellisesti toisiinsa vahvasti. Helsinki–Tampere-päärata ja valtatie 3 ovat maakuntia yhdistävät keskeisimmät runkoväylät ja tärkeät sekä kauko- että päivittäiselle asiointiliikenteelle. Lisäksi yhteisiä näkökulmia on tunnistettu mm. valtateiden 9 ja 12 kehittämiseen sekä junaliikenteen palvelutason parantamiseen paitsi pääradalla, myös Turku–Toijala-radalla. Lisäksi maakuntarajat ylittävää yhteistyötä vaativaksi teemaksi on tunnistettu raskaan liikenteen jakeluinfran kehittäminen. Yhteistyö ja vuorovaikutus edellä mainittujen teemojen kehittämiseksi on sujuvaa paitsi kahdenvälisesti, myös osana laajempia verkostoja kuten pääratayhteistyö sekä Länsi-Suomen liikennestrategiatyö. Vuonna 2026 yhteistyöhön tulee uusi ulottuvuus, kun valtion aluehallintouudistuksen myötä Pirkanmaa ja Kanta-Häme kuuluvat samaan Sisä-Suomen elinvoimakeskukseen. Pirkanmaan liitto katsoo, että kaavaluonnoksen uudet liikennejärjestelmän kehittämistä koskevat merkinnät vastaavat niihin tavoitteisiin, joita väylä- ja teemakohtaisessa yhteistyössä on tunnistettu. Valtatien 12 määrittäminen koko pituudeltaan merkittävästi parannettavaksi valtatieksi vastaa mm. tuoreessa Tampere–Lahti-yhteysväliselvityksessä tunnistettua pitkän ajan tavoitetilaa. Lisäksi Turku–Toijala-radana määrittäminen merkittävästi parannettavaksi pääradaksi on linjassa yhteysvälin junaliikenteen kehittämistavoitteiden kanssa: merkittävä palvelutason nosto ei ole mahdollista ilman erilaisia	Merkitään tiedoksi. Uusia ratayhteyksiä ei ole arvioitu osana vaihemaakuntakaavaa, sillä vaihemaakuntakaavan tavoitteissa yhdeksi teemaksi on määritelty raideliikenteen kehittäminen ja kapasiteetin lisääminen nimenomaan nykyisissä maastokäytävissä. Tämä on myös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukainen periaate.

ratainfraan kohdistuvia parannustoimia. Edellä mainittujen ohella Pirkanmaan liitto pitäisi hyvänä, että pitkän aikavälin maankäytön ratkaisuilla ei poissuljettaisi mahdollisuutta päärataverkon kehittämiseksi myös uudessa maastokäytävässä. Raskaan liikenteen vaihtoehtojen käyttövoimien jakeluverkon sekä valtateiden estevaikutusta vähentävien ekologisten yhteyksien lisääminen maakuntakaavaan ovat tärkeitä ja ajankohtaisia lisäyksiä. Molempia teemoja on myös Pirkanmaalla hiljattain selvitetty, ja etenkin ensin mainitun kytköksestä maakuntakaavoitukseen on käyty alueella keskusteluja. Pirkanmaan liitto tunnistaa molemmissa teemoissa potentiaalia alueellisen, paitsi kahdenvälisen myös länsisuomalaisen, yhteistyön syventämiseen.	
Kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet Pirkanmaan liitto pitää arvokkaana, että Kanta-Hämeen 1.vaihemaakuntakaavassa on tarkistettu ja täydennetty kulttuuriympäristöjä ja maisema-alueita koskevia merkintöjä, uusimpien inventointitietojen ja -päästöjen pohjalta. Kuten Kanta-Hämeessä, niin myös Pirkanmaalla on käyty keskustelua maakunnallisesti merkittävien rakennetun kulttuuriympäristöjen lisäinventointitarpeesta modernin rakennusperinnön osalta. Pirkanmaalla kaivattaisiin erityisesti lisätietoa 1970–1990-lukujen rakennetun ympäristön arvoalueista ja -kohteista, joista laadittavalla ajantasaisella selvityksellä edistettäisiin keskeisten kulttuuriympäristöarvojen säilymistä myös uudistavan ja purkavan täydennysrakentamisen yhteydessä.	Kiitämme palautteesta. Modernin rakennusperinnön huomioimisessa voi olla hyödyllistä käydä myös maakuntaliittojen välistä vuoropuhelua samankaltaisten haasteiden ratkomisen tueksi.

Muut viranomaiset ja yleishyödylliset yhtiöt

Forssan kaupunki, ympäristölupalautakunta	Vastine
Ekologisen verkoston ydinalue –kaavamerkintä ja –määräykset ovat kaavassa hyvä uusi avaus. Ydinalueiden merkintä ja muutama liikenneväylän yli kulkeva ekologinen yhteystarvemerkinä eivät kuitenkaan ole vaikutuksiltaan riittäviä luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi tai verkostojen toimivuuden turvaamiseksi. Kaavaselostuksessa on hienosti arvioitu ekologisten verkostojen merkitystä, mutta käytännön työkalut toteutukseen ovat edelleen vähäiset. Alueiden tarkemmassa suunnittelussa erityisen	Kiitämme lausunnosta. Sekä vaihemaakuntakaavassa että kokonaiskaavassa on yhteystarpeina esitetty ekologisen verkoston kriittisimmät kohdat. Koko verkosto esitetään maakuntakaavan taustaselvityksessä.

ongelmalliseksi on todettu kuntien välisten viherverkostojen toiminnallisuuden säilyttäminen. Maakuntakaavatasoisten ekologisten yhteystarpeiden laajempi määrittely olisi yksi keino edistää biologista monimuotoisuutta ja lisätä populaatioiden elinvoimaisuutta. Ympäristölupalautakunta 27.1.2026 § 4 151/00.04.00/2024	

Sosiaali- ja terveysministeriö Vastine	
Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja toteaa, että sillä ei ole lausuttavaa asiaan.	Merkitään tiedoksi.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes Vastine	
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) on tutustunut yllä mainittuun lausuntopyyntöönne. Tukes on antanut asiasta aiemmin lausunnon OAS:sta (Tukes 4080/03.00.02/2024, 16.4.2024). Tukesilla ei ole lisättävää aikaisempaan lausuntoonsa, mutta haluaa muistuttaa seuraavista asioista: 1. Monet puhtaan siirtymän toiminnot edellyttävät myös Tukesin kemikaaliturvallisuuslupaa (390/2005). Tukes arvioi lupakäsittelyssään laitoksen sijoittamisen edellytykset huomioiden mahdollisten onnettomuuksien seuraukset ja ulottumisen laitosalueen ulkopuolelle. Puhtaan siirtymän sijoituslupa ei yksistään takaa toimintojen sijoittamista suunnitellulle alueelle. 2. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on onnettomuusvaarallisten kohteiden sijoittamista koskevana tavoitteina kaksi kohtaa. Näistä vain alla ensin mainittu on mainittu kaava-aineistossa, mutta ei kemikaalilaitosten osalta. - Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille jätetään riittävän suuri etäisyys tai riskit hallitaan muulla tavoin. -Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset, kemikaaliratapihat ja vaarallisten aineiden	Kiitämme lausunnosta. Täydennetään kaavaselostusta TUKESin esittämällä tavalla.

kuljetusten järjestelyratapihat sijoitetaan riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista. Tukes pyytää huomioimaan rakentamisen ohjaamisessa ja kaavoituksessa verkkosivuillamme olevan aineiston kemikaaliturvallisuuslainsäädännön (390/2005) näkökulmasta: Maankäytön suunnittelu Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). Mikäli teillä on erityiskysymyksiä Tukesille, toimittakaa Tukesille yksilöity lausuntopyyntö kirjaamoomme kirjaamo@tukes.fi.	

Suomen Erillisverkot Oy	Vastine
Hämeen liitto on vastaanottanut Suomen Erillisverkot Oy:n lausunnon. Lausunto on merkitty luottamukselliseksi.	Merkitään tiedoksi.

Etelä-Hämeen ympäristöterveys	Vastine
Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnos on julkisesti nähtävillä lausuntojen antamista varten 7.1.-20.2.2026 välisenä aikana. Etelä-Hämeen ympäristöterveyden edustaja on osallistunut kaavan etäesittelytilaisuuteen Teamsissa 22.1.2026. Terveysuojelun näkökulmia on otettu kaavaluonnoksessa huomioon mm. tuulivoimaloiden kaavoituksessa. Kaavaan on lisätty koko maakunnan halki kulkeva merkintä kaasulinjan yhteystarpeesta. Merkinnällä osoitetaan vetyputken linjaus Forssa-Riihimäki sekä maakunnallisiin tarpeisiin perustuva kaasuputken yhteystarve Riihimäeltä Hämeenlinnan kautta Pirkanmaalle. Kaavasta on päätetty poistaa pohjavedenottamoita kuvaava kaavamerkintä. Kaavassa on merkinnät päävesijohtolinjoille sekä ohjeelliset uudet päävesijohtolinjat. Vastaavat merkinnät löytyvät myös linjoille, joissa on yhdistettynä vesijohto sekä viemäri.	Kiitämme Etelä-Hämeen ympäristöterveyttä lausunnosta.

Lausunto: Etelä-Hämeen ympäristöterveys toimii terveydensuojeluviranomaisena Forssan ja Riihimäen kaupunkien sekä Humppilan, Hausjärven, Janakkalan, Jokioisten, Lopen, Tammelan sekä Ypäjän kuntien alueilla ja toteaa lausuntonaan seuraavaa: Kanta-Hämeen maakuntaohjelmassa 2026-2029 yhtenä pääteemana on hyvinvoiva väestö ja yhteisöt. Valtakunnallisissa alueiden käyttötavoitteissa mainittu terveellinen ja turvallinen elinympäristö on vaihemaakuntakaavassa huomioitu lähinnä tuulivoimaloiden terveysvaikutusten näkökulmasta. Kaavaluonnoksessa on osoitettu uusia tieliikenteen yhteystarpeita, joilla voidaan mm. ohjata raskaan liikenteen kulkua pois kyläkeskittymistä. Teiden linjauksien sekä uusien tieliikenteen yhteystarpeiden määrittämisessä on myös hyvä ottaa huomioon terveysvaikutukset kuten melu- sekä pienhiukkaspäästöt ja arvioida niiden vaikutuksia.	Tieliikenteen yhteystarvemerkinä ei ota kantaa tien varsinaiseen sijaintiin, joten vaikutuksia pystytään arvioimaan vain hyvin yleispiirteisesti.
Vetyputken linjauksia pohdittaessa tulee huomioida myös putkessa mahdollisesti tapahtuvat häiriötilanteet ja ottaa huomioon niiden vaikutus mm. pohjavedenlaatuun ja saatavuuteen yhdyskunnissa. Nykyisellään kaasuputken yhteystarve kulkee reittiä, jossa se sivuuttaa useita vedenottamoita. Lähimmillään putkilinja kulkee jopa alle 400 metrin etäisyydellä vedenottamosta. Vetyputken linjauksella on keskeisesti vaikutusta myös vedyntuotannon sijoittumiseen. Terveydensuojelun näkökulmasta vedyntuotanto olisi suositeltavaa ohjata paikkoihin, joissa suuri pohjaveden kulutus ei vaikuta yhdyskunnille toimitettavan talousveden laatuun tai määrään. Mikäli tuotanto ohjautuu paikkoihin, joissa se voisi vaikuttaa yhdyskuntien käyttämän talousveden laatuun tai määrään on varauduttava pohjaveden siirtolinjojen ja omien vedenottamoiden rakentamiseen vedyn tuotantoa varten. Edellä mainittuja seikkoja on YVA-arviointien lisäksi hyvä pohtia myös maakuntakaavoituksen tasolla ja kaavan vesihuoltoon liittyvässä vaikutusten arvioinnissa voitaisiin ottaa kantaa vetyputkeen liittyviin seikkoihin. Pohjavedenottamoita kuvaavan merkinnän poistaminen on erittäin kannatettavaa ja lisäksi tulisi harkita myös päävesijohtolinjojen merkintöjen välttämättömyyttä maakuntakaavassa.	Vetyputken suunnittelu on suurelta osin maakuntakaavasta riippumaton prosessi. Hämeen liitto vaikuttaa vetyputken suunnitteluun YVA-prosessin sekä Gasgridin kanssa käytävien neuvottelujen ja sidosryhmätapaamisten yhteydessä. Vesihuoltoteemaa ei varsinaisesti käsitellä laajemmin tässä vaihemaakuntakaavassa. Mainitut huomiot merkitään tiedoksi.

Sisäministeriö	Vastine
Hämeen liitto on pyytänyt sisäministeriöltä lausuntoa Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Sisäministeriö ilmoittaa, ettei sillä ole lausuttavaa asiassa.	Merkitään tiedoksi.

Geologian tutkimuskeskus (GTK) kiittää saadessaan mahdollisuuden lausua Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Lausunto koskee GTK:n asiantuntijoiden toimialaan kuuluvia osia hakemuksesta.

GTK ehdottaa, että luvussa 3.4 ”Kanta-Hämeen energiatalous” mainittaisiin, että Kanta-Hämeen vihreän siirtymän mahdollisuudet -selvityksessä käsiteltyjen energiamuotojen lisäksi Kanta-Hämeessä on mahdollisuus hyödyntää geoenergiaa uusiutuvana energialähteenä. Geoenergialle ei ole vaihemaakuntakaavassa tarve varata alueita niin kuin esimerkiksi maakunnallisesti merkittävälle tuulivoimaloiden alueille (kappale 6.4.2), mutta geoenergian hyödyntäminen voi olla tarpeen ottaa huomioon tarkemman tason kaavoituksessa ja muussa alueiden käyttöä koskevassa suunnittelussa.

GTK ehdottaa, että kaavaselostuksen kappaleeseen 3.7.1 Luonto ja maaperä lisätään: ”Kanta-Hämeen pohjoisosat kuuluvat Etelä-Pirkanmaan–Kanta-Hämeen arseeniprovinssiin sekä Pirkanmaan metalliprovinssiin. Koska arseeni on ihmiselle haitallinen, alueen luontaisesti suuret arseenipitoisuudet tulisi mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon kuntien yleis- ja asemakaavoituksessa ja rakennusjärjestyksen laadinnassa. Samalla alueella on myös mustaliuske-esiintymiä, joilla saattaa olla vaikutusta alueen maaperään, lähinnä moreeniin, jossa voi olla paikoin maa-aineksen ja pohjaveden hapettumista aiheuttavia sulfideja.”

Kanta-Hämeen maakunnan alueella esiintyy merkittävä määrä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti arvokkaita 1–4 arvoluokkiin kuuluvia geologisia muodostumia, joilla on merkittäviä geologisia, biologisia ja maisemallisia arvoja. Nämä sisältävät merkittäviä kallioalueita, kivikoita, tuuli- ja rantakerrostumia sekä jäätikkösyntyisiä moreenimuodostumia. Maakunnassa on useita moreenimuodostumia, kuten kumpumoreenikenttiä, drumliinikenttiä sekä reunamoreenikenttiä ja -vyöhykkeet, joihin kuuluvat I-III Salpausselät. Arvokkaita reunamoreeneja alueella on 26 kpl, kumpumoreeneja 23 kpl ja drumliineja 15 kpl. Arvokkaita kallioalueita alueella on noin 100 kpl, kivikkoja on 4 kpl sekä 10 kpl arvokkaita tuuli- ja rantakerrostumia. GTK muistuttaa, että näitä tulisi huomioida maakuntakaavassa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa. Valtakunnallisesti arvokkaiden geologisten muodostumien inventoinnit ja raportit löytyvät Suomen ympäristökeskuksen sivuilta.

Kiitämme lausunnosta.

Kaavaselostusta täydennetään esitetyllä tavalla.

Voimassa oleva Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 sisältää maakunnan arvokkaat geologiset muodostumat. Arvokkaita geologisia muodostumia ei ole katsottu tarpeelliseksi käsitellä tässä vaihemaakuntakaavassa, vaikka onkin tunnistettu, että maakuntakaava ei sisällä kaikkia valtakunnallisesti tunnistettuja kohteita kuten tuuli- ja rantakerrostumia.

Geologisten muodostumien kokonaisuus päivitetään seuraavan maakuntakaavan uudistamisen yhteydessä.

Hämeen liitto on pyytänyt lausuntoa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Kyseessä on vaihemaakuntakaava, joka täydentää ja päivittää voimassa olevaa kokonaismaakuntakaavaa. Vaihemaakuntakaavan keskeiset teemat ovat: puhdas siirtymä, kestävä liikkuminen ja kulttuuriympäristö.

Väylävirasto lausuu maakuntakaavaluonnoksesta seuraavaa:

Kiitämme Väylävirastoa lausunnosta.

Riihimäen raakapuun terminaali
Vaihemaakuntakaavassa on osoitettu pääradan varteen Riihimäen kaupunkikeskustan eteläpuolelle logistiikka-alue tai logistiikkatoimintojen kohde (LT), joka sisältää rataverkon raakapuun terminaalin. Logistiikka-alueen läpi on osoitettu myös Fingridin Hikiä-Inkoo- reittivälin 2x400 kilovoltin voimajohtohankkeen vaihtoehtoiset linjaukset.

Riihimäen nykyiselle kuormauspaikalle on selvitetty korvaavaa sijaintia sekä nykyisten paikkojen toiminnallisuuden parantamisen ja elinkaaren että kuntien maankäytön tarpeiden vuoksi. Uusi kuormauspaikka voisi toteutuessaan korvata myös nykyisen Hämeenlinnan kuormauspaikan, jonka osalta korvaavan sijainnin perusteet ovat samankaltaiset Riihimäen nykyisen paikan kanssa. Esiselvitysvaiheessa mahdolliseksi uudeksi sijainniksi on tunnistettu alue Hausjärvellä. Kohteesta käynnistetään yleissuunnitelman laatiminen vuonna 2026. Yleissuunnitelma sisältyy Väyläviraston suunnitteluohjelmaan vuosille 2026—2029.

Vaihemaakuntakaavassa on osoitettu kuormauspaikan suunnittelualueelle ja sen lähiympäristöön toimintoja, jotka ovat ristiriidassa suunnitellun raakapuun kuormauspaikan kanssa ja vaikuttavat sen toteuttamiskelpoisuuteen. Väylävirasto muistuttaa, että sekä raakapuun kuormauspaikat että voimajohtolinjat ovat tilaa vaativia toimintoja, joilla on erilaisia tarpeita ja niiden sijoittumiseen liittyy suojaetäisyysvaatimuksia. Väyläviraston "Rataverkon raakapuun kuormauspaikkojen suunnittelu" - ohjeen mukaisesti sähkölinja ei saa kulkea kuormauspaikan halki ja suunnittelualueella kulkevat voimajohtojen sijainnit tulee huomioida suojaetäisyysvaatimuksineen.

Riihimäen ja Hausjärven kuntien alueelle osoitetun raakapuun kuormauspaikan ja alueen kautta kulkevan Fingridin suunnitteleman voimajohtolinjan ristiriita on tunnistettu ja asia on myös saatettu Fingridin tietoon. Asiasta tullaan käymään tarkempia neuvotteluja Fingridin kanssa kevään 2026 aikana. Ratkaisua tarkennetaan ehdotusvaiheeseen.

Riihimäen raakapuun kuormauspaikalle on etsitty uutta korvaavaa sijaintia pitkään ja siitä on laadittu useita vaihtoehtoverailuja vuosien varrella. Uuden sijainnin löytäminen on osoittautunut haastavaksi,

Kanta-Hämeen maankäytön kehittämisen kannalta raakapuuterminaalitoimintojen

minkä vuoksi Väylävirasto näkee kaavaan osoitetun aluevarauksen tärkeänä. Hausjärven vaihtoehdon toteuttamiskelpoisuutta selvitetään vielä tarkemman suunnittelun tasolla. Kaavaselostuksessa todetaan, että aluevarauksilla on tarpeen varautua myös tilanteeseen, jossa kuormauspaikkaa ei voida toteuttaa Riihimäen teollisuusraiteelle. Väylävirasto esittää huolensa siitä, että onko kaavaratkaisulla varauduttu tarpeeksi tähän skenaarioon, koska samalle logistiikka-alueelle on osoitettu muita toimintoja raakapuunkuormauspaikan lisäksi ja muuta vaihtoehtoista sijaintia ei ole tiedossa. Potentiaalisimmiksi vaihtoehtoisiksi sijainneiksi on aiemmin arvioitu Riihimäen pohjoispuolella sijaitseva Hirvenoja tai Vihdin Selki. Väyläviraston "Raakapuuterminaalien sijaintiselvitys Karjaa–Hämeenlinna-välille" -selvityksessä on todettu, että verkollisesta näkökulmasta Riihimäellä tai sen lähialueella tulee olla raakapuun kuormauspaikka. Tästä syystä Vihdin Selkiä ei voida pitää potentiaalisena vaihtoehtosijaintina Riihimäen raakapuun kuormauspaikalle. Hirvenojaa ei ole osoitettu vaihemaakuntakaavassa korvaavaksi sijainniksi, koska se on todettu kuormauspaikalle soveltumattomaksi paikaksi muun muassa pohjaolosuhteiden ja geometrian vuoksi. Lisäksi vaihemaakuntakaavasta on poistettu aiemmin Janakkalaan osoitetut raakapuun kuormauspaikan vaihtoehtoiset sijainnit, jotka on todettu tarkasteluissa toiminnallisesti puutteellisiksi.	keskittäminen Hämeenlinnan ja Riihimäen seuduilta Riihimäellä on pitkään ollut keskeisiä tavoitteita maakunnassa. Maankäytön kehittämisen kannalta intressinä on edelleen saada vapautettua Hämeenlinnan asemanseutu kaupunkikehittämistä vastaavan maankäytön tarpeisiin. Aiemmin Riihimäen eteläpuolella sijainnut ollut LTr alueen kehittäminen on kytkeytynyt mm. Eurooppatunnelin (Tallinnan tunneli) mahdollisesti tuomiin kehitysmahdollisuuksiin, joka on joka tapauksessa hyvin pitkän aikavälin hanke. Riihimäen ja Hausjärven rajalle nyt osoitettu raakapuun kuormauspaikka on osoittautunut käytännössä ainoaksi Hämeenlinnan ja Riihimäen kuormauspaikkoja korvaamaan soveltuvaksi vaihtoehdoksi.
Kaavaselostuksessa viitataan vuonna 2022 julkaistuun "Rataverkon raakapuun kuormauspaikkaverkon tilanne ja tulevaisuuskuva" (Väyläviraston julkaisu 29/2022). Väylävirasto toteaa, että tilanne- ja tulevaisuuskuva on päivitetty vuonna 2023, ja vuoden 2022 jälkeen on laadittu useita selvityksiä, joissa on tarkasteltu raakapuun kuormauspaikan uutta sijaintia. Kaavaratkaisun ja sen perusteluiden osalta olisi tärkeää viitata viimeisimpiin selvityksiin.	Lisätään mainitut selvityksen kaavan taustaselvityksiin ja kaavaselostuksen viittauksiin.
Merkittävästi parannettava päärata Turku-Toijala-rata on merkitty vaihemaakuntakaavassa merkittävästi parannettavana päätätänä mahdollistaen mm. kaksoisraiteen rakentamisen. Kaavaratkaisu perustuu Väyläviraston aiempaan valtakunnalliseen näkemykseen vuodelta 2019. Väylävirasto on päivittänyt vuoden 2025 aikana valtakunnallisen näkemyksensä siitä, miten maankäytössä on tarve varautua rautateiden lisäraiteisiin, kolmioraiteisiin, lisäkohtauspaikkoihin ja/tai kaksoisraideosuuksiin sekä uusiin ratayhteyksiin. Päivitetty näkemys löytyy Väyläviraston nettisivuilta sekä julkaisumuodossa Dorian julkaisuarkistosta:	Päivitetään kaavaehdotusvaiheen selostukseen viittaus viimeisimpään selvitykseen.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-405-365-5>. Päivityksen yhteydessä varautumistarpeet ovat säilyneet Kanta-Hämeessä kaavaratkaisun mukaisina, eli Turku-Toijala välisellä radalla on syytä varautua kaksiraiteisuuteen Ypäjän ja Humppilan alueilla ja Kerava-Tampere (Riihimäki-Hämeenlinna-osuus) välillä neljään raiteeseen.

VR Group

Vastine

VR-Yhtymä Oyj (jäljempänä "VR") kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisessa asiassa ja toteaa kannanottona seuraavaa:

VR toteaa, että Helsinki-Tampere-päärataosuutta tulee 1. vaihemaakuntakaavassa esitetysti kehittää pääosin nykyisessä ratakäytävässä, mutta varautumalla maankäytöllisesti riittävällä tavalla tarvittaviin vanhan ja uuden raiteiston raidevälimuutoksiin (neljään linjaraiteeseen ja niiden raidevälien kasvattamiseen).

VR haluaa nostaa esiin, että kyseisen TEN-T ydinrataverkkoon kuuluvan kasvukäytävän kehittämisessä tulee maakuntakaava-alueella huomioida radan liikenteellisen palvelutason ja radan nopeustason parantamisessa tarvittavat tietyt tärkeät rata- ja kaarreoikaisut. Näin saavutetaan sujuvammat ja yhtenäisemmät junaliikenteen nopeustasot. Osittain kyseiset radan tarvittavat oikaisut voivat olla melko pienimuotoisia, mutta kyseessä ovat kohteet, jotka jäivät pääradan vuosituhannen alussa tehdyssä perusparannushankkeessa toteuttamatta.

Tietyillä maakuntakaava-alueen rataosuuden liikennepaikoilla vaaditaan niiden palvelutasokehittämiseen liittyviä asema- ja rata-aluemuutoksia.

Vireillä oleva alueidenkäyttölain muutoksen vaikutus maakuntakaavojen ohjaus- ja velvoittavuuspuoleen saattaa olla osin ongelmallinen, mikäli vireillä oleva lakimuutos esitetysti toteutuu.

Maakuntakaava on ollut strategisesti tärkeä tavoitekuvaus ja -asetanta erityisesti ylimaakunnallisten ja valtakunnallisen liikennejärjestelmäkehityksen onnistumisen kannalta. Liikenteellisillä pendelöinti- ja välittäjäalueilla ylimaakunnallisen liikennejärjestelmän sujuvuus ja tehokkuus on tärkeässä roolissa koko joukkoliikenteen sekä samalla myös kyseistä aluetta koskevan palvelutason onnistumisen kannalta.

Kiitämme lausunnosta.

Voimassa olevassa maakuntakaavassa pääradalle merkitty merkittävästi parannettava päärata -merkintä kattaa radan rakenteeseen ja turvallisuuteen liittyvän merkittävän kehittämisen, johon raideväleihin ja raidelevyteen liittyvät toimenpiteet sisältyvät. Merkintä mahdollistaa myös nopeustason parantamisessa tarvittavat tärkeät rata- ja kaarreoikaisut nykyisessä maastokäytävässä.

Merkitään tiedoksi.

VR toteaa, että varautuminen pääradalla neljään raiteeseen ja Turku-Toijala-radalla kahteen raiteeseen on toimiva ja kannatettava ratkaisu (kappale 6.3.2).

Museovirasto

Vastine

Kanta-Hämeen liitto on pyytänyt Museovirastolta lausuntoa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 1. vaihemaakuntakaava luonnoksesta (luonnosvaihe HL/464/03.00.00/2023, 15.12.2025). Museovirasto on aiemmin lausunut (MV/00715/2024 16.4.2024) kaavahankkeen OAS-vaiheessa, jolloin virastolla ei ollut huomautettavaa. Museovirasto arvioi kaavaa valtakunnallisten alueiden käyttötavoitteiden toteutumisen suhteen.

Kanta-Hämeessä on voimassa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, joka on koko maakunnan alueen ja kaikki maankäytön muodot kattava kokonaismaakuntakaava. Se kuulutettiin tulemaan voimaan 12.9.2019 ja se sai lainvoiman valitusten käsittelyn jälkeen 21.10.2021. Voimaan tullessaan maakuntakaava 2040 on kumonnut kaikki edelliset maakuntakaavat.

Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaava 2040 kattaa alueellisesti kaikki Kanta-Hämeen kunnat, mutta siinä keskitytään tiettyihin aiheisiin:

1. Puhdas siirtymä (tuulivoima, aurinkovoima, vetytalouden mahdollisuudet, pienydinvoiman mahdollisuudet, energian siirtoverkosto, bioterminaliverkosto, luonnon monimuotoisuuden edistäminen, ekologisen verkoston kriittiset kohdat
2. Kestävä liikkuminen (liikenneväylien estevaikutukset, pyöräliikenteen tavoiteverkko, kestävät matkaketjut, liikenteen ja logistiikan solmupisteet, raideliikenteen kehittäminen ja kapasiteetin lisääminen nykyisissä maastokäytävissä, sujuva, turvallinen ja kestävä liikennejärjestelmä
3. Kulttuuriympäristö (valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet, maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset alueet (VARK)).

Vaihemaakuntakaavan vahvistuttua kaikki mitä ei erikseen tällä kaavalla kumota, jää Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavasta 2040 voimaan. 1. vaihemaakuntakaava täydentää ja päivittää voimassa olevaa kokonaiskaavaa. Vaihemaakuntakaavan tavoitevuosi on 2040 eli sama kuin voimassa olevan kokonaismaakuntakaavan.

KAAVAN KESKEISET TAVOITTEET

Kiitämme Museovirastoa lausunnosta.

Esitetty tavoite on tukea maakunnan muutosta ekologisesti kestävästä taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Tavoitteet ovat kansallisten ilmasto-, energia- ja luonnon monimuotoisuus strategioiden mukaisia.	
KULTTUURIYMPÄRISTÖÄ KOSKEVAT KAAVAMÄÄRÄYKSET Vaihemaakuntakaavan kartta sisältää kaikki uudet kaavakohteet. Kaavakartalla esitetyt merkinnät ovat Katja-asetuksen (311/2024) mukaisia, varsinaiset määräykset ovat osana kaavaselostusta. Kulttuuriympäristön arvot huomioitu eri kaavamääräyksissä ja suunnittelusuosituksissa riittävällä tavalla. Vaihemaakuntakaavan tulkitsemisen helpottamiseksi on varsinaisen kaavakartan lisäksi laadittu kaksi muuta karttaa: kumottavien kohteiden kartta ja epävirallinen kaavayhdistelmäluonnos. Rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY) - aluemerkinnot pysyvät entisillään vuonna 2009 valtioneuvoston vahvistaman luettelon mukaisina. Uutena merkintänä on viivamainen RKY-kohde, historiallisen Härkätien arvokas säilynyt linjaus, jolla täydennetään valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen kokonaisuus Kanta-Hämeessä. Kaavamääräys on sama kuin alueilla. Museovirasto pitää täydennystä kannatettavana. Valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla (VAMA2021) on uusi kaavamerkintä, jolla kumotaan ja korvataan aiempi vastaava kaavamerkintä. Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston vuonna 2021 vahvistamat valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet, jotka ovat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittama inventointi. Kaikki maakuntakaava 2040:n sisältämät, vuoden 1995 inventointiin sisältyvät kaavamerkinnot kumotaan.	Merkitään tiedoksi.
Valtakunnallisesti arvokkaat arkeologiset kohteet Uutena merkintänä on kaavaan merkitty valtakunnallisesti arvokkaat arkeologiset kohteet (VARK) valtioneuvoston vuonna 2025 vahvistaman luettelon mukaisesti. Kanta-Hämeessä on yhteensä 19 VARK-kohdetta. Osa kohteista sisältää monta pientä aluetta, jotka on yleensä määritelty kyseisen muinaisjäännöksen rajauksen mukaan. Kaavakartalla toisistaan hajallaan sijaitsevat osat on	Merkitään tiedoksi.

tarvittaessa esitetty erillisin kohdemerkinnöin, yli 4 hehtaarin alueet on esitetty aluevarauksena ja tätä pienemmät kohteet kohdemerkinnällä. Museovirasto pitää em. määräyksiä riittävinä.	
Muinaismuistoalueet Kaavamerkinnän kaavamääräyksille ei esitetä muutoksia. Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja muinaismuistoalueita ja niiden suoja-alueita. Alueilla on voimassa AKL 33§ mukainen rakentamisrajoitus. Maakuntakaavan merkinnät muinaismuistoalueista perustuvat Museoviraston ylläpitämään muinaisjäännösrekisteriin. 1. vaihemaakuntakaavan kartalle on lisätty 24 sellaista yli 4 hehtaarin muinaisjäännösalueita, jotka on lisätty muinaisjäännösrekisteriin maakuntakaava 2040 valmistumisen jälkeen ja ennen 1. vaihemaakuntakaavan kaavaluonnoksen valmistumista. Koska muinaismuistoalue on kaavamerkintänä luonteeltaan aluevaraus, merkintä ei ole päällekkäinen muiden aluevarausten kanssa. Mikäli uusien muinaismuistoalueiden alle on jäänyt vähäistä suurempi alue maakuntakaava 2040:n muuta aluevarausmerkintää, on nämä aluevaraukset alle jäävältä osaltaan kumottu erikseen ja lueteltu kumottavien merkintöjen luettelossa. Lisäksi vaihemaakuntakaavalla on huomioitu rajaukseltaan oleellisesti muuttuneet Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:ssa jo olleet muinaismuistoalueet. Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 kaavakarttaan on osoitettu Museoviraston ylläpitämästä muinaisjäännösrekisteristä vain yli 4 hehtaarin laajuiset kohteet merkinnällä SM muinaismuistoalue. Niiden lisäksi kaikki alueelta tunnetut kiinteät muinaisjäännökset (tuolloinen tilanne 6.10.2017) on esitetty puolestaan erillisessä liitekartassa Kiinteät muinaisjäännökset sekä liiteluettelossa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, kiinteät muinaisjäännökset. Liitekartassa kohteet on osoitettu tunnuksittomina mustina pisteinä. Maakuntakaavakarttaan on siis merkitty vain osa Kanta-Hämeen tunnetuista kiinteistä muinaisjäännöksistä. Pinta-alaan perustuvan kohteiden merkinnän perustelu jää avoimeksi, minkä Museovirasto toi esille jo Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 valmistelun yhteydessä. Muinaismuistolaki ei tunne kohteiden arvoperustaista luokittelua eikä sitä käytetä muinaisjäännösrekisterissäkään. Kaikki rauhoitetut kohteet ovat periaatteessa suojelun suhteen samanlaisia eikä myöskään kohteen koko määritä sen arvoa. Koska Museoviraston ylläpitämän muinaisjäännösrekisterin (www.kyppi.fi) kohteissa, sekä niiden määrässä että kohteiden statuksissa tapahtuu muutoksia koko ajan, on maankäytön suunnittelussa	Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:ssä on maakuntakaavan pääkartalla esitetty vain pinta-alaltaan yli 4 hehtaarin kiinteät muinaisjäännökset. Koska 1. vaihemaakuntakaava päivittää voimassa olevaa kaavaa, on kaavaluonnoksessa pitäydytty samassa käytännössä, jotta vaihemaakuntakaava istuu maakuntakaavojen kokonaisuuteen. 4ha pienemmät kiinteät muinaisjäännökset on esitetty kokonaiskaavan oikeusvaikutteisella liitekartalla. Käytäntö perustuu kaavakartan luettavuuteen ja tarkoituksenmukaiseen mittakaavaan, eikä siinä pyritä esittämään pinta-alaltaan erikokoisia muinaisjäännöksiä eriarvoisina. Koska kiinteät muinaisjäännökset ovat aina ensisijaisesti muinaismuistolain suojaamia, maakuntakaavan merkitys on parhaimmillaankin informatiivinen. Muinaisjäännösten huomioimista maakuntakaavakartalla voidaan tarvittaessa kehittää kaavaehdotukseen.

aina tarkastettava ajantasainen tieto. Kaavakarttaan merkitty tieto on vanhentunutta jo kaavan hyväksymisen aikaan. Museovirasto esittää vaihtoehdon, että 1. vaihemaakuntakartassa esitetään ainoastaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisen VARK-inventoinnin kohteet. Kiinteiden muinaisjäännösten osalta kohteita ei viedä kaavakartalle vaan niiden osalta jää voimaan Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 kaavamääräys, luettelo ja liitekartta, joka sitoo sen aineiston oikeusvaikutteiseen kaava-aineistoon. Suunnittelumääräystä tulisi tarkentaa, että yksityiskohtaisimmassa suunnittelussa on otettava huomioon kaikki tunnetut kiinteät muinaisjäännökset ja ajantasaisin tieto on tarkastettava museoviranomaiselta. Kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain suojeltavia, kaikenlainen niihin luvaton kajoaminen, kaivaminen, peittäminen ja siirtäminen on kielletty. Kaikissa niihin kohdistuvissa suunnitelmissa tulee ottaa yhteyttä alueelliseen vastuumuseoon, Hämeenlinnan kaupunginmuseoon. Ajantasainen tieto muinaisjäännösrekisterin kohteista löytyy Museoviraston verkkosivuilta ja karttapalvelusta osoitteessa https://kartta.museoverkko.fi/.	
Historiallinen tielinja Uusi kaavamerkintä ja kaavamääräys, jolla kumotaan ja korvataan kaikki maakuntakaava 2040 aiemmat merkinnät historiallisista tielinjoista. Kaavamerkinnällä on esitetty keskeisimmät jo keskiajalla käytössä olleet yleiset maantiet Kanta-Hämeen alueella. Kaavaratkaisu perustuu Hämeen liitossa tekeillä olevaan selvitykseen, jossa kartoitetaan maakunnan tärkeimmän keskiajalta periytyvät yleiset maantiet. Selvitys on kaavaluonnosta tehtäessä vielä kesken, joten kaavaluonnoksen ratkaisu perustuu alustaviin tuloksiin. Selvitys valmistuu suunnitelmien mukaan ennen kaavaehdotuksen nähtäville tulemistä. Suunnittelumääräys ohjaa huomioimaan maankäyttöä historiallisten tielinjojen alueella vanha tielinja arkeologisesti ja maisemallisesti arvokkaana kohteena. Teiden hylätyillä osuuksilla tehtäviä toimenpiteitä suunniteltaessa on oltava yhteydessä museoviranomaiseen. Suunnittelusuosituksessa ohjataan kehittämään historiallisten teiden edelleen käytössä olevia osuuksia matkailureitteinä eri liikennemuodoille. Museovirasto puoltaa tätä merkintää mutta huomauttaa, että tieselvityksen sisältämä suojeluarvo perustuu siihen, että sen tulokset kirjataan muinaisjäännösrekisteriin, jolloin kohteiden muinaisjäännösstatus arvioidaan museoviranomaisen toimesta.	Merkitään tiedoksi. Historiallisten teiden selvitystä laaditaan pitäen yhteyttä alueelliseen vastuumuseoon. Selvityksessä ei tehdä maastotöitä, joten kiinteiden muinaisjäännösten määrittely tulee todennäköisesti edellyttämään erillisiä tutkimuksia. Historiallisten teiden kaavamääräystä tarkennetaan niin, ettei arkeologisen suojeluarvon määrittelystä vastaavasta tahosta synny epäselvyyttä.

KOKO ALUETTA KOSKEVAT YLEISMÄÄRÄYKSET, ENERGIATUOTANTO Aurinkovoimalle soveliaita alueita ei esitetä kaavakartalla osa-alue- tai aluevarauksina, vaan alueiden sijoittelua ohjataan yleismääräyksellä: aurinkovoiman tuotantoalueita ja niihin liittyviä energiavarastoja ja -järjestelmiä suunniteltaessa tulee ne sijoittaa ensisijaisesti olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen ja infrastruktuuriin tai niiden läheisyyteen. Sijoittumisessa on vältettävä metsäalueita, luonnontilaisen kaltaisia soita sekä viherrakenteen kannalta merkittäviä alueita. Aurinkovoiman tuotantoalueet toteutuvat yksityiskohtaisemman suunnittelun kautta, joko yleis- tai asemakaavoin tai suunnittelutarveratkaisulla. Suunnittelumääräyksissä olisi ohjaavana mainintana hyvä kiinnittää erityistä huomiota myös kulttuuriympäristö- ja maisema-arvoihin. Tuulivoima-alueet: Vaihemaakunnalla kumotaan maakuntakaava 2040:n tuulivoima-alueet ja kaavamääräykset ja esitetään uusi tuulivoima-alueiden kokonaisuus. Maakunnallisesti merkittäväksi tuulivoima-alueeksi katsotaan vähintään kahdeksan voimalan kokonaisuudet. Maakunnallinen tuulivoimapotentiaalin kartoitus toteutettiin vuonna 2022. Maakuntakaavan luonnokseen valittiin tarkastelujen pohjalta yhteensä 7 aluetta joista 4 on uusia. Maakuntakaavan tuulivoimaratkaisua tarkennetaan ja työstetään edelleen luonnosvaiheessa saadun palautteen perusteella. Myös vaikutusten arviointia tullaan laajentamaan ehdotusvaiheessa. Alueen suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset pysyvään asumiseen, vapaa-ajan asumiseen ja virkistykseen sekä maisema-, kulttuuriympäristö- ja luonnonarvoihin sekä pyrittävä ehkäisemään haitallisia vaikutuksia. Myös tuulivoima-alueiden edellyttämien uusien voimajohtolinjojen toteuttamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota luonto-, maisema-, ja kulttuuriympäristöarvojen turvaamiseen sekä ympäröivään maankäyttöön kohdistuviin vaikutuksiin. Museovirasto pitää vm. määräyksiä korostetusti perusteltuina Kanta-Hämeen maakunnassa, jonka ympäristökuvassa kulttuurimaiseman ja kulttuuriperinnön merkitys on poikkeuksellisen suuri.	Merkitään tiedoksi. Teollisen mittakaavan aurinkovoiman tuotantoa sekä tuulivoimatuotantoa koskevia kaavamääräyksiä voidaan tarkentaa kaavaehdotukseen.
KAAVAN TOTEUTTAMISEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI Kaavaselostuksessa on toteuttamisen vaikutuksia arvioitu kunkin maankäyttömuodon kohdalla erityisesti tilanteissa, joissa maankäyttö muuttuu. Maakuntakaavan alueidenkäyttötavoitteissa korostuvat luonnonvarojen kestävä ja ympäristön huomioon ottava käyttö. Ekologiseen kestävyys huomioon ottaminen on yksi maakuntakaavan sisältövaatimuksista. Ekologinen kestävyys huomioidaan kaavassa kokonaisvaltaisesti sovittamalla luonnonvarat ja ihmistoiminnot yhteen	Merkitään tiedoksi.

mahdollisimman hyvin. Kaava vaikuttaa alueen asukkaisiin pääosin positiivisesti lisäämällä elinkeinotoimintaa, työllisyyttä ja parantamalla liikenne- ja palveluverkostoa. Kulttuuriympäristön (SM, VARK, maisema-alueet VAMA, rakennettu kulttuuriympäristö RKY) suhteen vaikutusarvioinnissa todetaan, että maakuntakaava vaikuttaa kulttuuriympäristön tulevaisuuteen sekä välittömästi että välillisesti. Välittömiä vaikutuksia ovat maiseman suuria rakenteita muuttava maankäyttö sekä kulttuuriympäristön tärkeimpien arvokkaiden piirteiden tunnistaminen ja niiden säilymisen turvaaminen. Välillisiä vaikutuksia ovat kulttuuriympäristötiedon levitys, suunnittelun ohjaus ja hoidon edistäminen. Kulttuuriympäristömerkinnät vaikuttavat rakentamisen laatuun vaikutusalueillaan. Kulttuuriympäristö, niin maisema kuin rakennettu kulttuuriympäristökin ovat arvoja, joita tulee vaalia ja kunnioittaa. Museovirasto pitää esitettyä Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaava-luonnosta hyvin laadittuna, kulttuuriympäristön ja maiseman osalta se täyttää sille asetetut tavoitteet. Ekologisesti kestävään muutokseen tähtäävissä toimenpiteissä se huomioi riittävästi kulttuuriympäristön valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja maakunnan kulttuuriympäristön erityisluonteen sekä tukee ja täydentää Kanta-Hämeen maakuntakaavassa 2040 esitettyjä tavoitteita. Tavoitteiden mukaisissa kaavaratkaisuissa ja kaavamääräyksissä on tuotu esille myös Kanta-Hämeen maakunnan ominaispiirteitä vahva historiallinen perintö ja jatkumo. Kiinteiden muinaisjäännösten osalta Museovirasto esittää toisenlaista kaavaratkaisua.	

Fingrid Oyj Vastine	
Kiitämme lausuntopyynnöstänne ja hyvästä yhteistyöstä kaavaprosessin aikana. Maakunnan alueella on useita kantaverkon nykyisiä voimajohtoja ja sähköasemia sekä käynnissä olevia kehityshankkeita. Ehdotamme kaavaluonnoksen läpikäyntiä maakuntaliiton ja Fingridin välisessä työneuvottelussa kevään 2026 aikana.	Kiitämme lausunnosta. Järjestetään työneuvottelu kevään 2026 aikana.

Caruna Oy Vastine	
Yleisesti energiamurroksen vaikutuksista sähköjakeluun	Kiitämme lausunnosta.

Caruna Oy kiittää mahdollisuudesta lausua Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnosaineistosta.

Caruna Oy näkee, että käynnissä oleva energiamurros tulee merkittävästi muuttamaan sähkökäytön tarpeita ja energiajärjestelmää kokonaisuudessaan Carunan jakelualueilla Riihimäellä, Lopella, Hausjärvellä ja eteläisessä osassa Janakkalaa. Energiaintensiivisen teollisuuden ja sähkökäytön lisääntyminen sekä uusiutuvan energian lisääntyvä määrä edellyttää sähköverkkojen merkittävää kehittämistä lähitulevaisuudessa, mikä merkitsee tarvetta maankäytölle sähköverkkojen tarpeisiin. Merkittävimmät huomiot koskevat suurjännitteisen sähköverkon tarpeita niiden vaatiman suuren tilan vuoksi. Toisaalta erilaiset julkiset sähkökäyttöpalvelut kuten sähköautojen latauspisteet lisäävät sähkökäyttöä ja edellyttävät sähköverkon rakenteiden täydentämistä myös jo rakennetuilla alueilla ja lähempänä asukkaita.

Energiamurrokselle leimallista on kuitenkin muutoksen nopeus, minkä vuoksi kaikkia tulevia tarpeita ei lausuntohetkellä pystytä määrittämään. Siksi on tarpeen korostaa, että Caruna Oy:n lausunto perustuu erityisesti tämänhetkiseen näkemykseen sähköverkon tulevista hankkeista.

Nykyinen suurjännitteinen jakeluverkko

Kanta-Hämeen maakunnan alueella sijaitsee Caruna Oy:n 110 kV:n suurjännitteistä jakeluverkkoa Ypäjän, Jokioisten, Humppilan, Forssan, Tammelan, Lopen, Janakkalan, Hausjärven ja Riihimäen kuntien alueilla liitteiden 1-5 mukaisesti. 110 kV voimajohdot on toteutettu sekä ilmajohtoina että maakaapelina. Olemassa olevat ilmajohtot on esitetty liitteessä punaisilla yhtenäisillä viivoilla ja maakaapeli on merkitty liitteisiin 1 ja 6 erikseen. Olemassa olevat sähköasemat on esitetty punaisilla neliöillä, joiden sisällä on EN-merkintä (eivät ole mittakaavassa).

Carunan sähköasemista Karoliinaa, Herajokea ja Hikiänsuota syötetään Hausjärvellä sijaitsevalta Fingridin Hikiän kantaverkkoasemalta. Vienolan ja Lopen sähköasemat saavat syöttönsä Fingridin Hikiä-Forssa 110 kV:n voimajohdolta. Ryttylän sähköasemaa syötetään Fingridin Hikiä-Vanaja E 110 kV:n voimajohdolta.

Suurjännitteisen jakeluverkon yhteys- ja sähköasematarpeet

110 kV:n alustavat yhteys- ja sähköasematarpeet on esitetty liitteissä 6-9, missä uudet voimajohtotarpeet on esitetty punaisella katkoviivalla ja uusi sähköasematarve on merkitty karttaan keltaisella neliöllä, jonka sisällä on EN-merkintä. Olemassa olevat sähköasemat on esitetty punaisilla neliöillä, joiden sisällä on EN-merkintä. Sähköasemamerkinnot eivät ole mittakaavassa.

Caruna Oy on tunnistanut alustavan tulevan tarpeen 110 kV voimajohtoille välille Fortum Waste Solutions:n Ekokemin sähköasema – Vienolan sähköasema – Herajoen sähköasema. Mahdollisia

Järjestetään työneuvottelu, missä käydään läpi Carunan esittämät tarpeet sähköverkon kehittämiseksi.

tulevia 110 kV:n voimajohtotarpeita on myös tunnistettu nykyisten Hikiä-Niinistö, Matinsuo-Loppi sekä Forssa-Somero voimajohtojen rinnalle. Alustavia voimajohtotarpeita on myös tunnistettu Ypäjäältä Oripään suuntaan ja Taipaleen liityntäpisteeltä Fingridin voimajohdon suuntaisesti Forssan sähköaseman suuntaan. Edellä mainittujen yhteystarpeiden osalta tarkempaa voimajohdon reittisuunnittelua ei ole vielä tehty. Lisäksi Carunalla on tarve uudelle sähköasemalle Vienolan ja Herajoen sähköasemien välille tulevaisuudessa rakentuvan voimajohdon keskivaiheille.

Muuta huomautettavaa

Caruna Oy huomauttaa, että Carunan tulevia 110 kV:n sähköverkon voimajohtoyhteys- ja sähköasematarpeita ei ole otettu huomioon kaavakartassa osallistumis- ja arviointisuunnitelman lausunnosta huolimatta. Täten toistamme OAS-vaiheen lausunnon ja pyydämme, että kaavakarttaan merkitään Carunan tulevat sähköasematarpeet EN-merkinnällä (energiahuollon alue). 110 kV:n voimajohtojen osalta pyydämme myös, että tulevat voimajohtotarpeet merkitään kaavakarttaan z-merkinnällä (ohjeellinen uusi voimajohtotarve). Esimerkiksi Herajoki-Vienola 110 kV voimajohtotarve on huomioitu Riihimäen yleiskaavassa 2050 (<https://www.riihimaki.fi/asu-ja-rakenna/kaavoitus/yleiskaavoitus/yleiskaava-2050/>).

Edellä mainitun vuoksi ehdotamme, että järjestetään vuoden 2026 aikana Kanta-Hämeen liiton ja Carunan välinen työneuvottelu.

Toivomme saada lausua kaavoitusprosessin seuraavissa vaiheissa

Lausunnon liitteenä on yhdeksän kappaletta karttoja Caruna Oy:n nykyisistä ja alustavista voimajohtotarpeista ja sähköasemista.

Metsähallitus

Vastine

Metsähallituksen lausunto Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta
Maakuntahallitus hyväksyi kokouksessaan 15.12.2025 vaihemaakuntakaavan luonnoksen laitettavaksi nähtäville. Metsähallitus on tutustunut Kanta-Hämeen 1. vaihemaakuntakaavan luonnokseen ja lausuu seuraavaa:

Kanta-Hämeen maakuntakaavan tarkoitus on osaltaan toteuttaa "Kun toimeen tartutaan" 2026-2029-maakuntaohjelman tavoitteita. Maakunta kaava käsittelee maakuntaohjelman kaikkia

Kiitämme lausunnosta.

Kaavaselostusta voidaan täydentää esitetyllä tavalla.

teemakokonaisuuksia. Sisällöllinen painotus on liikennejärjestelmän ja -verkon kehittämistä mahdollistavissa ratkaisuisa. Aurinkovoima-alueita ei esitä kaavakartalla, mikä on maakuntakaavoissa yleinen käytäntö. Sen sijaan aurinkovoiman sijoittamista ohjataan yleismääräyksellä, joka noudattelee Orpon hallitusohjelmaan kirjattuja periaatteita. Metsähallitus täydentää aurinkovoiman arvioituja vaikutuksia siten, että turvetuotannosta vapautuneilla alueilla rakentamisaikaiset vesistön kuormitusvaikutukset on syytä huomioida hankesuunnittelussa erityisen huolellisesti. Toisaalta tällaisiin kohteisiin voi liittyä myös lupaavia mahdollisuuksia hiilensidonnan voimistamiseksi. Innovatiiviset ratkaisut voivat myös mahdollistaa aurinkovoima-alueen toimimisen samanaikaisesti kosteikkona. Ekologisen verkoston luonnon ydinalueita on osoitettu maakunnan laajimpien suojelualueiden tuntumaan, mitä Metsähallitus pitää hyvänä ratkaisuna. Laajemmat aluekokonaisuudet säilyttävät todennäköisemmin useille lajeille riittävän elinympäristön. Kaasulinjan yhteystarpeen linjauksesta ei näytä aiheutuvan luonnonsuojelualueille merkittäviä vaikutuksia maakuntakaavan tarkkuudella tarkasteltuna. Linjausta osoittava merkintä sijoittuu lähelle Lintulanmäen METSO-kohdetta, joka on tarkoitettu perustettavaksi lakisääteiseksi luonnonsuojelualueeksi. Kohteen luontoarvojen säilyminen on huomioitava tarkemmassa suunnittelussa.	
Tuulivoima-alueiden sijoittelu on Natura 2000- ja muiden luonnonsuojeluun varattujen alueiden näkökulmasta pääosin onnistunut ja niihin kohdistuvat haitat jäävät todennäköisesti vähäisiksi. FCG:n selvityksessä (Tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden selvitys Kanta-Hämeen maakunnan alueelta, FCG 1.11.2022) on todettu, että "suojelualueisiin ja niissä esiintyviin lajeihin kohdistuvat merkittävät vaikutukset eivät ole todennäköisiä". Selvityksen liitteenä olevissa kohdekorteissa on kuitenkin useiden kohteiden osalta todettu Natura-arvioinnin tarve. Kaikki kaavaratkaisuun sisältyvät uudet tv-kohteet edellyttävät selvityksen mukaan Natura-arviointia. Arvioinnin tarve perustuu etäisyyteen tv-kohteesta sekä SPA/SAC-statukseen. Metsähallitus huomauttaa lisäksi, että Pehkijärven Natura-alueeseen (FI0344006, SPA) kohdistuu potentiaalisesti useiden hankkeiden yhteisvaikutus. Pehkijärven suojeluperusteena on useita uhanalaisia lintuvesilajeja. Kaavaselostuksen vaikutusarviointia käsittelevään lukuun 8, sekä tv-alueita koskevaan suunnittelumääräykseen tulee selvyiden vuoksi lisätä, että uudet tv-kohteet edellyttävät LSL 35§:n mukaista Natura-arviointia, mikä tehdään hankekohtaisessa suunnittelussa YVA-menettelyjen yhteydessä.	Natura-arvioinnin tarpeellisuutta uusien tuulivoima-alueiden yhteydessä tullaan tarkentamaan kaavaehdotuksessa.

Kaikkien tuulivoima-alueiden nimet kaavaselostuksessa eivät vastaa FCG:n selvityksessä käytettyjä nimiä. Nimeämistä voisi yhtenäistää. Energiansiirtoyhteyksien vaikutusten kuvaamiseen tulee lisätä niiden elinympäristöjä pirstova vaikutus, mikä on puustoisia liikkumis- ja leviämisyhteyksiä vaativien lajien, kuten liito-oravan kannalta huomionarvoista.	Uusien tuulivoimaloiden nimeäminen paikallisille merkityksellisellä nimellä on haastavaa, eikä monille alueille ole vakiintuneita nimiä. Nimeämistä pyritään yhtenäistämään kaavaehdotukseen. Vaikutusten arviointia täydennetään mainituilta osin.

Lupa- ja valvontavirasto	Vastine
Hämeen liitto on pyytänyt Lupa- ja valvontavirastolta lausuntoa Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta 20.2.2026 mennessä. Maakuntakaavan valmisteluaineistosta Hämeen ja Uudenmaan ELY-keskukset (jäljempänä ELY-keskus) antoivat asiasta 8.5.2024 yhteisen lausunnon (HAMELY/852/2024). Vaihemaakuntakaavan aloitusvaiheessa ELY-keskus osallistui 23.10.2024 kaavan aloitusvaiheen viranomaisneuvotteluun. ELY-keskusten ympäristötoimialan lupa- ja valvontatehtävät ovat siirtyneet 1.1.2026 alkaen käynnistyneeseen valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon. Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (530/2025) mukaan virasto tehtävänä on muun ohella ympäristötoimiala, johon sisältyy ympäristönsuojelun, luonnonsuojelun, rakentamisen ja vesien- ja merenhoidon lupa-, ohjaus-, suunnittelu- ja valvontatehtäviä, vesitalousasioiden lupa- ja valvontatehtäviä, alueidenkäytön tukemis- ja valvontatehtäviä sekä ympäristövaikutusten arviointiin liittyviä tehtäviä ja muita ympäristön käyttämistä ja suojelua koskevia tehtäviä. Tämän vuoksi Lupa- ja valvonta virasto lausuu nyt kyseessä olevasta maakuntakaavan luonnoksesta. Virastouudistuksen seurauksena liikennejärjestelmän ja maanteiden osalta lausunnonantaja on Sisä-Suomen Elinvoimakeskus.	Hämeen liitto kiittää Lupa- ja valvontavirastoa seikkaperäisestä lausunnosta.
1 1. vaihemaakuntakaavan tavoitteet Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Tähän pyritään hyödyntämällä nykyisiä rakenteita, edistämällä elinympäristön laadun parantamista ja luonnon	Merkitään tiedoksi.

voimavarojen kestävää käyttöä. Maankäyttöratkaisuilla tuetaan ja edistetään uusiutuviin energialähteisiin nojautuvaa energiantuotantoa, päästöjen vähentämistä sekä pyrkimystä vähähiiliseen talouteen. Liikenteen aluevarauksilla pyritään turvaamaan kestävä ja turvallinen palvelutaso arjen liikkumiselle sekä elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuus taloudellisesti ja tehokkaasti.

Vaihemaakuntakaavan keskeisenä sisältönä on 3 aihealuetta:

1 Puhdas siirtymä

- tuulivoima
- aurinkovoima
- vetytalouden mahdollisuudet
- pienydinvoiman mahdollisuudet
- energian siirtoverkosto
- bioterminaaliverkosto
- luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- ekologisen verkoston kriittiset kohdat

2 Kestävä liikkuminen

- liikenneväylien estevaikutukset
- pyöräliikenteen tavoiteverkko
- kestävät matkaketjut
- liikenteen ja logistiikan solmupisteet
- raideliikenteen kehittäminen ja kapasiteetin lisääminen nykyisissä maastokäytävissä
- sujuva, turvallinen ja kestävä liikennejärjestelmä

3 Kulttuuriympäristö

- valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet
- maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö
- valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset alueet (VARK)

Hämeen liiton asettamat tavoitteet vaihemaakuntakaavalle saavat perusteet maakuntaohjelman lisäksi alueidenkäyttölain (AKL 132/1999) yleisistä tavoitteista, alueidenkäytön suunnittelun tavoitteista ja valtakunnallista alueidenkäyttötavoitteista. Alueidenkäyttölain 28.1 § mukaan maakuntakaavaa laadittaessa on valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet otettava huomioon alueidenkäyttölain mukaisesti. AKL 28.2 §:n mukaan tulee luonnonsuojelulain (LSL 9/2023) mukaisten luonnonsuojeluohjelmien ja päätösten olla ohjeena kaavaa laadittaessa. Edelleen AKL 28.3 §:ssä säädetään, mitä näkökulmia on maakuntakaavaa laadittaessa erityisesti huomioitava.

2 1. vaihemaakuntakaavan esitystapa Vaihemaakuntakaava esitetään koko maakunnan laajuisella kartalla 1:100 000 mittakaavassa. Kaavasta on nähtävillä luonnoksena 3 karttaesitystä, jotka ovat: - kaavaluonnos - voimassa olevasta kaavasta kumottavat merkinnät - kaavaluonnoksen ja voimaan jäävien kaavamerkintöjen epävirallinen yhdistelmä Lisäksi aineistoon kuuluu luonnos kaavaselostuksesta. Kaavamerkinnät on esitetty kaavakartalla, mutta kaavamääräykset ovat annettu ainoastaan kaavaselostuksen kirjauksina. Esitys- ja menettelytapa on muutettava siten, että kaavamerkinnät ja -määräykset esitetään kartalla tai erillisenä asiakirjana. Asia koskee myös kumottavia merkintöjä ja määräyksiä. Kaavaselostuksessa kaavamerkintöjä seuraa niitä koskevan kaavaratkaisun kuvaus perusteluineen sekä vaikutusten arviointi. Menettely helpottaa kaavan ymmärtämistä ja luettavuutta. Kaavakartan selitteissä tulee olla merkintä kuntarajoista. Alueidenkäyttölain (132/1999) 29 §:n (23.3.2023) mukaan maakuntakaava laaditaan valtakunnallisesti yhteentoimivassa tietomallimuodossa. Maakuntakaava koostuu kaavakohteista ja kaavamääräyksistä. Maakuntakaavan kaavakohteet ja -määräykset esitetään valtakunnallisesti vakiomuotoisena kartalla ja tarvittaessa erillisenä asiakirjana. Laki maankäyttö- ja rakennuslain muuttamisesta (432/2023) mahdollistaa, että maakunnan liitto voi kuitenkin yksittäisen kaavan tai tonttijaon laatimisen osalta soveltaa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä vuoden 2028 loppuun. Hämeen liitto päättänyt soveltaa lain suomaa mahdollisuutta ja vaihemaakuntakaava laaditaan soveltaen aiempaa säädöstä maakuntakaavan esitystavasta. Sen mukaisesti kaavan esitystapaan kuuluu kaavamerkinnät ja -määräykset. Kaavaselostuksessa käytetään ilmaisia sekaisin ja sattumanvaraisesti. Kaavaselostus ja muut mahdolliset liiteasiakirjat tulee laatia siten, että ilmaisu on valitun linjan mukaista ja yhtenäistä. Näin ollen asiakirjoissa puhutaan vain kaavamerkinnöistä ja -määräyksistä.	Kaavamääräyksistä tullaan laatimaan erillinen luettelo kaavaehdotukseen. Kaavaluonnoksen kartoilla kuntarajat on mainittu osana kartan tausta-aineistojen merkkien selitettä. Alueidenkäyttölain vuoden 2023 muutoksen mukaan kaavat laaditaan viimeistään vuodesta 2029 alkaen valtakunnallisesti yhteentoimivassa tietomallissa. Lakimuutoksen yhteydessä termistöä on myös täsmennetty. Hämeen liitto on osallistunut tietomallimuotoisen kaavoituksen käyttöönottoon tähtäävään kehittämishankkeeseen ja seurannut tiiviisti tietomallimuotoisen kaavoituksen valmistelua. Termien käytön sekavuus on todettu valtakunnalliseksi ongelmaksi. Kaavaselostuksessa käytettyä termistöä tullaan tarkistamaan kaavaehdotuksessa niin, ettei ristiriitaisuuksia kaavassa sovellettavan lain kanssa ilmene.
3 Puhdas siirtymä 3.1 Tuulivoima	Korjataan luonnonsuojelulain tekstit viittaamaan voimassa oleviin säännöksiin.

FCG Finnish Consulting Group Oy on laatinut maakuntakaavan laatimista varten 1.11.2022 tuulivoimatuotantoon soveltuvien alueiden selvityksen Kanta-Hämeen maakunnan alueelta. Selvityksessä todetaan osan potentiaalisista energiantuotantokohteista edellyttävän luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista Natura-arviointia. Selvityksen laatimisen jälkeen luonnonsuojelulaki on muuttunut. Voimassa oleva luonnonsuojelulaki (9/2023) on tullut voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2023. Uuden säädöksen mukaan hankkeen tai suunnitelman Natura-vaikutusten arviointi tehdään luonnonsuojelulain 35 §:n perusteella. Kaavan asiakirjoissa tulee kiinnittää huomiota, että viittaukset liittyvän voimassa oleviin säädöksiin.

Kaavaselostus s. 65.: Kaavaratkaisun kuvauksen ja perustelujen alussa on kirjoitusvirhe, joka on syytä korjata.

Kaavaselostus s. 69.: Ohjausvaikutus ja toteutus-otsikon alla on todettu, että tuulivoimaloiden alue vaatii YVA- lain mukaisen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn aina, kun yksittäisten laitosten lukumäärä on vähintään viisi tai kokonaisteho vähintään 45 MW. (Tämä YVA- lain liitteen 1 lailla 829/2025 muutettu e-alkohta tulee voimaan 1.1.2026). Asiakohdassa mainittu lakimuutos on tullut voimaan ja aikamuodon voi korjata. Samassa kappaleessa arvaillaan myös mahdollisen alueidenkäyttölain muutoksen myötä tulevia uusia tuulivoimaa ohjaavia säädöksiä. Voi olla tarpeetonta arvailla kaavaselostuksessa mahdollisia tulevia lakimuutoksia.

Kaavaselostus s. 94 : Tuulivoima-alueista tulee luoda arvio tuulivoima-alueiden yhteisvaikutuksista. Asiassa tulee huomioida myös mahdolliset viereiset tuulivoima-alueet naapurimaakunnissa.

3.1.1 Tuulivoimaloiden alue, Niinimäki

Kunta: Hattula

Kaavaselostus s. 68

tv. alue nro 17. Tuulivoimaselvitys s. 95, selvityksessä alueen nimi: Valkeasuo

Alueelle on vireillä osayleiskaava enimmillään 12 tuulivoimalan rakentamiseksi.

Vaihemaakuntakaavanluonnoksen aluerajaus perustuu osayleiskaavan luonnokseen. Kaavaluonnos sekä ympäristövaikutusten arviointi valmistui 2025. Alue ei sisälly voimassa olevaan maakuntakaavaan.

Maisemaan ja kulttuuriperintöön liittyen tuulivoimaselvityksessä on todettu, että lähialueella, eli alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Hämeen härkätie. Alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Kanajärven talo ja Hämeen Härkätie sekä 14 maakunnallisesti arvokkaita maisema ja kulttuuriympäristö kohdetta. Lähialuevyöhykkeellä tuulivoima- aluetta kohti suuntautuneissa avotiloissa tuulivoimala on todella hallitseva elementti maisemassa.

Tuulivoima-alueiden osalta vaikutusten arviointi on luonnosvaiheessa ollut hyvin keskeneräinen. Selostusta tullaan täydentämään ehdotusvaiheeseen mennessä.

Alueidenkäyttölain uudistusta on haluttu osin ennakoida jo tässä vaiheessa, koska on hyvinkin todennäköistä, että vaihemaakuntakaavan tulee loppujen lopuksi noudattaa alueidenkäyttölain uudistuksen mukaisia säädöksiä.

Täsmennetään voimajohtolinjojen maanomistusolojen kuvausta, jotta asianosaisille ei synny harhaanjohtavaa käsitystä voimajohtolinjojen alle jäävän alueen käytön rajoituksista.

Ekologisen verkoston kriittisiä yhteyksiä on esitetty myös voimassa olevassa Kanta-Hämeen kokonaismaakuntakaavassa. Yhdessä maakuntakaavat muodostavat kattavan kokonaisuuden teeman osalta.

Voimala on riittävän suurissa tuulivoima-alueita kohti suuntautuneissa avotiloissa huomiota herättävä elementti maisemassa.

Tuulivoimaselvityksessä todetaan, että alueen pohjoisreunalla ja sen läheisyydessä sijaitsee sääksen pesiä.

Tuulivoima-alueella arvioidaan olevan vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteissa mainittuihin lajeihin. Tarveharkinnan johtopäätöksenä todetaan, että luonnonsuojelulain 65§:n mukainen Natura-arviointi tarvitsee tehdä.

Maakuntakaavaluonnoksessa suunnittelualueen laajuus on muuttunut tuulivoimaselvityksen aluerajauksesta. Kaavaselostuksessa ei ole arvioitu tuulivoimatuotantoalueen vaikutuksia ja alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä. Kaavaselostuksen (s.94) yleinen kuvaus tuulivoimatuotannon ympäristövaikutuksista ei anna perusteita alueen osoittamiselle tuulivoimatuotantoalueeksi. Kaavaselostuksesta tulee löytyä tarkempi kuvaus alueen edellytyksistä tuulivoimatuotantoon ja vaikutusten arvio kaavan mahdollistamasta toiminnasta.

3.1.2 Tuulivoimaloiden alue, Haarankorpi

Kunta: Tammela

Kaavaselostus s. 68

tv. alue nro 15. Tuulivoimaselvitys s 89

Maisemaan ja kulttuuriperintöön liittyen tuulivoimaselvityksessä on todettu, että lähialueella, eli alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee valtakunnallisesti arvokas maisema-alue Mustila-Porras-Kaukolanharju. Alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Mustialan maanviljelysopisto, Saaren kartano ja kansanpuisto, Teuron kylä, Tammelan kirkko ja Forssan teollisuusyhdyskunta sekä 25 maakunnallisesti arvokaita maisema ja kulttuuriympäristö kohdetta. Lähialuevyöhykkeellä tuulivoima-alueita kohti suuntautuneissa avotiloissa tuulivoimala on todella hallitseva elementti maisemassa.

Voimala on riittävän suurissa tuulivoima-alueita kohti suuntautuneissa avotiloissa huomiota herättävä elementti maisemassa.

Tuulivoima-alueella arvioidaan olevan vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteissa mainittuihin lajeihin. Tarveharkinnan johtopäätöksenä todetaan, että luonnonsuojelulain 65§:n mukainen Natura-arviointi tarvitsee tehdä.

Maakuntakaavaluonnoksessa suunnittelualueen laajuus on muuttunut tuulivoimaselvityksen aluerajauksesta. Kaavaselostuksessa ei ole arvioitu tuulivoimatuotantoalueen vaikutuksia ja alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä. Suunnitellulla tuulivoimatuotantoalueella runsaasti yhteensovittamistarpeita luontoarvojen kanssa.

Kaavaselostuksen (s.94) yleinen kuvaus tuulivoimatuotannon ympäristövaikutuksista ei anna perusteita alueen osoittamiselle tuulivoimatuotantoalueeksi. Kaavaselostuksesta tulee löytyä

tarkempi kuvaus alueen edellytyksistä tuulivoimatuotantoon ja vaikutusten arvio kaavan mahdollistamasta toiminnasta.

3.1.3 Tuulivoimaloiden-alue, Vehmaankulma

Kunta: Tammela, Hämeenlinna

Kaavaselostus s. 68

tv. alue nro 13. Tuulivoimaselvitys s. 83, Tuulivoimaselvityksessä alueen nimi: Saarisuo Maisemaan ja kulttuuriperintöön liittyen tuulivoimaselvityksessä on todettu, että lähialueella, eli alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsevat valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Mustila-Porras-Kaukolanharju ja Hämeen härkätie. Alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hanke-alueesta sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Saaren kartano ja kansanpuisto, Teuron kylä, Topenon ja Vojakkalan kylät ja Hämeen Härkätie sekä 10 maakunnallisesti arvokkaita maisema ja kulttuuriympäristö kohdetta. Lähialuevyöhykkeellä tuulivoima-aluetta kohti suuntautuneissa avotiloissa tuulivoimala on todella hallitseva elementti maisemassa. Voimala on riittävän suurissa tuulivoima-aluetta kohti suuntautuneissa avotiloissa huomiota herättävä elementti maisemassa.

Alueen länsipuolella alle 2 kilometrin etäisyydellä sijaitsee sääksen pesä.

Tuulivoima-alueella arvioidaan olevan vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteissa mainittuihin lajeihin. Tarve-harkinnan johtopäätöksenä todetaan, että luonnonsuojelulain 65§:n mukainen Natura-arviointi tarvitsee tehdä.

Maakuntakaavaluonnoksessa suunnittelualueen laajuus on muuttunut tuulivoimaselvityksen aluerajauksesta. Kaavaselostuksessa ei ole arvioitu tuulivoimatuotantoalueen vaikutuksia ja alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä. Kaavaselostuksen (s.94) yleinen kuvaus tuulivoimatuotannon ympäristövaikutuksista ei anna perusteita alueen osoittamiselle tuulivoimatuotantoalueeksi. Kaavaselostuksesta tulee löytyä tarkempi kuvaus alueen edellytyksistä tuulivoimatuotantoon ja vaikutusten arvio kaavan mahdollistamasta toiminnasta.

3.1.4 Tuulivoimaloiden-alue, Pappilanlääni

Kunta: Loppi

Kaavaselostus s. 68

tv. alue nro 10. Tuulivoimaselvitys s. 83, Tuulivoimaselvityksessä alueen nimi: Saarisuo Maisemaan ja kulttuuriperintöön liittyen tuulivoimaselvityksessä on todettu, että alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Lopen vanha kirkonmäki ja Topenon ja Vojakkalan kylät sekä 8 maakunnallisesti arvokkaita maisema ja kulttuuriympäristö kohdetta. Lähialuevyöhykkeellä tuulivoima-aluetta kohti suuntautuneissa avotiloissa tuulivoimala on todella hallitseva elementti maisemassa. Voimala on

riittävän suurissa tuulivoima-aluetta kohti suuntautuneissa avotiloissa huomiota herättävä elementti maisemassa.

Luonnonympäristöstä on todettu, että alle kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee Maakylän - Räyskälän alue (SAC) sekä Karjusuo (SAC) Natura-alue. Alueen eteläpuolella sijaitsee 2-luokan pohjavesialuetta. Alueen länsireunalla sijaitsee sääksen pesiä.

Tuulivoima-alueella arvioidaan olevan vaikutuksia Natura-alueen suojeluperusteissa mainittuihin lajeihin. Tarve-harkinnan johtopäätöksenä todetaan, että luonnonsuojelulain 65§:n mukainen Natura-arviointi tarvitsee tehdä.

Maakuntakaavaluonnoksessa suunnittelualan laajuus on muuttunut tuulivoimaselvityksen aluerajauksesta. Kaavaselostuksessa ei ole arvioitu tuulivoimatuotantoalueen vaikutuksia ja alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä. Suunnitellulla tuulivoimatuotantoalueella runsaasti yhteensovittamistarpeita luontoarvojen kanssa.

Kaavaselostuksen (s.94) yleinen kuvaus tuulivoimatuotannon ympäristövaikutuksista ei anna perusteita alueen osoittamiselle tuulivoimatuotantoalueeksi. Kaavaselostuksesta tulee löytyä tarkempi kuvaus alueen edellytyksistä tuulivoimatuotantoon ja vaikutusten arvio kaavan mahdollistamasta toiminnasta.

3.1.5 Tuulivoimaloiden-alue, Löyttymäki-Hietoinen

Kunta: Hausjärvi, Janakkala, Hämeenlinna

Kaavaselostus s. 69

tv. alue nro 7. Tuulivoimaselvitys s. 67, Tuulivoimaselvityksessä alueen nimi: Isosuo

Maisemaan ja kulttuuriperintöön liittyen tuulivoimaselvityksessä on todettu, että alle seitsemän kilometrin etäisyydellä hankealueesta sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Oitin rautatieasema ja Mommilan kartanomaisema sekä 14 maakunnallisesti arvokkaita maisema ja kulttuuriympäristö kohdetta. Lähialuevyöhykkeellä tuulivoima-aluetta kohti suuntautuneissa avotiloissa tuulivoimala on todella hallitseva elementti maisemassa. Voimala on riittävän suurissa tuulivoima-aluetta kohti suuntautuneissa avotiloissa huomiota herättävä elementti maisemassa.

Maakuntakaavaluonnoksessa suunnittelualan laajuus on muuttunut tuulivoimaselvityksen aluerajauksesta. Kaavaselostuksessa ei ole arvioitu tuulivoimatuotantoalueen vaikutuksia ja alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä. Suunnitellulla tuulivoimatuotantoalueella runsaasti yhteensovittamistarpeita luontoarvojen kanssa.

Kaavaselostuksen (s.94) yleinen kuvaus tuulivoimatuotannon ympäristövaikutuksista ei anna perusteita alueen osoittamiselle tuulivoimatuotanto-alueeksi. Kaavaselostuksesta tulee löytyä tarkempi kuvaus alueen edellytyksistä tuulivoimatuotantoon ja vaikutusten arvio kaavan mahdollistamasta toiminnasta.

3.2 Aurinkovoima Kaavaselostus s. 34 - 6.1 Koko aluetta koskevat yleismääräykset Teollisen mittakaavaan aurinkoenergian tuotanto Suunnittelumääräyksessä on huomioitu ekologiset yhteydet. Suunnittelumääräyksessä voi harkita ohjausta myös estevaikutusten välttämistä erityisesti silloin, kun on kyse laajasta tuotantoalueesta. Suunnittelumääräyksen ohjausvaikutuksesta ja todetaan, että vuonna 2026 voimaan tulevassa alueidenkäyttölain uudistuksessa todennäköisesti määrätään, että vähintään 50 hehtaarin kokoisten aurinkovoimaloiden rakentaminen edellyttäisi aina yleis- tai asemakaavoitusta. Asiakohdassa ei tule tehdä arvailuja tulevasta säädöksistä. Otsikon sisältöä koskeva ohjeistus tulee antaa voimassa olevan lain mukaisesti.	Estevaikutuksien huomioiminen voidaan harkita lisättäväksi kaavamääräykseen. Arvailuja on katsottu tarpeelliseksi esittää kaavan ollessa luonnosvaiheessa ja uuden lain tullessa suunnitelmien mukaan voimaan ennen kaavan hyväksymistä, koska tässä tapauksessa lakimuutos voi muuttaa kaavaratkaisua. Kaavaehdotus tullaan laatimaan nähtävilläoloajankohdan mukaisen voimassa olevan lain mukaisesti ja arvailut tullaan poistamaan tekstistä.
3.3 Vety Vetytalouden osalta on hyvä huomioida jo suunnittelun alkuvaiheessa, että vastaanottavalla jätevedenpuhdistamolla on kapasiteettia vastaanottaa tuotantoprosessissa syntyvät jätevedet. 3.4 Energian siirtoverkosto 3.4.1 Kaasulinjan yhteystarve Jos merkintään ei liity AKL 33 §:n mukaista rakentamisrajoitusta, niin sitä ei tarvitse erikseen mainita. 3.4.2 Voimajohtolinjat, EN Kaavaselostus s. 64 Selostuksessa on maininta, että pylväiden ja voimajohtojen alle jäävät alueet pysyvät maanomistajan omistuksessa ja hallinnassa. Linjan toteutuksesta ja ylläpidosta kuitenkin seuraa, että maanomistajan hallinta energiansiirtolinjan alueella on rajoitettua. Maanomistajan hallintaoikeuden rajoitus todetaan tekstissä myöhemmin, mutta tekstin alussa syntyy virheellinen vaikutelma siitä, että sähkölinjalla ei olisi vaikutusta maanomistajan hallitsemaan kiinteistöön.	Vetyteollisuuden sijaintipaikkoja ei ole maakuntakaavassa varsinaisesti osoitettu. Jätevedenpuhdistamojen ja muiden verkostojen huomioiminen on kuntatason suunnittelussa huomioitava seikka. Jos kaasulinjan merkintään ei liity rakentamisrajoitusta, tulee siitä Hämeen liiton näkemyksen mukaan selkeyden vuoksi nimenomaan mainita. Hämeen liiton näkemyksen mukaan rakentamisrajoitus koskee myös johtoalueita, vaikka ne kaavakartalla esitetäänkin viivoina. Kaavaselostuksen tekstiä maanomistajan oikeuksista selvennetään ehdotuksen mukaisesti.
3.5 luonnon monimuotoisuuden edistäminen Vaikutusten arvioinnissa on tunnistettu yleispiirteisesti kaavamerkintöjen luonnonympäristöön kohdistuvat vaikutukset. Kaavasunnitelmassa vaikutukset ovat arvioitu vielä puutteellisesti ja vaikutusten arvioinnin esitetään täydentyvän kaavaehdotusvaiheessa. Lupa- ja valvontavirasto	Tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointia tullaan parantamaan ehdotusvaiheeseen

toteaa, että kaavaehdotusta laadittaessa tulee arvioida kattavasti kaavamerkintöjen vaikutukset erityisesti Natura 2000-alueisiin, ja kehottaa tarkastelemaan perusteellisesti luonnonsuojelulain (9/2023) 35 §:n mukaisen Natura-arvioinnin tarvetta eri kaavamerkintöjen suhteen, huomioiden myös mahdolliset yhteisvaikutukset. Erityisesti tuulivoima-alueilla ja uusilla tai parannettavilla tie- tai ratayhteyksillä voi olla todennäköisesti Natura 2000 -alueille ulottuvia merkittäviä vaikutuksia. **Mikäli todennäköisesti merkittäviä heikentäviä vaikutuksia ei maakuntakaavassa voida poissulkea, on luonnonsuojelulain 35 §:n mukainen arviointi tehtävä maakuntakaavoituksen yhteydessä.**

Lupa- ja valvontavirasto huomauttaa, että maakuntakaavan tuulivoimaselvityksessä tarkastelujen tuulivoima-alueiden vaikutusalueella sijaitsevilla Natura 2000 -alueissa ja alueiden todetuissa suojeluperusteissa on virheitä sekä puutteita, ja Natura-arvioinnin tarpeen tunnistamisen ja mahdollisen Natura-arvioinnin tulee perustua määriteltyihin suojeluperusteisiin. Tuulivoimaloiden osalta uutena osoitettavien alueiden lisäksi tulee tunnistaa jo aiemmin maakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden mahdolliset todennäköisesti merkittävät vaikutukset. Tuulivoimaselvityksessä maakuntakaavaan osoitettavien tuulivoima-alueiden vaikutusalueilta on tunnistettu erityisesti linnustollisia arvoja. Vaikutusten arvioinnissa tulee tunnistaa ja kuvata kohteisiin kohdistuvat vaikutukset maakuntakaavan mahdollistamalla tarkkuudella. Lajihavaintojen osalta Lupa- ja valvontavirasto kehottaa käyttämään ajantasaista rekisteritietoa. Kaavaselostuksessa on syytä tuoda ilmi jatkosuunnittelussa huomioitavat merkittävät jatkoselvitys- ja arviointitarpeet

Maakuntakaavaluonnoksessa on osoitettu ekologisen verkoston ydinalueita ja maanteiden ylittäviä tai alittavia suunniteltuja ekologisia yhteyksiä. Lupa- ja valvontaviraston näkemyksen mukaan yksittäisten ali- ja ylikulkuyhteyksien lisäksi maakuntakaavassa tulee huomioida ekologinen verkosto vahvemmin, ja turvata verkoston kannalta kriittiset yhteydet riittävin kaavamerkinnöin ja -määräyksin. Kriittisten viheryhteyksien turvaaminen on erityisen tärkeää laajentuvan ja tiivistyvän kaupunkirakenteen alueilla. Lupa- ja valvontavirasto huomauttaa, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät edistämään luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä. Kanta-Hämeen viheryhteyksien jatkuvuus maakunnan sisällä ja maakuntarajojen yli tulee huomioida kaavaratkaisussa. Ekologisen verkoston ydinalueiden osalta Lupa- ja valvontavirasto toteaa, että maakuntakaavaan osoitetut alueet poikkeavat useilta osin Hämeen ekologisen verkoston selvityksessä todetuista edustavista ydinalueista. Kaavaratkaisua tulee tältä osin perustella ja edustaville ydinalueille osoitetun maankäytön vaikutukset viherverkostoon on syytä tunnistaa.

3.6 Ekologisen verkoston kriittiset kohdat
Kaavaselostus s. 36–40
Ekologinen verkosto ja viheryhteydet

mennessä. Arvioinnit ovat vielä kovin puutteellisia.

Tuulivoima-alueiden rajauksia suunniteltaessa on hyödynnetty esimerkiksi petolintujen osalta lajitietokeskuksen viranomaispalveluita.

Lainvoimaisessa kokonaismaakuntakaavassa 2040 on huomioitu ja merkitty kriittiset ekologiset yhteystarpeet, joita ekologisen verkoston ydinalue ja ekologinen yhteys -merkinnät täydentävät. Yhdessä maakuntakaavat muodostavat kattavan kokonaisuuden.

Harkitaan teemakartan laatimista, missä olisi mukana koko ekologinen verkosto ja sen kaikki merkittävimmät yhteydet.

Ekologisen verkoston ydinalueet on suunnitteluvaiheessa rajattu siten, että niihin ei merkittävässä määrin sisälly ristiriitaista maankäyttöä.

Ekologisen verkoston ydinalue Kaavamerkinnoista jää kaavaselostuksen perusteella epätietoisuus, että ovatko ekologisen verkoston ydinalueet ja yhteydet kehittämisperiaate- vai osa-aluemerkintöjä? Kaavamerkintä ekologisten verkostojen ydinalueista kaipaa ohjauksen tueksi kaavamääräyksen. Kaavamerkintää olisi perusteltua sisällyttää tavoite, jonka tukemana ekologisten ydinalueiden väleillä olisi viheryhteyksiä.	Ekologisen verkoston ydinalueet ovat luonteeltaan osa-aluemerkintöjä. Merkinnällä luonnosvaiheessa ollutta kaavasuosituksista tullaan tarkentamaan ja mahdollisesti muuttamaan kaavamääräykseksi palautteen perusteella kaavaehdotukseen.
4 Kestävä liikkuminen Liikennejärjestelmän ja maanteiden osalta Sisä-Suomen elinvoimakas antaa oman lausunnon. 4.1 Kestävän liikkumisen laatukäytävä Kaavaselostus s. 47 Merkintään liittyvällä suunnittelumääräyksellä ohjataan tieyhteyden toiminnalliseen ja laadulliseen kehittämiseen. Osoitetut tieyhteydet ovat olemassa olevia ja tielinjauksia ei ole tarkoitus merkittävässä määrin muuttaa. Jos tien sijainti ja tieluokitus ei muutu, niin herää kysymys merkinnän tarpeellisuudesta. Tieyhteyksien kehittämiselle on tarpeita ja perusteet. Tärkeinä pidettyjen tieyhteyksien tienvarsinäkymillä on vaikutus mm. mielikuviin Kanta-Hämeestä. Väylänvarsinäkymien ja meluntorjunnan ohjausta ja tavoitetiloihin voi harkita sisällytettävän osaksi vaihemaakuntakaavaa.	Kestävän liikkumisen laatukäytävä -merkintä ohjaa tarkempaa suunnittelua huomioimaan erityisellä tavalla laadukkaan liikenneympäristön mahdollistaminen mm. riittävin tilavarauksin. Tilavaraukset määritetään yleis- ja asemakaavoituksessa tai väyläsuunnittelussa. Kestävän liikkumisen laatukäytävä -merkintä on verrattavissa muiden väylätyyppien kehittämismerkintöihin.
5 Kulttuuriympäristö 5.1 Maisema-alueet Kaavaselostus s. 52 Valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue Suunnittelumääräyksessä ohjeistetaan rakentamista. Maakuntakaavan tehtävänä ei ole ratkaista alueidenkäyttöä yksityiskohtaisesti, vaan jättää liikkumavaraa yksityiskohtaisempaan suunnitteluun, erityisesti kuntien yleis- ja asemakaavoitukseen. Kaavamääräyksen ohjausta voi tarkastaa, koska maakuntakaavalla ei tule suoraan vaikuttaa rakentamiseen yksittäisissä rakentamisluvissa. Kaavaselostus s. 80	Valtakunnallisesti merkittävien maisema-alueiden kaavamääräyksiä voidaan tarkentaa, jottei synny ristiriitaa maakuntakaavan tarkoituksenmukaisen ohjausvaikutuksen kanssa.

Selostuksessa on kohta, jossa kerrotaan maisema-alueiden arvojen säilymisestä. Kappaleessa on mm lause: Maaseudun kulttuurimaisema säilyy ja kehittyy vain silloin, kun maaseutu pysyy asuttuna ja alueella harjoitetaan maa- ja metsätaloutta. Maaseudun kulttuuriympäristöjen säilymistä edistää maa- ja metsätalouden harjoittamisen lisäksi myös muut maaseutuelinkeinot. Asiaa on ilmeisesti pyritty avaamaan myöhemmin tekstissä.	
5.2 Historialliset tied Kaavaselostus s. 76 Vaihemaakuntakaavatyössä maakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventoinneissa on huomioitu myös Hämeen historialliset maantiet. Hämeen läpi ovat kulkeneet monet valtakunnan merkittävimmistä teistä jo keskiajalla, sillä Hämeen linna on ollut liikenneverkon keskeinen solmukohta. Historiallisten teiden verkostoa ei ole inventoitu Kanta-Hämeessä kattavasti. Hämeen liitossa on tekeillä historiallisten teiden kokonaisinventointi, joka valmistuu tavoitteiden mukaan vuonna 2026. Selvityksen tulokset on tarkoitus huomioida tällä vaihemaakuntakaavalla. Lausuttavana olevassa aineistossa ei ole mukana 2026 valmistuva tieinventointi, mutta on hyvä ja tarpeellista, että asia ennättää mukaan tähän vaihemaakuntakaavaan. Valmistuvalla selvityksellä voi olla vaikutus tulevaan vaihemaakuntakaavan ratkaisuun. Inventoinnin valmistumisajankohdalla ja uudella tiedolla voi vaikutus kaavaprosessin aikatauluihin, jossa valmisteluvaiheen vuorovaikutusmenettely voidaan järjestää asiaankuuluvalla tavalla.	Tekeillä olevasta selvityksestä oli kaavaluonnosta laadittaessa tiedossa alustavat tulokset, jotka tuotiin kaavaluonnokseen, jotta vaikutuksia muihin kaavaratkaisuihin voidaan arvioida jo valmisteluvaiheessa. Selvityksen valmistuttua kaavan sisältöä ja kaavaselostusta laajennetaan ja tarkennetaan.
5.3 Kylätontit Vaihemaakuntakaavassa on tarkoituksena ottaa huomioon uusin tieto alueen kylätonteista. Hämeen liitto teetti vuonna 2017 selvityksen Kanta-Hämeen keskiaikaisten kylätonttien sijainneista ja todennäköisestä säilymisestä. Kylätontit olivat olleet järjestelmällisesti inventoimaton osa maakunnan arkeologista kulttuuriperintöä. Vuoden 2017 selvitystä jatkamaan Hämeen liitto teetti vuonna 2025 kylätonttien arkeologisen inventoinnin, jonka tuloksia tuodaan myös maakuntakaavan tällä vaihekaavalla. Kaavaselostuksesta puuttuu vielä tieto inventoinnin tuloksista ja työn tuloksien vaikutukset kaavaratkaisuun.	Inventoinnin alustavia tuloksia on selostettu kaavaselostusluonnoksen sivulla 85. Selvitys ei kuitenkaan ollut vielä täysin valmis kaavaluonnosta laadittaessa, joten tuloksia ja vaikutuksia kaavaratkaisuun tullaan avaamaan tarkemmin kaavaehdotuksessa. Kylätonttiselvityksessä esiin nousseiden alueiden statuksesta neuvotellaan vielä vastuumuseon kanssa. Harkitaan liitekartan laatimista kylätonttiselvityksen tuloksista.
5.4 Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	

Kaavaselostus s. 72 Vaihemaakuntakaavan lähtöaineistoluettelossa on vuonna 2019 valmistunut maakunnallinen rakennetun ympäristön selvitys. Se kattaa pääosan Kanta-Hämeen rakennetun ympäristön ilmiöistä, mutta siinä on puutteita sotien jälkeisen rakennuskulttuurin arvojen tunnistamiseen ja erityisesti teollisen rakennustuotannon, aluerakentamisen ja kaupungistumisen ilmiöiden huomioon ottamiseen. Määrällisesti merkittävänä osana rakennettua ympäristöämme nk. sotien jälkeinen moderni rakennusperintö on tärkeässä roolissa myös kaavan tavoitteiden saavuttamisessa. Selvitystä esitetään täydennettävän näiltä osin. Kaavaratkaisun kuvauksessa ja perusteluissa kerrotaan, että puutteet modernin rakennusperinnön huomioinnissa on tiedostettu. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt on toistaiseksi esitetty täsmälleen vuoden 2019 inventoinnin mukaisena. Kulttuuriympäristöjen kokonaisuuden täydentämistä kaavaehdotukseen pidetään mahdollisena. Ollakseen ajantasainen ja asianmukainen vaihemaakuntakaavaa on syytä täydentää modernin arkkitehtuurin kohteilla. Kun kaavaehdotus asetetaan nähtävillä, tulee siinä olla mukana maakunnan inventoineissa esiin tulleet maakunnallisen arvon täyttävät modernin kulttuuriperinnön kohteet.	Maakunnallisesti merkittävän rakennetun ympäristön inventoinnin täydentämistä selvitetään vuoden 2026 aikana. Vuoden 2019 inventoinnissa on huomioitu myös moderni rakennuskulttuuri, mutta tämän osalta selvitys ei ilmeisesti ole täysin kattava. Päätöstä lisäinventoinnin tekemisestä ei vielä ole tehty. Asiasta on käyty keskusteluja vastuumuseon ja ELY-keskuksen/elinvoimakseksen kanssa.
5.5 Muinaismuistoalueet. Valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde Kaavaselostus s. 81 Asiaan liittyvässä suunnittelumääräyksessä kerrotaan, että muinaismuistoalueiden ajantasainen luettelo on Museoviraston ylläpitämässä muinaisjäännösrekisterissä. Kyseessä on merkityksellinen informaatiotieto, mutta asiasta ei voi määrätä maakuntakaavan kaavamääräyksellä. Oikeampi paikka luettelosta kertomiseen on kaavamääräyksen sijasta muualla kaavaselostuksessa.	Kaavamääräystä päivitetään lausunnossa mainittu huomioiden.
6 Pinta- ja pohjavedet 6.1 Pintavedet Yleismääräys - Teollisen mittakaavan aurinkoenergian tuotanto Suunnittelumääräyksessä on tarpeen ottaa tiukemmin kantaa tuotantoalueiden sijoittumiseen. Suunnittelussa tulee huolehtia siitä, että ne eivät lainkaan sijoitu ojittamattomille luonnontilaisille tai luonnontilaisen kaltaisille suoalueille, vesistöjen välittömään läheisyyteen, eikä pohjaveden muodostumisalueille. Yhteisvaikutuksissa on myös tarpeen erikseen nostaa esiin vesistövaikutukset. Arvioituihin vaikutuksiin on tärkeää lisätä vesistövaikutukset (mukaan lukien pohjavesivaikutukset).	Vesien tilan huomioimista eri määräyksissä parannetaan kaavaselostuksessa.

Teollisen mittakaavan energiatuotanto edellyttää laajoja alueita ja niiden usein vaatima maankuivatus edellyttää mm. uusia ojituksia ja kunnostusojituksia, jotka lisäävät uutta kuormitusta alapuolisiin vesistöihin sekä voivat vaikuttaa pohjaveden määrään. Laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä edellyttää, että pintavesien ja pohjavesien tila ei heikkene ja niiden tila on vähintään hyvä. Tuulivoimaloiden alue Suunnittelumääräykseen on tarpeen lisätä tieto, että alueen suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset myös pinta- ja pohjavesiin, muiden luontoarvojen lisäksi. Maanrakennustyöt (perustukset, huoltotiet, erikoiskuljetusreitistö, sähkönsiirto) aiheuttavat muutoksia pintavesien valuntaan ja kuormitukseen erityisesti rakentamisen mutta myös tuotannon aikana. Uusista tuulivoima-alueista ainoastaan Löyttymäki-Hietoinen sijaitsee pohjoisosaltaan hieman pohjavesialueella. Lupa- ja valvontavirasto pitää positiivisena kehityssuuntana tuulivoima-alueiden sijoittamista pohjavesialueiden ulkopuolelle. Kaavan toteuttamisen vaikutusten arviointi: Energia- ja vesihuollon vaikutusten arvioinnissa ei ole tunnistettu erityisesti energiansiirtoyhteyksien ja tuulivoimaloiden alueiden vaikutuksia pintavesiin ja niihin kohdistuvia valunnan ja kuormituksen muutoksia. Tämä on tarpeen tuoda arvioinnissa esille. Lupa- ja valvontavirasto esittää uutta yleismääräystä, joka edistää vesien hyvän tilan saavuttamista ja ylläpitämistä kaikessa maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa. Esimerkinomainen ehdotus siitä, mitä yleismääräys voisi olla: Vesien ekologinen tila Suunnittelumääräys: Alueiden käytön suunnittelussa ja toimintojen sijoittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota vesien ekologisen tilan parantamiseen estämällä ja vähentämällä vesistöihin kohdistuvaa haitallista kuormitusta. Perusteluna yleismääräykselle on vesienhoidon tavoitteiden saavuttaminen, jota Euroopan vesipolitiikan puitteiden direktiivi sekä kansallinen laki vesienhoidon ja merenhoidon järjestämiseksi edellyttää. Alueiden käytön suunnittelu nähdään erittäin tärkeänä osana asian edistämisessä.	
6.2 Pohjavedet Pohjavesialuetta koskeva kaavamerkintä ja suunnittelumääräys sekä kaavaselostuksen sisältö ovat asianmukaisia ja pohjavesialueisiin kohdistuvia suojelun tavoitteita tukevia. Lisäksi pohjavesialue-merkinnän vaikutukset on arvioitu kattavasti. Vuonna 2015 voimaan tullessa pohjavesialueiden	Pohjavesialueiden E-luokka tullaan huomioimaan kaavaselostukseen

uudistetussa luokituksessa uutena luokkana on E-luokka, johon kuuluvat ne pohjavesialueet, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen. E-luokan pohjavesialueen luokitus perustuu luonnontilaisen tai luonnontilaisen kaltaiseen muun lainsäädännön nojalla suojeltuun pohjavedestä suoraan riippuvaiseen merkittävään pintavesi- tai maaekosysteemiin. E-luokituksen lisäksi myös 1- ja 2-luokan pohjavesialueilla voi olla lisämääränä E-merkintä, mikäli 1- tai 2-luokan pohjavesialueeseen liittyy pohjavedestä suoraan riippuvainen pintavesi- tai maaekosysteemi. Näitä 1E- ja 2E-luokan pohjavesialueita on Kanta-Hämeessä 15 kappaletta. E-luokitus tulee huomioida kaavassa. Kaikille Kanta-Hämeen pohjavesialueille on ainakin kertaalleen laadittu suojelusuunnitelma. Tämän vuoksi pohjavesialueita koskeva kehittämissuositus ehdotetaan muutettavan niin, että pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat tulee päivittää riittävän usein (vähintään 10 vuoden välein). Kaavaselostuksen kappaleessa 3.7.3 on maininta, että pohjavesialueita maakunnassa on noin 250 alueella. Tarkka luku on 152 aluetta. Vaihemaakuntakaavalla kumotaan kaikki maakuntakaavassa 2040 esitetyt pohjavedenottamoiden merkinnät. Lupa- ja valvontavirasto pitää tätä muutosta hyvin tärkeänä. Vedenhankinnan turvaamisen kannalta kriittisen paikkatiedon esittämiseen julkisessa aineistossa on nykyisessä turvallisuusympäristön muutoksessa suhtauduttava n varovaisesti ja vedenottamoiden paikkatiedot ovat nykyään salassa pidettävää tietoa. Kaavaluonnoskartalla ei näy kaikkia pohjavesialueita, koska kaavassa esitetään ainoastaan voimassa olevan maakuntakaava 2040:n hyväksymisen jälkeen muuttuneet pohjavesialueet. Tämä esitystapa on ymmärrettävä kaavakartan havainnollisuuden kannalta, mutta se saattaa aiheuttaa epäselvyyttä olemassa olevien pohjavesialueiden kokonaistilanteesta. Kaavaselostuksessa tulee tarkentaa, että Kanta-Hämeessä on paljon muitakin pohjavesialueita, joihin ei ole tullut muutoksia voimassa olevan maakuntakaavan valmistumisen jälkeen ja ne eivät näy kaavakartalla. Toinen vaihtoehto olisi, että kaavakartalla esitettäisiin kaikki pohjavesialueet, jolloin tätä epäselvyyttä ei olisi. Voimassa olevasta kaavasta kumottavat merkinnät-kartalla on Tervakosken pohjoispuolella sijaitseva Uhkoilan pohjavesialue, joka esitetty kumottavaksi. Uhkoilan pohjavesialueeseen on tehty pieniä rajausmuutoksia vuonna 2020, mutta pohjavesialue on vielä pohjavesialueluokituksessa mukana 1-luokan pohjavesialueena.	ehdotusvaiheeseen lisättävässä luettelossa E- luokan pohjavesialueissa. Pohjavesialueiden suojelusuunnitelmaa koskeva kehittämissuosituksista ei muuteta, koska määräysten ja suositusten tulee olla yhteneviä kokonaiskaavan kanssa. Kaavaehdotusta varten tullaan harkitsemaan mahdollisuutta kumota ja tuoda uusina merkintöinä kaikki maakunnan pohjavesialueet. Kaavaluonnoksen ratkaisuun on päädytty kaavakartan luettavuuden selkeyttämiseksi, sillä valtaosa pohjavesialueista ei muutu. Haaste kaavan ymmärrettävyydelle on kuitenkin tunnistettu. Uhkoilan rajaukseltaan muuttunut pohjavesialue on jäänyt pois kaavaluonnoksen kartalta aineiston käsittelyn aikana tapahtuneen inhimillisen virheen vuoksi. Tilanne korjataan kaavaehdotukseen.
7 Ilmasto Kaava-aineistoa tulee täydentää asianmukaisella ilmastovaikutusten arvioinnilla, joka kattaa ilmastomuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen. Kaavaratkaisun ilmastovaikutukset tulee arvioida	Kaavan laatimisen alkuvaiheessa on KILVA-arviointi tehty kertaalleen. Ennen

kokonaisuudessaan, eikä kaavamerkinnoittain. Ilmastovaikutusten arviointi tulee aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa suunnittelua. Ilmastovaikutusten arvioinnissa on tuotava esiin, miten kaavaratkaisu vaikuttaa alueen päästöihin ja sopeutumiseen. Arvioinnin tuloksia tulee peilata ilmastotavoitteisiin, kuten maakunnan ja kuntien päästövähennystavoitteisiin. Ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen kannalta on hyvä, että aurinkovoimaa koskevan suunnittelumääräyksen mukaan sijoittamisessa on vältettävä metsäalueita, luonnontilaisen kaltaisia soita sekä viherrakenteen kannalta merkittäviä alueita. Kaavaselostusluonnoksen kuvaus aurinkovoiman vaikutuksista on virheellinen. Siinä tuodaan esiin, kuinka aurinkovoima on puhtaasti tuotettua, vaikka todellisuudessa etenkin metsämaalle sijoitettava aurinkovoima lisää päästöjä. Vaikka aurinkovoima painottuisi jo rakennettuun ympäristöön, pienentää se hiilinieluja ja varastoja sekä heikentää ilmastonmuutokseen sopeutumista. Aurinkovoimalle ei myöskään voida laskea esitettyä korvausvaikutusta eikä väite päästövähennyksestä pidä paikkaansa. Päästövähennys on lisäksi esitetty vain yksittäisenä lukuna, jolle ei ole perusteluita tai lähdeä.	ehdotusvaihetta KILVA-arviointi on tarkoitus tehdä uudelleen. Kaavaselostuksessa on referoitu Kanta-Hämeen innovatiiviset aurinkovoimaratkaisut rakennetussa ympäristössä -selvitystä, jossa on tutkittu teoreettisia mahdollisuuksia aurinkovoiman tuotantoon rakennetussa ympäristössä, pääasiassa rakennusten katolla. Lukeman ei ole tarkoitus kuvata maakuntakaavan yleismääräyksen vaikutuksia tai tavoitteita. Samoin tekstissä on tarkoitettu, että esim. rakennusten katolle rakennettava aurinkovoiman tuotanto ei pienennä hiilinieluja. Kaavaselostuksen tekstiä tullaan selventämään tältä osin ja tarkentamaan maastoon rakennettavien teollisen mittakaavan aurinkovoiman vaikutuksia sekä yleismääräyksen merkitystä vaikutusten hillitsemiseen.
8 Yleisiä asioita Yleisesti voi todeta, että vaihemaakuntakaava edellyttää vielä laajalti täydennystä kaavan vaikutusten arviointeihin ennen kaavan asettamista ehdotuksena nähtäville. Vaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös muutosten aiheuttamat yhteisvaikutukset. Lupa- ja valvontavirasto muistuttaa, että kaavaan liittyvien aineistojen ja selvitysten pitää olla viraston käytettävissä kaavan nähtävilläoloaikana. Lausuntopyyntöt, tiedoksiannot, aineistot ja muut yhteydenotot toimitetaan Lupa- ja valvontaviraston kirjaamon kautta. (kirjaamo@lvv.fi) Huomattavaa on, että linkit kuntien kotisivuille, ulkoisiin latauspalveluihin tai esimerkiksi Lupa.fi -sivustolle eivät ole mahdollisia. Lupa- ja valvontavirasto lausuu asiasta sen aineiston perusteella, mikä on lähetetty virastoon. Lausuntoa pyydetessä tulee ilmoittaa määräaika. Lausuntoajoista on pääosin määrätty lainsäädännössä. Kaavaehdotusten osalta lausuntoaika on pääsääntöisesti yksi kuukausi. Kaavan valmisteluvaiheessa ja muissa asioissa suositellaan myös yhden kuukauden lausuntoaikaa. Myös minimiaikaa pidemmät	Merkitään tiedoksi.

lausuntoajat ovat mahdollisia. Jos annettu lausuntoaika ei ole riittävä, käytäntönä on sopia lisäajasta lausunnon antamiseen. 9 Asiakirjan valmistelu ja hyväksyminen Asiakirjan valmisteluun ovat osallistuneet Lupa- ja valvontaviraston asiantuntijat. Tämä asiakirja on hyväksytty viraston sähköisessä asianhallintajärjestelmässä.	

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom		Vastine
Hämeen liitto on pyytänyt lausuntoa Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Vaihemaakuntakaava täydentää ja päivittää voimassa olevaa kokonaismaakuntakaavaa. Liikenne- ja viestintävirasto Traficom (jäljempänä Traficom) kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Liikenteen aluevarauksilla pyritään turvaamaan kestävä ja turvallinen palvelutaso arjen liikkumiselle sekä elinkeinoelämän kuljetusten sujuvuus taloudellisesti ja tehokkaasti. Virastomme pitää tavoitteita erittäin kannatettavina. Traficom on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota etenkin vaihemaakuntakaavassa esitettyihin liikenteen ja logistiikan merkintöihin sekä tuulivoiman mahdollisiin vaikutuksiin viestintäverkkojen toimivuuteen ja lentoesteisiin.	Kiitämme lausunnosta.	
Raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakeluverkko Luonnoksessa on huomioitu hyvin vaihtoehtoisilla käyttövoimilla toimivien raskaan tieliikenteen julkisen tankkaus- ja latausinfraan tarpeet, mukaan lukien sähköverkon vahvistamisen tarpeet ja niiden vaatima toteutusaika, AFIR-asetuksesta tulevat velvoitteet ja tilankäytölliset vaatimukset sekä latausinfraan sijoittuminen taukopaikkojen yhteyteen. Myös suunnittelumääräyksessä on hyvin tunnistettu, että käyttövoimien jakeluasemat ja latauskentät on lähtökohtaisesti sijoitettava keskeisten taukopaikkojen yhteyteen. Traficom nostaa esiin, että sähkörekkojen latauksesta huomattava osa tapahtuu yksityisessä tai yhteiskäyttöisissä yksityisissä latauspisteissä, joka voi vaikuttaa julkisten latauspaikkojen kysyntään.	Merkitään tiedoksi. Lisätään kaavaselostukseen maininta yksityisestä latauksesta.	
Kestävän liikkumisen laatukäytävät	Maakuntakaavan lentokorkeus huomioon ottaen maakuntakaavan kaavakartalla ei	

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty kolme uutta merkintää kestävän liikkumisen laatukäytäviksi, jotka yhdistävät kaupunki- ja kuntakeskuksia toisiinsa. Laatukäytävät ovat merkittäviä kävelyn ja pyöräliikenteen pääväyliä, jotka sijaitsevat olemassa olevalla pyöräliikenteen verkolla ja ne ovat kuntarajat ylittävistä yhteyksistä käytetyimpiä. On hyvä, että merkinnän suunnittelumääräyksessä korostetaan yhteyksien tilavaraustarpeita ja suunnitteluratkaisujen laadukkuutta. Suunnittelumääräyksessä on mainittu, että laatukäytävillä osoitetaan myös joukkoliikenteen kehittämistarvetta keskusten välillä. Kaavassa olisi syytä vielä arvioida, mitkä joukkoliikenteen ja toisaalta pyöräilyn sekä kävelyn pääreitit ovat samoilla sijainneilla ja miltä osin olisi syytä erotella pitkämatkaisen joukkoliikenteen ja lyhyempiä matkoja palvelevia kävelyn ja pyöräilyn pääreittejä tie- ja katuverkolla. Kaavaluonnoksessa osoitetut kestävän liikkumisen laatukäytävät eivät Traficomien mukaan tuo esiin maakunnan sisäisen ja ylimaakunnallisen joukkoliikenteen näkökulmasta merkittävimpiä yhteysvälejä Kanta-Hämeessä. Alueellisen linja-autojen ostoliikenteen keskeiset yhteysvälit ovat Forssa-Hämeenlinna sekä Tammela-Forssa-Jokioinen-Humppilan rautatieasema (mm. rautateiden kaukoliikenteeseen syöttävä liikenne). Markkinaehtoisien bussiliikenteen osalta keskeisiä yhdyskäytäviä ovat Hämeenlinna-Helsinki sekä Pori-Forssa-Helsinki-reitit. Myös kaavaselostuksessa on tuotu esiin, että "bussiliikenteessä Kanta-Hämeen keskeisimmät matkakäytöt muodostaa Hämeenlinnan ja Helsingin väliset vuorot. Forssan seudulla ei ole nähtävissä vastaavia matkakäytöjen pääsuuntia, vaan seudun matkakäytöt ovat viuhkamaisia" Joukkoliikenteen keskeisimpiä yhteysvälejä on selvitetty aiemmin "Kestävät matkakäytöt Kanta-Hämeessä" (2023) -selvityksessä. Keskeisten joukkoliikenteen reittien osoittaminen kaavakartalla, tai vähintään liitekartalla, korostaisi tarvetta huomioida ne tarkemmassa maankäytön ja liikenneverkon suunnittelussa sekä solmupisteiden kehittämisessä. Tällainen materiaali sitoisi myös yhteen joukkoliikenteen vaihtopaikat, joukkoliikenne- ja matkakäytöt sekä taajamajuna-asemat, jotka on osoitettu kohdemerkinnöin voimassa olevassa maakuntakaavassa. Alueellisen linja-autoliikenteen järjestäminen on siirtynyt Traficomien vastuulle ja Traficom on myös raideliikenteen toimivaltainen viranomainen 1.1.2026 alkaen. Hämeenlinnan seudulla joukkoliikenteestä vastaa kaupunkiseudun toimivaltainen viranomainen. Pääradalla ja Turku-Toijala radalla liikenne toimii markkinaehtoisesti ja ostoliikenteellä. Kaavaselostuksessa voisi kuvata joukkoliikenteen järjestämistapaa ja palvelutason nykytilaa maakunnassa sekä arvioida, miten nykyinen palvelutaso tulee säilymään tai kehittymään tulevaisuudessa.	käsitellä joukkoliikenteen reittejä väyläkohtaisesti. Vaihemaakuntakaavassa esitetty kestävän liikkumisen laatukäytävä -merkintä koskee myös joukkoliikennettä, mutta se kuvaa "joukkoliikenteen kehittämistarvetta keskusten välillä", eli kuvaa joukkoliikenteen yhteys-/kehittämistarvetta reittiä mukaillen. Reittien tarkemmin määrittelyssä ongelma on, että reitteihin voi tulla myös hienoisia katukohtaisia muutoksia. Joukkoliikenteen reitit eroavat jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeista siinä, että joukkoliikenne pystyy käyttämään muun autoliikenteen kanssa samaa ajorataa. Mahdollisten uusien pysäkkien tilantarve ei lähtökohtaisesti vaadi maakuntakaavatasoista varautumista, sillä toimenpiteet ovat suhteellisen pieniä. Osana ehdotusvaiheen valmistelua lisäämme kaavaselostuksen liikennejärjestelmää käsittelevään osioon tai liitekartalle informatiivista aineistoa seutujen sisäisten ja seutujen välisten joukkoliikennevuorojen kuvauksen osalta. Joukkoliikenteen yhteysvälejä ei tulla osoittamaan maakuntakaavakartalla.
Jalankulun ja pyöräilyn yhteystarve -merkinnät	Merkitään tiedoksi.

On hyvä, että kaavaluonnokseen on merkitty myös jalankulun ja pyöräilyn yhteystarpeet. Näiden suunnittelua ja toteuttamista tulee edistää osana liikennejärjestelmätyötä. Yhteystarvemerkinän suunnittelumääräys tuo hyvin esiin sekä tilavaraustarpeet, että liikenneturvallisuuden ja liikkumisen sujuvuuden kannalta tärkeät eritasoratkaisut. Merkittävästi parannettava päärata Traficom tuo esiin, että Väylävirasto on julkaissut vuoden 2025 lopussa päivitetyn selvityksen "Rautateiden kehittämiseen varautuminen maankäytössä", jossa on esitetty Väyläviraston näkemys valtakunnallisesta varautumistarpeesta rautateilla. Päivityksessä varautumistarpeet Kanta-Hämeen osalta ovat pysyneet kaavamerkintöjen mukaisena eli Turun ja Toijalan välisellä radalla (Ypäjän ja Humpilan osuudella) on syytä varautua kaksiraiteisuuteen ja neljän raiteen kehittämiseen Kerava-Tampere välillä (Riihimäki-Hämeenlinna osuudella). Varaukset mahdollistavat henkilö- ja tavaraliikenteen kehittämisen kysyntää vastaavasti. Tuulivoima Traficom muistuttaa, että tuulivoima-alueiden mahdolliset vaikutukset viestintäverkkoihin ja lentoliikenteeseen on tarpeen tuoda selkeästi esiin jatkosuunnittelua varten. Tältä osin Traficom viittaa antamaansa osallisuus- ja arviointisuunnitelman lausuntoon. Kaavaluonnoksen tuulivoimaloiden alueen suunnittelumääräyksessä on mainittu radioyhteyksien turvaaminen ja lentoliikenteen asettamat rajoitteet, jotka tulee ottaa huomioon. Kaavaratkaisun perusteluja voisi tarkentaa OAS vaiheessa antamamme lausunnon perusteella. Lisäksi voisi todeta Ilmailulain 158 § pykälän mukaisen lentoestelupamenettelyn, jonka mukaiset luvat myöntää Traficom.	Päivitetään kaavaehdotusvaiheen selostukseen viittaus viimeisimpään selvitykseen. Kirjausta vaikutuksista tarkennetaan osana ehdotusvaiheen valmistelua.

Sisä-Suomen elinvoimakeskus	Vastine
Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, 1. vaihemaakuntakaava, luonnosvaihe Hämeen liitto on pyytänyt lausuntoa Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Uudenmaan ELY-keskus on antanut yhteisen lausunnon Hämeen ELY-keskuksen kanssa osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta 8.5.2024. Aluehallintouudistuksen myötä Uudenmaan ELY-keskuksen hoitamat Kanta-Hämeen alueen liikennetehtävät siirtyivät Sisä-Suomen elinvoimakeskukseen, ja Hämeen ELY-keskuksen Y-vastuualueen tehtävät pääosin Lupa- ja valvontavirastoon. Liikennetehtävien lisäksi Sisä-Suomen elinvoimakeskuksella on myös mm. elinkeinojen, maatalouden, luonnonsuojelun, alueidenkäytön ja kulttuuriympäristön edistämiseen liittyviä tehtäviä.	Kiitämme lausunnosta.

Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen liikenneosaston lausunto: Osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta antamassaan lausunnossa Uudenmaan ELY-keskus totesi kaavan teemojen pohjana ja tukena olevan kattava kokoelma selvityksiä, mutta huomautti joidenkin selvitysten päivitystyöstä tai lisästarpeesta ja niiden huomioimisesta kaavan laadinnassa. Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen liikenneosasto lisää, että ELY-keskuksen lausunnossa mainittu valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman päivitys on valmistunut (Liikenne 12 - suunnitelma vuosille 2026—2037). Päivitetyn Liikenne 12 -suunnitelman pohjalta Väylävirasto päivittää väyläverkon investointiohjelman vuosille 2027—34 alkuvuoden 2026 aikana. Samoin Raskaan liikenteen taikopaikkaselvityksestä 2023 on valmistunut päivitetty versio (Raskaan liikenteen taikopaikkaselvitys Uudenmaan, Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen alueilla 2025). Liikenneosasto esittää edellä mainittujen suunnitelmien ja selvitysten huomioimista kaavan taustaselvityksissä ja tarvittavin osin kaavaratkaisussa. Liikenneosasto kiinnittää erityistä huomiota luonnoksen merkittävästi parannettaviksi esitettyihin valta- ja kantateihin. Luonnoksen myötä kaavayhdistelmässä maakunnan valta- ja kantatiet on osoitettu merkittävästi parannettaviksi, lukuun ottamatta kantateitä 53 ja 57 ja lyhyttä valtatie 10 osuutta Hämeenlinnan eteläpuolella. Jokaisesta merkittävästi parannettavasta valta- ja kantatiestä on valmistunut kehittämisselvitys ja/tai aluevarausuunnitelma. Liikenneosasto huomauttaa, että kehittämisselvitykset sisältävät enimmäkseen pistemäisiä toimenpiteitä, tai toimenpiteitä, joiden toteuttamisella ei olisi merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi maankäyttöön, tien estevaikutukseen tai muihin tiestä aiheutuviin haittoihin. Liikenneosasto esittää, että kaavan informatiivisuuden lisäämiseksi merkittävästi parannettaviksi teiksi osoitettaisiin vain ne tieosuudet, joille on kehittämisselvityksissä osoitettu ohituskaistoja tai vaikutuksiltaan niihin rinnastettavia toimenpiteitä. Uudet eritasoliittymät esitettäisiin erikseen uusina eritasoliittyminä. Liikenneosasto katsoo, että koko maakunnan valta- ja kantatieverkko olisi syytä käydä kaavatyön yhteydessä läpi, jotta merkittävästi parannettavat tieosuudet nousisivat esille. Liikenneosasto huomauttaa myös kaavan tavoitevuoden 2040 ja merkittävästi parannettavien valta- ja kantateiden määrän ristiriidasta suhteessa valtakunnallisiin ohjelmiin ja suunnitelmiin. Liikenne 12 - suunnitelmassa 2026—2037 korostetaan julkisen talouden haastavaa tilannetta, käytettävissä olevien resurssien niukkuutta ja tarvetta priorisoida tehokkaita ja vaikuttavia toimenpiteitä. Voimassa olevassa väyläverkon investointiohjelmassa vuosille 2025—32 on esitetty niukasti toteutukseen ehdolla olevia Kanta-Hämeeseen kohdistuvia tiehankkeita (investoinnit: vt 2 Humppilan kohta ja vt 3 Moreenin etl, parantamiset: vt 10 / mt 284 pohjavedensuojaus ja tiejärjestelyt ja vt 3/ kt 57 rampin liikennevalot, pyöräteiden kehittämishankkeet: mt 2850 Riihimäki—Hyvinkää ja mt 2804 / 2821	Merkittään tiedoksi esiin nostetut selvitykset, lisäksi ko. selvitykset otetaan tarpeen mukaan huomioon osana kaavaratkaisua. Taustaselvityksiin päivitetään uusin valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma vuosille 2026–2037. Merkittävästi parannettaviksi esitettyjen tieyhteyksien merkintätapaa arvioidaan ja kehitetään osana kaavaehdotusvaiheen valmistelua. Hämeen liitto on käynyt erillisen työneuvottelun Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen kanssa.

Jokioinen–Tammela). Lisäksi investointiohjelma painottuu TEN-T- ydinverkon ja pääväyläverkon kehittämiseen. Pääväyläasetuksen mukaisiin pääväyliin kuuluu Kanta-Hämeen maakunnan alueella valtatie 2, 3, 9 ja 12.

Kaavaluonnoksessa esitettyjen uusien tielinjauksien osalta liikenneosasto pitää hyvänä, että kaavamerkinnoissa on tunnistettu niiden toteuttaminen myös katuina. Liikenneosasto korostaa, ettei se ole tunnistanut tarvetta esitetyille linjauksille, mikä tarkoittaa niiden toteuttamista katuina. Uusien että myös nykyisten alemman tieverkon yhteyksien esittämisen osalta liikenneosasto esittää harkittavaksi maakuntakaavan yleispiirteisyyden korostamista: Maakuntakaavassa ei lähtökohtaisesti ole tarkoituksenmukaista osoittaa yhdysteitä, ellei niillä ole ylikunnallista merkitystä tai merkitystä maakuntakaavassa osoitetun alue- ja yhdyskuntarakenteen kuten maaseudun kyläverkoston toimivuuden kannalta.

Humppilan ja Riihimäen maantie- ja rautatiekuljetuksia yhdistävien terminaalien LT-merkinnät tulee muuttaa LM-merkinnöiksi (maaliikenteen alue). Liikenneosasto huomauttaa, että Riihimäen logistiikka-alueen aluevaraus laajenee voimassa olevaan kaavaan verrattuna, mutta samalla yhteydet itään heikkenevät. Itäisen kehätien poistamisen jälkeen kaavaratkaisu jättää auki sen, miten alueelle kuljettaisiin idästä Hausjärven suunnalta. Liikenneosasto katsoo, että kaavatyön yhteydessä tulisi selvittää tarkemmin logistiikka-alueen vaikutuksia liikennejärjestelmään, ja erityisesti idän suunnan yhteyden tarvetta. Yhdystie 13822 Erköyläntie / Selänojentie ei sovellu sellaisenaan raskaan liikenteen läpiajoreitiksi.

Kaavaluonnoksessa on esitetty viisi uutta tuulivoimaloiden aluetta nykyisten kolmen lisäksi. Energiahuollon hankkeiden alueiden suunnittelussa tulee riittävän aikaisessa vaiheessa selvittää alueen rakentamisen aikaiset kuljetusreitit sekä käytön aikaiset huolto- ja muut reitit. Etenkin tuulivoimaloiden mitoiltaan poikkeuksellisen suuret kuljetukset edellyttävät ympäristövaikutusten arviointiprosessissa ja / tai yleiskaavoitusvaiheessa tehtävää nk. saavutettavuus selvitystä, mikä olisi hyvä tuoda esiin vaihemaakuntakaavan Tuulivoimaloiden alue -kaavamerkinne suunnittelumääräyksessäkin. Määräys voisi olla: "Tuulivoimala-alueen jatkosuunnittelussa tulee selvittää alueen kuljetusreitit ja niiden ominaisuudet todennäköisestä tuontisatamasta tuulivoimala-alueelle asti." Tuulivoimaloiden rakentamisen ja käytön aikaisia vaikutuksia ja selvitystarpeita maantieverkolla on kuvattu julkaisussa Tuulivoimarakentaminen tienpitäjän näkökulmasta (ELY-keskus, raportteja 10/2023). Julkaisussa kuvataan, millä tavalla tuulivoimala-alueiden liikenteellisiä vaikutuksia tulisi arvioida.

Liikenneosasto lausuu tarkemmin seuraavista merkinnöistä: Suunniteltujen ekologisten yhteyksien osalta tulee huomioida, että pääteiden riistasiltoja on toteutettu lähinnä uusien tielinjauksien tai

Koska kyseessä on vaihemaakuntakaava ja siihen liittyvässä kokonaisuusmaakuntakaavassa on merkitty yhdystiet, niin emme näe tarkoituksenmukaisena muuttaa valittua käytäntöä sitä täydentävässä vaihemaakuntakaavassa. Arviointi tehdään seuraavan kokonaisuusmaakuntakaavan yhteydessä.

Hämeen liitto on käynyt erillisen työneuvottelun Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen kanssa.

Koska kyseessä on vaihemaakuntakaava ja siihen liittyvässä kokonaisuusmaakuntakaavassa on käytetty LT-merkintää, niin kaavamerkinne muuttaminen ei ole tarkoituksenmukaista. Hämeen liitto on käynyt erillisen työneuvottelun Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen kanssa.

Yhdystien 13822 ja raakapuuterminaalin välistä yhteystarvemerkinne arvioidaan osana ehdotusvaiheen valmistelua ja raakapuulogistiikka-alueen suunnittelua. Väyläviraston suunnitteluohjelman 2026–2029 mukaisen Riihimäen uuden raakapuunkuormauspaikan yleissuunnittelu aloitetaan vuoden 2026 aikana. Yhteyden liikenteellinen tarve tarkentunee suunnittelun aikana.

suurempien kehittämis- /parantamishankkeiden yhteydessä. Raskaan liikenteen vaihtoehtoisten käyttövoimien jakelu -merkinnässä on huomioitu merkinnän sijoittuvan viidessä kohteessa nykyisten liikenneasemien yhteyteen, jotka ovat samalla Kanta-Hämeen ruuhkaisimpia raskaan liikenteen taukopaikkoja. Merkinnän määräyksessä voisi korostaa taukopaikkojen laajentumismahdollisuuksien huomioimista maankäytön suunnittelussa. Ypäjälle sijoittuvalle ns. Palikkalan oikaisulle ei liikenneosaston käsityksen mukaan ole maantieliikenteen kannalta perusteluja. Väyläviraston suunnitteluohjelmassa vuosille 2026—2029 on mainittu uutena Kanta- Hämettä osin koskevana kohteena kt 52 Salo—Jokioinen esiselvitys, jonka laatiminen alkaa kuluvana vuonna. Esiselvitys tuloksineen on syytä huomioida kaavatyössä. Lopuksi Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen liikenneosasto muistuttaa, että kehittyvän ja nykyisenkin maankäytön osalta on huomioitava, että maantieverkon investointien (mm. jalankulku- ja pyörätiet, liittymät, melusuojaus) suunnittelu- ja toteuttamisvastuu on usein kunnilla tai alueen maankäytön toteuttajalla. Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen liikenneosasto ottaa kantaa kaavaratkaisuun niiden asioiden osalta, joilla on vaikutusta maantieverkkoon sekä liikennejärjestelmään.	Merkitään tuulivoiman jatkosuunnittelua koskeva huomio tiedoksi. Mainittujen kuljetusreittien suunnittelu ei kuulu maakuntakaavatasoiseen suunnitteluun. Riistasiltojen merkitseminen kaavaan on nähty tärkeänä reittien säilyvyyden varmistamiseksi myös muun maankäytön kehittymisen näkökulmasta riippumatta siitä, milloin yhteys toteutuu. Täydennetään raskaan liikenteen vaihtoehtoisen käyttövoimien jakelu -merkinnän määräystä kuvatulla tavalla. Palikkalan oikaisun osalta odotetaan kt 52 Salo–Jokioinen esiselvityksen käynnistymistä ja työn tuloksia. Merkitään tiedoksi.
Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen maaseutu ja ympäristö -osaston lausunto: Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen aloittaessa toimintansa 1.1.2026 virastossa aloitti myös alueidenkäytön ja kulttuuriympäristön hoidon edistämistehtävä. Tehtävän tavoitteena on kestävän yhdyskuntakehityksen tukeminen Sisä-Suomen toimialueella. Elinvoimakeskus on mielellään mukana yhteistyössä myös Kanta-Hämeen maakuntakaavan jatkokehitystyössä esimerkiksi tiedollisesta näkökulmasta. Vaihekaavaan on valittu kestävyysnäkökulmasta merkittävät teemat. Rakennetun kulttuuriympäristön osalta Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen alueidenkäyttötehtävä nostaa esiin kulttuuriympäristö- ja maisema-alueiden merkityksen alueen strategisena vetovoimatekijänä. Varsinkin maisema- alueiden osalta kyse on myös ylimaakunnallisista kysymyksistä. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että suunnittelu varmasti pohjautuu tuoreimpaan tietoon. Elinvoimakeskuksen kulttuuriympäristöasiantuntijat osallistuvat mielellään mahdolliseen yhteistyöhön teemaan liittyen. Viherrakenteen osalta maakuntakaavassa on tärkeä tunnistaa myös ylimaakunnallisten yhteyksien jatkuvuus. Pirkanmaan maakunnasta on olemassa tietopohjaa esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden sekä viheryhteyksien osalta ja maakuntarajan läheisyydessä myös näiden tarkasteluiden	Merkitään tiedoksi. Kaavasta on tehty alustava KILVA- arviointi.

hyödyntäminen voisi vahvistaa kaavan tietopohjaa. Sisä- Suomen elinvoimakeskus nostaa esiin myös mahdollisuudet hyödyntää erilaisia arviointityökaluja osana suunnittelua. Esimerkiksi maksuttomat KILVA sekä Hiilikartta voisivat tuottaa tärkeää lisätietoa kaavan jatkokehitystyön tueksi.	
Sisä-Suomen elinvoimakeskuksen elinkeinot ja osaaminen -osaston lausunto: Nykyisten rakenteiden mahdollisimman tehokas hyödyntäminen Kanta- Hämeen vaihemaakuntakaavatyössä on kannatettavaa sekä resurssien kestävä käyttöä että kustannustehokkuuden näkökulmasta. Tunnistamme vaihemaakuntakaavassa käsiteltävien teemojen näkökulman haasteellisuuden joko kansallisen näkymän keskeneräisyydestä (alueidenkäyttölain lykkääntynyt käsittely), kaavojen sitovuudesta (energia- ja vihreän siirtymän investoinneille kaavailtu ohituskaista) tai lukuisten toimintojen keskinäisriippuvuudesta johtuen (esim. uusiutuvan energian sijainti vs. signaalinsiirron häiriöttömyys). Energiajärjestelmän kansallisen kokonaisuuden vasta hahmottuessa, toimintojen alueellisten sijaintien määrittely kartalle perustuu toimintaympäristön tunnettuihin sijaintietuihin. Maakunnallisen kokonaisuuden hahmottumisessa Hämeen liitto on tunnistanut keskeisiä sidosryhmiä ja kytkentäsuuntia. Toiminnan reunaehtojen täsmentymisen myötä tämä keskustelu on arvokasta. Valtakunnallisen liikennejärjestelmän rinnalla kulkee EU-Eurooppatasoinen puolustuksellisen liikkuvuuden turvaamisen tavoite, joka omalta osaltaan priorisoi ainakin lähivuosina kansallisesti liikenneverkon kehittämisresurssien suuntaamista. Keskeisen kuljetuksia turvaavan liikenneverkon hankkeina nämä tukevat myös siviiliyhteiskunnan elinkeinoelämän kuljetuksia, mutta myös työvoiman alueellista liikkuvuutta.	Merkitään tiedoksi.

Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo Vastine	
Hämeen liitto pyytää Hämeenlinnan kaupunginmuseon – Kanta-Hämeen alueellisen vastuumuseon lausuntoa Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan kaavaluonnoksesta. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo on saanut lausunnon antamiseen lisää aikaa 28.2.2026 saakka. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo on aiemmin antanut lausunnon (10.5.2024, KHVM/118/2024) kaavahankkeen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta ja tuonut tuolloin esiin puutteet maakunnan keskiaikaisten kylätonttien arkeologisen kulttuuriperinnön sekä modernin rakennusperinnön inventoinneissa.	Kiitämme lausunnosta.

Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on ohjata maakuntaa kohti ekologisesti kestävää taloutta hyödyntämällä olemassa olevia rakenteita, parantamalla elinympäristön laatua ja edistämällä luonnonvarojen kestävää käyttöä. Kaava tukee uusiutuvaa energiantuotantoa, päästöjen vähentämistä ja vähähiilistä taloutta. Liikenteen ratkaisulla pyritään turvaamaan kestävä, turvallinen ja tehokas liikkuminen sekä arjessa että elinkeinoelämän kuljetuksissa. Maakuntakaavoitus on osa maakunnan strategista suunnittelua, ja nyt laadittava vaihemaakuntakaava toteuttaa "Kun toimeen tartutaan" 2026–2029- maakuntaohjelman tavoitteita sekä vahvistaa sitä tukevaa infrastruktuuria. Kaavan sisältö keskittyy kolmeen teemaan: puhdas siirtymä, kestävä liikkuminen ja kulttuuriympäristöt, joka käsittää valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA), maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön ja valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset alueet (VARK). Vaihemaakuntakaavan vahvistuttua kaikki ne Kanta-Hämeen kokonaisuusmaakuntakaavan 2040 määräykset, joita tämä kaava ei erikseen kumoa, jäävät edelleen voimaan. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo on tutustunut sille toimitettuun aineistoon ja lausuu asiasta seuraavasti.	
3.5 Kanta-Hämeen kulttuuriympäristöjen selvitykset Hämeen liitto laati vuonna 2019 päivitysinventoinnin Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaista rakennetun kulttuuriympäristön kohteista. Selvityksen yhteydessä arvioitiin lisäksi kuntainventointien pohjalta nousseiden kohteiden maakunnallinen merkittävyys yhteistyössä selvitystä ohjanneen kulttuuriympäristöryhmän kanssa. Kaavaratkaisun perusteluissa tunnistetaan modernin rakennusperinnön puutteellinen huomiointi selvityksessä. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo katsoo, että maakunnan modernin rakennusperinnön tarkastelun ohella selvitystä on tarpeen tarkastella myös viime vuosina valmistuneiden rakennetun kulttuuriympäristön inventointien pohjalta. Jotta kaava olisi ajantasainen ja asianmukainen, siihen tulee lisätä modernin rakennusperinnön kattavampi tarkastelu. Hämeen maakunnallinen maisemaselvitys julkaistiin vuonna 2003 ja sitä täsmennettiin vuonna 2016 päivitysinventoinnilla. Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040 sisältää päivitysinventoinnin mukaiset maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, joiden rajaukset on todettu edelleen ajantasaisiksi eikä niihin esitetä muutoksia vaihemaakuntakaavassa. Maakuntakaava 2040 kaavatyön aikana vuonna 2017 Hämeen liitto teetti selvityksen Kanta-Hämeen keskiaikaisten kylätonttien sijainneista ja todennäköisestä säilymisestä, sillä kylätontit ovat merkittävä, mutta järjestelmällisesti inventoimaton osa maakunnan arkeologista kulttuuriperintöä.	Merkitään tiedoksi. Selvitys Kanta-Hämeen keskiaikaisista kylätonteista valmistui maaliskuussa 2026 ja on toimitettu alueelliseen vastuumuseoon.

Vuoden 2017 selvitystä jatkamaan Hämeen liitto teetti vuonna 2025 kylätonttien arkeologisen inventoinnin, jossa tarkastettiin osa alueen kylätonteista. Hämeen liitossa on tekeillä selvitys, jossa kartoitetaan maakunnan tärkeimmät keskiajalta periytyvät yleiset maantiet. Selvitys on kaavaluonnosta tehtäessä vielä kesken ja kaavaluonnoksessa esitetyt ratkaisut perustuvat alustaviin tuloksiin. Selvitys valmistuu kaavaselosteen mukaan ennen kaavaehdotuksen nähtäville tulemistä.	
6.3 Liikenne Jalankulun ja pyöräilyn yhteistarve Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo huomauttaa, että kaavamerkinnän suunnittelumääräys ja vaikutusten arviointi eivät ota riittävästi huomioon alueen kulttuuriympäristöjä. Erityisesti Venesilta–Portaantie–Rahamaantie– Härkätie alueella on merkittäviä kulttuuriympäristö ja maisema-alueita, joiden ydinarvot perustuvat vanhoihin tielinjoihin ja niiden muodostamiin maisema-alueisiin. Kaava-aineistoa on näiltä osin täydennettävä.	Kaavamerkintää ja sen vaikutusten arviointia täydennetään mainituilta osin.
6.4.1 Energiahuolto ja energian siirto (voimajohtolinjat, kaasulinjan yhteistarve) Kaavaluonnokseen merkittyjen uusien voimalinjojen ja kaasulinjojen vaikutusten arviointi kulttuuriympäristöön ja maisemaan puuttuu kaavaselostuksesta. Kaava-aineistoa on näiltä osin täydennettävä. Teollisen mittakaavaan aurinkoenergian tuotanto Vaihekaavun luonnoksessa ei ole osoitettu aurinkoenergian tuotantoon soveltuvia alueita, vaan alueiden sijoittelua ohjataan yleismääräyksillä. Suunnittelumääräyksessä todetaan, että tuotantoalueiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon eri hankkeiden yhteisvaikutukset sekä kulttuuriympäristöön, maisemaan, luontoon ja virkistykseen, elinkeinoin ja asutukseen kohdistuvat vaikutukset. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo esittää, että suunnittelumääräyksissä korostetaan kulttuuriympäristö- ja maisema-arvojen huomioimista, ja että kaavan vaikutusten arvioinnissa tarkastellaan hankkeiden vaikutuksia kulttuuriympäristöön. Kaavaluonnoksen tausta-aineistoiksi laaditut maakunnalliset selvitykset Vihreän siirtymän vauhdittamisesta ja Aurinkovoimapotentialin tarkastelu rakennetussa ympäristössä eivät juurikaan huomioi kulttuuriympäristöä tai maisemaa. Arkeologisen kulttuuriperinnön asianmukainen huomioonottaminen aurinkovoimahankkeissa edellyttää usein arkeologista inventointia, sillä niiden hankealueet koskevat laajoja ja rakentamattomia alueita. Usein tällaisilta alueilta ei ole tiedossa ajantasaista arkeologista selvitystä. Aurinkovoimaloiden sijoittelun suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida	Kaavamerkintöjen vaikutusten arviointia täydennetään kaavaehdotukseen. Energiahuollon merkintöjen vaikutuksia kulttuuriympäristöjen osalta täydennetään mainituilta osin. Teollisen mittakaavan aurinkoenergian tuotannon yleismääräystä voidaan täsmentää kulttuuriympäristön näkökulma huomioiden.

niiden vaikutukset kiinteisiin muinaisjäänöksiin ja muihin arkeologisiin kohteisiin. Aurinkovoimaloita koskevista hankesuunnitelmista tulee pyytää lausunto hyvissä ajoin alueelliselta vastuumuseolta.	
6.4.2 Tuulivoima-alueet Vaihemaakuntakaavassa kumotaan maakuntakaava 2040:n tuulivoima-alueet ja -määräykset ja esitetään uusi tuulivoima-alueiden kokonaisuus. Maakunnallisesti merkittäviksi alueiksi määritellään vähintään kahdeksan voimalan kokonaisuudet. Tuulivoimapotentiaali kartoitettiin vuonna 2022, ja luonnokseen valittiin seitsemän aluetta, joista neljä on uusia. Ratkaisua täsmennetään edelleen luonnosvaiheen palautteen perusteella, ja vaikutusten arviointia laajennetaan ehdotusvaiheessa. Alueiden suunnittelussa on huomioitava vaikutukset asumiseen, virkistykseen, maisemaan, kulttuuriympäristöön ja luonnonarvoihin sekä pyrittävä ehkäisemään haitallisia vaikutuksia. Maakunnan tuulivoimapotentiaalin kartoituksessa tuulivoima-alueiden vaikutuksia valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaille alueille on tutkittu yleispiirteisellä näkymäanalyysillä, joissa on kuitenkin tunnistettu huomattavia maisemavaikutuksia kulttuuriympäristöihin ja -maisemaan. Kokonaisuudessaan tuulivoiman osalta kaavan vaikutusten arviointi maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön on niiden merkittävyyteen nähden liian suppeaa. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo katsoo, että arvioinnin tulisi olla kaavaehdotuksessa esitettyä tarkempaa ja analyttisempää. Uusien tuulivoima-alueiden sijoittamista tulee vielä kriittisesti tarkastella kulttuuriympäristöjen ja maiseman näkökulmasta, sillä tuulivoima-alueiden vaikutusalueelle sijoittuu useita arvokkaita kulttuuriympäristöjä. Voimassa olevan maakuntakaavan tuulivoima-alueista Kiimassuon tuulivoima-alueen sijoittaminen on ristiriidassa maakunnallisesti merkittävän Sukulan kylän ja kulttuurimaiseman arvojen kanssa. Merkintä ei vastaa maakuntakaavan selvitysaineiston tavoitetta, jonka mukaan tuulivoima-alueita ei tule sijoittaa maakunnallisesti tai valtakunnallisesti arvokkaille alueille. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo toteaa, että vaihemaakuntakaavan suunnittelumääräys huomioi kulttuuriympäristöt aiempaa paremmin. Lisäksi määräyksessä tuodaan esiin, että tuulivoima-alueiden edellyttämien uusien voimajohtolinjojen toteutuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristöarvojen turvaamiseen. Uusien tuulipuistojen rakentaminen edellyttää usein arkeologista inventointia, sillä niiden hankealueet koskevat laajoja ja rakentamattomia alueita. Usein tällaisilta alueilta ei ole tiedossa ajantasaista arkeologista selvitystä. Kaavakartassa esitetyt uusia tuulivoimalle varattuja alueita on näin ollen pidettävä arkeologisen kulttuuriperinnön näkökulmasta ehdotuksina, sillä alueen rajausta ja toteutustapaa voi olla tarpeellista muuttaa, mikäli alueelta löytyy muinaismuistolain suojaamia kiinteitä muinaisjäänöksiä. Tuulivoimapuistojen sijoittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tulee huomioida niiden maisemalliset vaikutukset myös arkeologisten	Tuulivoima-alueiden vaikutusten arviointia jatketaan ja suhdetta maisemaan, kulttuuriperintöön ja rakennettuun ympäristöön tullaan tarkentamaan. Vaihemaakuntakaavan Kiimassuon tuulivoima-alue perustuu voimassa olevan maakuntakaavan merkintään. Kiimassuon tuulivoima-alueen toteutumiseksi on kuitenkin tunnistettu tiettyjä rajoitteita, joista päällekkäisyys Sukulan kylän arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön kanssa on yksi. Kiimassuon tilannetta tarkastellaan lähemmin ennen kaavaehdotuksen laatimista. Maakuntakaavaan merkityt tuulivoima-alueet ovat luonteeltaan yleispiirteisiä, ja toteuttamiskelpoiset yksittäiset paikat voimaloille tarkentuvat hankesuunnittelun ja sen osana laadittavien arkeologisten inventointien myötä.

kohteiden osalta. Tuulivoimaloita koskevista hankesuunnitelmista tulee pyytää lausunto hyvissä ajoin alueelliselta vastuumuseolta.	
6.5.1 Rakennetut kulttuuriympäristöt Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö, RKY Maakuntakaavaan osoitetaan valtioneuvoston vuonna 22.12.2009 vahvistamaan inventointiin valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä sisältyvät viivamaiset kohteet, jotka eivät aiemmin ole olleet merkittyinä maakuntakaavaan. Kaavamääräykset eivät muutu. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo pitää tehtyä tarkennusta ja siihen liittyvää suunnittelumääräystä asianmukaisina.	Merkitään tiedoksi.
Maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö Maakuntakaavaan osoitetaan uusi kaavamerkintä, jolla kumotaan ja korvataan aiempi vastaava kaavamerkintä. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo pitää kaavamerkintään liittyvää suunnittelumääräystä riittävänä, vaikka pitääkin kumoutuvan kaavamerkinnän suunnittelumääräystä selkeämpänä. Kaavaluonnoksen kokonaisuus perustuu Hämeen liiton tekemään selvitykseen Hämeen maakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä (2019). Selvityksen tarkentuessa alue- ja kohdevalikoimaa tulee päivittää ja täydentää kaavaehdotukseen. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo pitää erityisen tärkeänä, että kaavaratkaisun vaikutusten arvioinnissa tuodaan esille rakennetun kulttuuriympäristön laajempi merkitys kantahämäläisille. Kulttuuriympäristöjen huomioiminen on keskeinen lähtökohta kantahämäläisen identiteetin sekä alueen rikkaan ja viihtyisän elinympäristön säilymiselle.	Modernin rakennusperinnön ja viime vuosina valmistuneiden rakennetun kulttuuriympäristön inventointien huomioimista vaihemaakuntakaavassa työstitään ja asiasta käydään neuvotteluja alueellisen vastuumuseon kanssa. Kaavamääräystä voidaan täsmentää ja vaikutusten arviointia laajentaa kaavehdotukseen.
Historiallinen tielinja Historiallinen tielinja merkinnällä osoitetaan Kanta-Hämeen merkittävät historialliset päätiet. Kaikki maakuntakaava 2040 aiemmat merkinnät historiallisista tielinjoista kumotaan. Kaavamerkinnällä esitetään Kanta- Hämeen alueen keskeisimmät keskiajalta periytyvät yleiset maantiet. Kaavaratkaisu perustuu Hämeen liitossa tekeillä olevaan selvitykseen, jossa kartoitetaan maakunnan tärkeimmät keskiaikaiset tielinjat. Selvitys valmistuu kaavaselostuksen mukaan ennen kaavaehdotuksen nähtäville tulemistä. Valmis selvitys historiallisista tielinjoista tulee toimittaa alueelliselle vastuumuseolle arvioitavaksi ennen kaavaehdotuksen luomista.	Selvitys toimitetaan alueelliselle vastuumuseolle sen valmistuttua.
6.5.2 Maisema-alueet	Merkitään tiedoksi.

Valtakunnallisesti merkittävä maisema-alue Maakuntakaavaan osoitetaan valtioneuvoston vuonna 2021 vahvistamat valtakunnallisesti merkittävät maisema-alueet, jotka ovat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittama inventointi. Kaikki maakuntakaava 2040:n sisältämät, vuoden 1995 inventointiin sisältyvät kaavamerkinnot kumotaan. Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo pitää kaavamerkintään liittyvää suunnittelumääräystä asianmukaisena.	
6.5.3 Muinaismuistoalueet 1. vaihemaakuntakaavan kaavaluonnokseen on uutena merkintänä lisätty valtakunnallisesti merkittävät arkeologiset kohteet, joita on vuonna 2024 vahvistetun listauksen mukaan yhteensä 19 Kanta-Hämeessä. Yli neljän hehtaarin VARK-kohteet on esitetty kartalla aluevarauksena ja tätä pienemmät kohteet kohdemerkinnällä. VARK-alueiden kohdemerkinnät on tehty kaavakarttaan pääosin asianmukaisesti. Alueellinen vastuumuseo pyytää kuitenkin tarkennusta Riihimäellä sijaitsevan kohteen Silmäkenevan kivikautiset asuinpaikat kohdemerkintään. Kohteeseen kuuluu yhteensä kuusi aluerajausta ja kaavakartassa kohdemerkintöjä on neljä. Aluerajauksen sijainti tulee tarkastaa Kulttuuriympäristön palveluikkunasta: www.kyppi.fi ja merkitä kaavaehdotukseen rekisterin tietoja vastaavalla tavalla. Lisäksi kartalla on esitetty historialliset tielinjat ja yli neljän hehtaarin muinaisjäännösalueet, jotka on lisätty muinaisjäännösrekisteriin maakuntakaava 2040 valmistumisen jälkeen ja ennen 1. vaihemaakuntakaavan kaavaluonnoksen valmistumista. Lisäksi vaihemaakuntakaavalla on huomioitu rajaukseltaan oleellisesti muuttuneet, kaavassa jo olleet muinaismuistoalueet. Alueellinen vastuumuseo katsoo, että osittainen muinaisjäännösalueiden esitystapa on harhaanjohtava, sillä muinaisjäännöksiä on todellisuudessa Kanta-Hämeen alueella runsaasti enemmän ja tilanne päivittyy kohteiden osalta jatkuvasti. Kaikki muinaismuistolailla rauhoitetut kohteet ovat lähtökohtaisesti suojelun suhteen samanlaisia, eikä kohteen aluerajauksen laajuus määritä sen arvoa. Näin ollen alueellinen vastuumuseo ehdottaakin, että vaihemaakuntakaavakartalla esitettäisiin selkeyden vuoksi vain VARK-kohteet ja historialliset tielinjat. Kiinteiden muinaisjäännösten ja muiden arkeologisten kohteiden ajantasaiset tiedot tulee aina tarkastaa muinaisjäännösrekisteristä ja pyytää arkeologisia kohteita koskevista hankkeista lausunto alueelliselta vastuumuseolta. SM-merkityt muinaismuistoalueita ei näin ollen lisätä kaavakartalle vaan niiden osalta jää voimaan Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 kaavamääräys, luettelo ja liitekartta. Kaavaselostuksen suunnittelumääräystä tulee tarkentaa seuraavasti: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon kaikki tunnetut kiinteät muinaisjäännökset ja ajantasaisin tieto on tarkastettava museoviranomaiselta. Suunnittelumääräykseen tulee lisätä myös seuraava luonnehdinta: Kiinteän	Merkitään tiedoksi. Silmäkenevan VARK-kohteeseen kuuluu yhteensä kuusi erillistä aluetta. Kaavakartalla kohteiden sijainti on yleistetty ja esitetty neljällä kohdemerkinnällä kaavakartan luettavuuden säilyttämiseksi. Myös muiden pienialaisten VARK-kohteiden sijaintia (esim. Janakkalan maalinnoitteet) on yleistetty. Yleistys ei ole tullut kaavaselostuksesta selkeästi esiin ja asia korjataan kaavaehdotukseen. Maakuntakaavakartan mittakaavalla ei voida esittää tarkasti pienialaisia kohteita, ja aluerajaukset on joka tapauksessa tarkoituksenmukaista tarkistaa tapauskohteisesti museoviraston karttapalveluista. 1. vaihemaakuntakaava tarkistaa ja päivittää voimassaolevaa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040:ä, ja voimassaolevassa maakuntakaavassa on varsinaisella kaavakartalla esitetty vain yli 4 hehtaarin muinaisjäännösalueet. Rajaus perustuu kaavakartan luettavuuteen ja käyttökelpoisuuteen, eikä sillä ole tarkoitus asettaa muinaisjäännöksiä eriarvoiseen asemaan. Koska kiinteät

muinajäännöksen ja sen suoja-alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen ja muu niihin kajoaminen ilman muinaismuistolain nojalla annettua lupaa on kielletty (MML 1 ja 4 §). Kaikissa niihin kohdistuvissa suunnitelmissa tulee ottaa yhteyttä Kanta-Hämeen alueelliseen vastuumuseoon. Ajantasainen tieto muinajäännösrekisterin kohteista löytyy Kulttuuriympäristön palveluikkunasta: www.kyppi.fi. Lopuksi Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo esittää vaihemaakuntakaavaa vielä kehitettävän edellä kuvatuilla tavoilla. Kaavaehdotus pyydetään toimittamaan vastuumuseolle lausuntoa varten.	muinajäännökset ovat lähtökohtaisesti muinaismuistolailla suojattu, on maakuntakaavamerkinnyt muinajäännöksistä parhaimmillaankin informatiivisia. Vaihemaakuntakaavan kaavaluonnoksessa on päivitetty muinajäännösalueita kokonaisuusmaakuntakaavan kanssa yhtenevällä tavalla, jottei maakuntakaava sisältäisi vanhentuneita tietoja. Muinaismuistoalueiden esittämisestä on tarpeen keskustella työneuvottelussa alueellisen vastuumuseon kanssa. Kaavamääräyksiä voidaan tarkentaa mainituilla tavoilla.

Puolustusvoimat, 2. logistiikkarykmentti	
Hämeen liitto on viiteasiakirjalla pyytänyt Puolustusvoimien lausunnon Kanta-Hämeen maakuntakaavan 2040 1. vaihemaakuntakaavan luonnoksesta. Alueellisesti kaava kattaa kaikki Kanta-Hämeen kunnat, mutta vaihekaavan sisältö on teemallisesta rajattu. Vaihekaavassa käsitellään lähtökohtaisesti seuraavaa kolmea aihealuetta: - puhdas siirtymä (mm. tuulivoima, aurinkovoima, vetytalous, pienydinvoima, energian siirtoverkosto), - kestävä liikkuminen (mm. liikenteen ja logistiikan solmupisteet, raideliikenteen kehittäminen, pyöräliikenteen tavoiteverkko) ja - kulttuuriympäristö (valtakunnalliset maisema-alueet ja arkeologiset alueet, maakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö). Vaihemaakuntakaavan tavoitteena on tukea maakunnan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin.	Kiitämme lausunnosta.
Puolustusvoimien lausunto	Merkitään tiedoksi.

Puolustusvoimat toteaa, että vaihemaakuntakaavan teemoihin ei sisälly välittömästi Puolustusvoimien toimintaan liittyviä merkintöjä. Kaavassa käsiteltävillä teemoilla voi kuitenkin olla vaikutuksia Puolustusvoimien toimintaan. Kaavan valmistelussa on turvattava Puolustusvoimien kehittämistarpeet ja toimintamahdollisuudet 4 a § perusteella sekä osana terveellistä ja turvallista elinympäristöä koskevaa valtakunnallista alueidenkäyttötavoitetta.	
Puolustusvoimat esittää toimintaedellytystensä turvaamiseksi seuraavia huomioita ja muutoksia vaihemaakuntakaavan luonnokseen. Kaasulinjan yhteystarve Puolustusvoimat kiinnittää huomiota, että vaihemaakuntakaavan luonnoksessa kaasulinjan yhteystarvemerkintä on osittain osoitettu Puolustusvoimien käytössä olevien alueiden kohdalle Hattulassa. Vaikka yhteystarvemerkintä on luonteeltaan ohjeellinen, Puolustusvoimat muistuttaa, että reitin tarkemmassa suunnittelussa on turvattava, ettei siitä aiheudu rajoituksia Puolustusvoimien toiminnalle tai sen kehittämislle. Kaasuputkea tai sen suoja-alueita ei tule sijoittaa Puolustusvoimien alueille. Tuulivoima-alueet Tuulivoimaloista yleisesti voi aiheutua vaikutuksia puolustusvoimien lakisääteisten tehtävien toteuttamiselle (laki puolustusvoimista 551/2007, aluevalvontalaki 755/2000 ja ilmailulaki 1194/2009). Kun voimaloiden tarkka sijainti, lukumäärä ja korkeudet ovat tiedossa, tuulivoimaloiden vaikutuksia Puolustusvoimien toimintaan arvioidaan perustuen Pääesikunnan hyväksyttävyytyslauseen. Tuulivoimaloiden sijoittelussa edellytetään vähintään 4 kilometrin etäisyyttä Puolustusvoimien pysyvissä käytössä oleviin alueisiin sekä vähintään 12 kilometrin etäisyyttä varalaskupaikan kiitotien keskipisteestä. Puolustusvoimat esittää, että vaihemaakuntakaavan lisätään seuraava tuulivoimaa koskeva yleismääräys: Yli 50 metriä (kokonaiskorkeus maanpinnasta) korkeiden tuulivoimaloiden rakentamisesta tulee pyytää lausunto Puolustusvoimien Pääesikunnalta. Tuulivoimaloita ei saa rakentaa alle 4 km:n etäisyydelle Puolustusvoimien alueista eikä alle 12 km:n etäisyydellä varalaskupaikoista. Lisäksi Puolustusvoimat esittää, että kaavaluonnoksessa esitetty Kiimassuon tuulivoimaloiden alue (tv) poistetaan ja Tyrinselän tuulivoimaloiden aluetta (tv) rajataan siten, että alueet eivät sijoitu alle 12 kilometrin etäisyydelle Maakuntakaava 2040:ssa osoitetusta maantietukikohdasta.	Kaasulinjan merkintä on yhteystarve, joka ei ota kantaa putken lopulliseen sijaintiin. Kaasulinjan suunnittelu on oma prosessinsa YVA-menettelyineen ja lunastusprosesseineen, joiden yhteydessä putken linjaus suunnitellaan tarkemmin ja tällöin pystytään huomioimaan olemassa oleva maakäyttö ja myös puolustusvoimien alueet. Kaavaan voidaan lisätä ehdotetunlainen tuulivoimaa koskeva yleismääräys. Kiimassuon tuulivoima-alueella on lainvoimaiset tuulivoimaosayleiskaavat sekä asemakaava. Myös Tyrinselän alueella on lainvoimainen tuulivoimaosayleiskaava, ja alueella on toiminnassa kahdeksan voimalaa. Maakuntakaavan merkintä noudattelee yleiskaavan rajausta. Tyrinselän tuulivoima-alue on kooltaan maakunnallisesti merkittävä ja se on perusteltua osoittaa jatkossakin maakuntakaavassa toteutuneilta osiltaan. Kiimassuon tuulivoima-alueesta tullaan käymään neuvotteluja Forssan kaupungin kanssa. Forssaan suunnitteilla oleva

Kiimassuon ja Tyrinselän alueilla on voimassa rakentamisen mahdollistavia yleis- ja asemakaavoja, ja alueet ovat osin jo rakentuneet. Puolustusvoimat kuitenkin katsoo, että alle 12 kilometrin etäisyydellä varalaskupaikoista tai alle 4 kilometrin etäisyydellä Puolustusvoimien alueista maakuntakaavalla ei tule mahdollistaa tuulivoima-alueiden kehittämistä lainvoimaisista yleis- ja asemakaavoja poikkeavassa laajuudessa (esim. korkeampia tai useampia voimaloita). Puolustusvoimilla ei ole muuta huomautettavaa vaihemaakuntakaavan luonnokseen.	datakeskushanke on muuttanut alueen tuulivoimakaavoja.
Yhteystiedot 2. Logistiikkarykmentti vastaa Puolustusvoimien alueidenkäytön edunvalvonnasta Kanta-Hämeen maakunnan alueella. Lausuntopyynnöt ja kutsut neuvotteluihin tulee lähettää sähköpostilla kirjaamo.2logr@mil.fi tai 2. Logistiikkarykmentin esikunta (2LOGRE), PL 1000, 20811 TURKU.	Merkitään tiedoksi.